

Gekende Landschappen

rond de kernen Bakkum, Castricum, Limmen,
Akersloot, De Woude en Uitgeest

Geactualiseerde informatiebundel over landschapstypen
en gewenste en ongewenste ontwikkelingen
in het buitengebied van de gemeenten
Castricum en Uitgeest.

2022-2026

Gekende Landschappen

(2022-2026)

Stichting

tot behoud van natuurlijke en cultuurhistorische waarden in de
Alkmaardermeeromgeving

**Wakker
Waakzaam
Vasthoudend**

Geactualiseerde informatiebundel over landschapstypen en gewenste en
ongewenste ontwikkelingen in het buitengebied van de gemeenten
Castricum en Uitgeest.

Samengesteld door Ernst Mooij
2022

Stichting Alkmaardermeeromgeving
E-mail: secretariaat@alkmaardermeeromgeving.nl
www.alkmaardermeeromgeving.nl

Inhoud

Voorwoord

	blz
1. Inleiding	9
1.1 Landschappelijke veranderingen.....	9
1.2 Leefmilieu.....	10
1.3 Ontwikkelingen.....	10
1.4 Metropoolregio Amsterdam.....	11
2. Leeswijzer	12
3. Landschapstypen	13
3.1 De landschappen van Castricum en Uitgeest.....	13
3.2 De duinen.....	13
3.3 De binnenduinrand.....	14
3.4 De strandwallen.....	16
3.5 De voormalige strandvlaktes.....	17
3.6 Het binnendeltagebied van het Oer-IJ.....	17
3.7 De Veenweidegebieden.....	20
3.8 Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer.....	22
3.9 Samenvatting.....	22
4. Ontstaansgeschiedenis van het landschap	23
4.1 3000 v. Chr.....	23
4.2 1500 v. Chr.....	23
4.3 500 v. Chr.....	24
4.4 Romeinse tijd.....	25
4.5 Vroege middeleeuwen.....	25
4.6 Late middeleeuwen.....	26
4.7 Nieuwe tijd.....	28
5. De bodem	30
5.1 Grondsoorten.....	30
5.2 Bodemleven.....	31
6. Water	33
6.1 Waterkwantiteit.....	33
6.2 Klimaatadaptatie.....	35
6.3 Waterkwaliteit.....	36
6.4 Water als vriend en vijand.....	37
6.5 Ruimte voor water.....	41
6.6 Benutting.....	46
7. Visuele kenmerken	50
7.1 Inleiding.....	50
7.2 Openheid en beslotenheid.....	51

7.3	Bedreigingen en kansen.....	53
8.	Stilte.....	57
9.	Licht en donker.....	58
9.1	Inleiding.....	58
9.2	Verlichting langs wegen.....	59
9.3	Puntverlichting.....	60
10.	Ecologische waarden.....	62
10.1	Biodiversiteit.....	62
10.2	Weidevogels, bloemen en insecten.....	63
10.3	Plan Aanpak Stikstof.....	68
10.4	Natuurinclusieve landbouw.....	70
10.5	Natuurnetwerken.....	71
10.6	Noordelijke robuuste natuurverbinding.....	73
10.7	Zuidelijke robuuste natuurverbinding.....	73
10.8	Vernatting.....	74
11.	Cultuurhistorische waarden.....	75
11.1	Cultuurhistorie.....	75
11.2	Zorg voor het landschap.....	76
11.3	Erfgoedwet.....	78
11.4	Omgevingswet.....	80
11.5	Omgevingsvisie.....	81
11.6	Omgevingsplan.....	82
12.	Gebruiksfuncties.....	84
12.1	Inleiding.....	84
12.2	Kustverdediging.....	84
12.3	Strand en duin.....	85
12.4	Strandplateau.....	88
12.5	Bad Noord en Stille Strand.....	91
12.6	Drinkwaterwinning.....	91
12.7	Beheer Noordhollands Duinreservaat.....	92
12.8	Maatschappelijke voorzieningen in de binnenduinrand.....	94
12.9	Poort naar de duinen.....	97
12.10	Natuurontwikkeling in de duinzoom.....	97
12.11	Uitloopgebieden en dorpsranden.....	99
12.12	Wonen in het buitengebied.....	104
12.13	Agrarisch grondgebruik.....	105
12.14	Milieu.....	107
12.15	Kringlooplandbouw.....	108
12.16	Agrarisch landschapsbeheer.....	109
12.17	Bollenteelt.....	113
12.18	Natuurbeheer te midden van agrarisch gebied.....	114
12.19	Dag- en verblijfsrecreatie in het landelijk gebied.....	114
12.20	Recreatie op en rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer.....	116

12.21	Waterberging.....	120
12.22	Slibberging.....	121
12.23	Wegen en fietspaden.....	122
12.24	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer.....	124
12.25	Energietransitie.....	126
12.26	Windmolen- en zonnepanelenparken.....	126
12.27	Waterstof.....	133
13.	Visiedocument Stichting.....	134
13.1	Visie en missie.....	134
13.2	Aandachtsgebied Alkmaardermeeromgeving.....	134
13.3	Kenmerken van het buitengebied.....	134
13.4	Statutaire doelstelling.....	135
13.5	Zonering.....	135
13.6	Versterking van de natuurlijke waarden.....	136
13.7	Versterking van de cultuurhistorische waarden.....	136
13.8	Aanzicht vanuit het buitengebied op de dorpskernen.....	137
13.9	Versterking van het specifieke karakter van het landschap.....	137
13.10	Behoud van het bodemarchief.....	137
13.11	Verantwoord recreatief medegebruik van de groene ruimte.....	137
13.12	Vitaal houden van het buitengebied.....	137
13.13	Uitgangspunten.....	137
13.14	Overige aspecten.....	138
14.	Nota's en andere bronnen.....	139

Voorwoord

Een van de redenen van de voormalige gemeenten Castricum, Limmen en Akersloot om per 1 januari 2002 te fuseren, was om een groene gemeente te blijven in een regio waarin verstedelijking om zich heen grijpt. Spoedig werd door het gemeentebestuur van de nieuwgevormde gemeente Castricum een proces op gang gebracht dat moest leiden tot een Toekomstvisie 2004-2030. Daarbij werd burgerparticipatie ingezet. Dit was de aanleiding voor enkele inwoners, afkomstig uit de verschillende woonkernen om de landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische rijkdom van het buitengebied te inventariseren en samen te brengen in de informatiebundel 'Buitengewoon Landschap'. Bij de totstandkoming van informatiebundel waren ook enkele vrijwilligers van de Stichting tot behoud van natuurlijke en cultuurhistorische waarden in de Alkmaardermeeromgeving betrokken. Het doel van de informatiebundel was om beleidsmakers te inspireren de kwaliteiten van het buitengebied als uitgangspunt te nemen bij toekomstige landschappelijke ingrepen of ontwikkelingen.

In 2005 vond vanuit de Stichting een bewerking van de informatiebundel plaats en werd de titel veranderd in 'Castricumse Landschappen, nu en in de toekomst'. Met de nieuwe titel werd voor de geïnteresseerde lezer de reikwijdte van de informatiebundel duidelijk. De Stichting is de informatiebundel gaan beschouwen als een leidraad voor het behartigen van landschappelijke belangen. In 2014 werd het tijd voor een actualisatie, mede omdat sinds 2007 ook het buitengebied van de gemeente Uitgeest tot het aandachtsgebied van de Stichting is gaan behoren. Er moest weer een andere titel worden bedacht. Gekozen werd voor de titel 'Gekende Landschappen'. Wie deze informatiebundel leest, kan de landschappelijke verscheidenheid en de daarmee verbonden gebruiksfuncties goed leren kennen, was en is de redenatie. In 2018 volgde opnieuw een actualisatie. Maar dat was niet de laatste. De hoeveelheid informatie en tekstaanpassingen maakten ook in 2022 een herziening noodzakelijk. Deze nieuwe versie van Gekende Landschappen ligt nu voor u.

Een woord van dank komt toe aan allen die teksten kritisch hebben gelezen of teksten hebben toegevoegd of aangepast.

Ernst Mooij

1. Inleiding

1.1 Landschappelijke veranderingen

Het landschap is het zichtbare resultaat van natuurlijke processen en menselijke activiteiten en is door haar verschijningsvorm bepalend voor de identiteit van een regio. Vooral vanaf de 19e eeuw zijn de menselijke ingrepen in het landschap enorm toegenomen waardoor landschappen van aanzien zijn veranderd. Behalve de technologische vooruitgang, de bevolkingstoename en de daaruit voortvloeiende woningbehoefte, heeft ook de toegenomen mobiliteit sporen door het landschap getrokken. Spoorlijnen en trambanen werden aangelegd, karrensporen en landweggetjes hebben plaatsgemaakt voor autowegen en fietspaden voor het verwerken van vervoersstromen. Vanaf het midden van de 20e eeuw heeft de schaalvergroting in de landbouw tot grote landschappelijke veranderingen geleid. Het ruimtebeslag voor woningbouw, aanleg van kantoorparken, bedrijventerreinen, recreatiegebieden, zonnevelden en de plaatsing van windturbines gaat onverminderd door. Aanleg van wegen versnipperen het landschap. Al deze gebruiksfuncties beïnvloeden de beleving van het landelijk gebied en zijn van invloed op de natuurwaarden. In een landschap waar natuur onder druk staat en tegelijkertijd woningen, bedrijven, infrastructuur en energieopwekking om ruimte vragen, is zorgvuldige afstemming en inpassing nodig om landschappen hun kwaliteiten te laten behouden.

Als ingrepen in het buitengebied onvermijdelijk zijn, dient daarbij gestreefd te worden naar versterking of behoud van de landschappelijke kwaliteiten. Ruimtelijke ingrepen moeten in samenhang benaderd worden in plaats van afzonderlijk.

Menselijk ingrijpen in het landschap kan leiden tot het verdwijnen van natuurlijke en historische structuren, bijvoorbeeld door egalisatie en demping van waterlopen in het kader van schaalvergroting in de landbouw en door de aanleg van infrastructuur. De leesbaarheid van het verleden wordt daardoor moeilijker, cultuurlandschappen verliezen hun specifieke kenmerken en de natuurwaarden verminderen. Naast het agrarisch gebruik en de natuurfuncties is het landschap ook belangrijk voor recreatie. Voor de gemeenten Castricum en Uitgeest wordt de identiteit bepaald door de nabijheid van de zee en het strand, het Oer-IJ deltagebied, de strandwallen, de oude strandvlakten en het Alkmaarder- en Uitgeestermeer met omliggende veenweidegebieden. Het kapitaal zit vooral in die landschappelijke afwisseling die in hoge mate het woongenot bepaalt en een grote aantrekkingskracht uitoefent op recreanten.

Binnen de gemeente Castricum bestaan op enkele plaatsen open verbindingen tussen de duinen en de achterliggende polders. Om die open verbindingen deel te laten uitmaken van het Nationaal Natuur Netwerk, een samenhangend netwerk van bestaande (en toekomstige) natuurgebieden in Nederland, zijn veel agrarische gronden aangekocht om deze natuurverbindingen te realiseren. Het beleid is om met het Nationaal Natuur Netwerk versnippering van de natuur ongedaan te maken en zo verdere achteruitgang van de soortenrijkdom (biodiversiteit) van planten en dieren tegen te gaan.

Zorgvuldig beheer van zowel agrarische als natuurgebieden is een noodzaak, opdat ook voor toekomstige generaties dat landschap en die natuur behouden blijven.

Landschap heeft een economische waarde die veel verder gaat dan het nut voor de eigenaar of huurder van de grond. Dat is bijvoorbeeld terug te zien in de waarde van woningen: die wordt hoger door groen, water en historische bebouwing in de directe omgeving. Dat is niets nieuws. Een aantrekkelijk landschap was al in de 17e eeuw een belangrijke factor voor rijke stedelingen om landgoederen en buitenplaatsen te stichten langs de binnenduinrand en de flanken van de stuwwallen die bereikbaar waren via trekvaarten, riviertjes en droge zandwegen. Na aanleg van de spoorlijnen en de opkomst van de auto kwamen in de 20e eeuw de forensen. Door de toegenomen mobiliteit is ook recreatie en toerisme een economische factor geworden.

1.2 Leefmilieu

De kwaliteit van ons leefmilieu is volop in de belangstelling komen te staan. Het jaar 2019 was het jaar van de klimaatacties. Ook jongeren gingen de straat op om te demonstreren voor een beter klimaatbeleid. Dat natuur gezond is voor ons weten we intuïtief en dat wordt steeds beter onderbouwd door de wetenschap. Groen biedt veel voordelen: het bevordert de kwaliteit van onze leefomgeving en daarmee onze gezondheid, het vestigingsklimaat, de vastgoedwaarde en de biodiversiteit. Groen helpt enorm om de toenemende klimaatproblemen het hoofd te bieden: het beperkt wateroverlast en droogte en koelt de woongebieden.

De crises waar we mee te maken hebben, stapelen zich op: de stikstofcrisis, de biodiversiteitscrisis, de klimaatcrisis en vermoedelijk straks ook een watercrisis. Het roer moet om! Termen als: zeespiegelstijging, luchtkwaliteit, CO₂uitstoot, stikstofdepositie, klimaatverandering, energietransitie, energieneutraal, duurzaamheid, biodiversiteit, kringlooplandbouw, woningbehoefte en mobiliteit hebben allemaal met onze leefomgeving te maken. Er is veel kennis, innovatie en creativiteit nodig om voor de opgaven waar we voor staan, passende oplossingen te vinden. In de komende jaren zal te merken zijn dat niet alleen in stedelijke gebieden, maar ook in landelijke gebieden, volop dynamiek aanwezig is. De voortgaande verstedelijking, energietransitie, klimaatadaptatie en de heroriëntatie van de landbouw zullen van invloed zijn op het landelijk gebied.

1.3 Ontwikkelingen

In onze directe leefomgeving is de laatste jaren veel gebeurd. Op het strandplateau Castricum aan Zee is een gebouw met een strandwinkel en logeerraccommodaties verrezen. Het ziekenhuisterrein Duin en Bosch in Castricum is omgevormd tot een bijzondere en hoogwaardige woon-, werk- en zorgomgeving met het gerenoveerde paviljoen De Loet en de gerestaureerde watertoren als kroonjuwelen. Eind 2018 is het omringende duingebied van Duin en Bosch overgegaan naar de provincie en in beheer gegeven aan het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN). De overgebleven bospercelen zijn overgenomen door de gemeente Castricum. In de Zanderij gaat bollenteelt plaatsmaken voor natuur. Na het aanleggen van een trap op de flank van de Papenberg en het plaatsen van een uitzichtplateau kan weer genoten worden van het uitzicht op het dorp Castricum en het achterland. Het spoortracé tussen Castricum en Bakkum met vijf spoorwegovergangen is een bron van zorg, zeker met de invoering van het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer. In het kader van een integraal verkeersplan worden varianten onderzocht om tot een oplossing te komen voor zowel het weg als het spoorverkeer. Bij al deze zaken was en is de Stichting betrokken. Rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer zijn de dijken verhoogd en versterkt om voorbereid te zijn op het veranderend klimaat. Gelegen aan de oever van het Alkmaardermeer te Akersloot, worden op het terrein van Ruigewaard woningen gebouwd en jachthaven Laamens krijgt ook een woon-

bestemming aan het water. Nabij De Woude wordt De Woudhaven voor recreanten aantrekkelijker gemaakt. Het Erfgoedpark De Hoop in Uitgeest heeft een recreatieve bestemming gekregen met aandacht voor de regionale cultuurhistorie. Een deltaplan voor biodiversiteitsherstel moet de flora en fauna ook in Noord-Holland verbeteren en de energietransitie vraagt grote ingrepen op zee en in het landelijk gebied. Het opstelterrain voor treinen bij Uitgeest is er uiteindelijk niet gekomen. Maar, onverhoopt, zal uiteindelijk wel de groene ruimte doorsneden worden, met daarin delen van de Stelling van Amsterdam, door een weg die de A8 en de A9 met elkaar moet verbinden.

1.4 Metropoolregio Amsterdam

De Metropoolregio Amsterdam is een netwerk van steden en dorpen, elk met een eigen karakteristiek in een gevarieerd landschap, met Amsterdam als kernstad. Uitgeest ligt binnen de metropoolregio en Castricum net daarbuiten, maar ook Castricum ondervindt de invloed van de metropool. Dit hoeft niet persé een bedreiging te zijn, want ook in de metropoolregio wil men de open landschappen tussen de stedelijke gebieden zoveel mogelijk behouden. Ons welbevinden is immers sterk afhankelijk van de kwaliteit van onze ruimtelijke omgeving. In het metropolitane landschap vormen natuur, cultuurhistorie en recreatie belangrijke factoren voor de leefomgevingskwaliteit. De Stichting waakt over het behoud ervan een denkt mee over het versterken van bestaande kwaliteiten en het toevoegen van nieuwe. Deze informatiebundel, met de daarin een aantal expliciet geformuleerde standpunten, is daarbij een leidraad voor het behartigen van landschappelijke belangen.

2. Leeswijzer

Om vertrouwd te raken met de benamingen worden eerst de verschillende landschapstypen beschreven en daarna de ontstaansgeschiedenis van het gebied en de grondsoorten die er voorkomen. Vervolgens worden de watersystemen, de visuele kenmerken en het belang van stilte en de duisternis beschreven. Daarna volgen hoofdstukken over de ecologische en de cultuurhistorische waarden. Het langst is hoofdstuk 12 over de gebruiksfuncties. Het is een belangrijk onderdeel, want gebruiksfuncties bepalen de kwaliteiten van het landelijk gebied.

Met blauwe cursieve teksten verwoordt de Stichting haar standpunten. Elke maand wordt op de website www.alkmaardermeeromgeving.nl een standpunt geplaatst dat aan deze bundel is ontleend. In het hoofdstuk beleidsplan wordt tenslotte duidelijk gemaakt waar de Stichting tot behoud van natuurlijke en cultuurhistorische waarden voor staat.

3. Landschapstypen

3.1 De Landschappen van Castricum en Uitgeest

Uniek is dat de gemeenten Castricum en Uitgeest op korte afstand van elkaar zoveel verschillende landschapszones binnen hun grenzen hebben. Door het landelijk karakter van beide gemeenten is de landschappelijke diversiteit nog duidelijk te herkennen. Vanaf de Noordzee naar het Alkmaarder- en het Uitgeestermeer kan een onderscheid gemaakt worden in de volgende landschapstypen:

1. Strand en duinen
2. Binnenduinrand
3. Strandwallen
4. Voormalige strandvlaktes
5. Het binnendeltagebied van het Oer-IJ
6. Veenweidegebieden
7. Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer

3.2 De duinen

Aan de westkust vormen de duinen een langgerekt natuurgebied en hebben de kustduinen de functie van zeewering. Strand en duinen zijn ook van grote betekenis voor recreatie. Op mooie zomerse dagen wordt Castricum aan Zee massaal bezocht. Het gehele jaar door worden de duinen doorkruist door wandelaars, fietsers en sporters. PWN, beheerder van het duingebied, onderscheidt een blauwe sector (drinkwatervoorziening) en een groene sector (natuurbeheer). De combinatie van 'blauw' en 'groen' heeft een reden: 25% van ons drinkwater voor Noord-Holland boven het Noordzeekanaal wordt door het zand van de duinen gezuiverd. De duinen fungeren bovendien als reservebron met een strategische drinkwatervoorraad van maanden. Drinkwaterproductie en professioneel natuurbeheer zijn daarom onlosmakelijk met elkaar verweven. Bovendien heeft PWN tot taak een goede balans te vinden tussen enerzijds de wensen op recreatief terrein en anderzijds de eisen voor een schoon en vooral ook ecologisch hoogwaardig milieu.

In de duinen bestaat een grote verscheidenheid aan milieutypes: droog en nat, kalkrijk en kalkarm, winderig en luw, zout en zoet, warme zuidhellingen en koele noordhellingen. Dit alles maakt de duinen tot een uniek ecosysteem, zeg maar de wisselwerking van alles wat er leeft. Het versterken van de ecologische waarde van de duinen heeft een hoge prioriteit omdat het Noordhollands Duinreservaat opgenomen is in het Natuurnetwerk Nederland. Omdat dit duinlandschap in Europa maar weinig voorkomt, is het ook aangewezen als een Natura 2000-gebied. Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de EU voor behoud en herstel van de biodiversiteit. Natura 2000 geldt niet alleen voor bescherming van leefgebieden (habitats), maar draagt ook bij aan soortenbescherming. Nederland telt 160 Natura 2000-gebieden. Voor elk daarvan geldt een beheerplan, waarin staat:

- welke maatregelen nodig zijn,
- welke huidige activiteiten toegestaan zijn,
- welke huidige activiteiten niet of slechts onder voorwaarden zijn toegestaan.

De vaststelling van het beheerplan heeft nauwelijks gevolgen voor al bestaande gebruikers van het gebied. De meeste activiteiten die in en om het gebied plaatsvinden, kunnen gewoon

doorgaan. Voor nieuwe activiteiten kan een vergunning nodig zijn van de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord. Zo kan bijvoorbeeld de Kennemer Duincamping Bakkum, oudste camping van Nederland en nog steeds onverminderd populair, blijven bestaan in dit Natura 200-gebied. Dit geldt ook voor camping Geversduin.

De in het Natura-2000 duingebied gelegen Kennemer Duincampings Bakkum en Geversduin moeten 'rustige, natuurvriendelijke' campings blijven.

Voorheen werd grondwater uit de duinen onttrokken voor de productie van drinkwater. Nu wordt voorgezuiverd water vanuit het Lekkanaal en het IJsselmeer door een pijpleiding naar het duingebied getransporteerd en in de infiltratiekanalen ingelaten voor de laatste zuivering. De zoetwatervoorraad in de duinen dient nu alleen nog als reservevoorraad. Voordat de grondwaterwinning in de duinen op gang kwam, bestond het duingebied voor 30% uit natte valleien, die door wateronttrekking in het verleden grotendeels zijn verdwenen. Het huidige duinbeheer is erop gericht om die natte duinvalleien weer terug te krijgen. Diverse voormalige agrarische duingronden zijn van hun teelaarde laag ontdaan en hier en daar tot op het grondwaterpeil afgegraven. Ook aan de oorspronkelijke dynamiek, d.w.z. verstuiving van de duinen, wordt meer ruimte gegeven.

Aan verstuiving van de duinen wordt meer ruimte gegeven.

3.3 De binnenduintrand

Als overgangszone tussen duinen en polders heeft dit gebied een geheel eigen karakter, o.a. door de aanwezigheid van duinbos. Van nature is deze overgang geleidelijk omdat veel stuif-

zand uit de duinen hier lage duintjes (nollen) vormde. Zo'n situatie is nog te zien aan beide zijden van de Heereweg tussen Bakkum en Egmond-Binnen. Op veel plaatsen is de overgang nu heel abrupt, omdat er in de binnenduinrand op grote schaal zand is afgegraven en terrein is geëgaliseerd. Op de afgegraven gronden vindt voornamelijk bollenteelt plaats. Op de Zanderij in Castricum zal bollenteelt plaats gaan maken voor natuur. In Noord-Bakkum is de bollenteelt nog volop aanwezig.

Half verscholen in de beboste binnenduinrand ligt in Castricum het landgoed Duin en Bosch, waar het voormalige Psychiatrisch Ziekenhuis 'Duin en Bosch' was gevestigd. Het oostelijke deel heeft nu een woonbestemming, het monumentale centrumdeel is bestemd voor gemengde functies, werken, wonen, zorg en recreatie. Het westelijke deel heeft de psychiatrische zorgbestemming behouden en wordt gebruikt door zorginstelling Parnassia Groep. In de binnenduinrand van Bakkum liggen het voormalige Medisch Kinderhuis Antonius, dat nu gebruikt wordt door Horizon, een instelling voor gesloten jeugdzorg. In dat gebied ligt ook de vroegere jeugdherberg Koningsbosch, later het Hostel Stayokay Bakkum. Het gebouw heeft sinds mei 2015 een kleinschalige hotelbestemming.

Het overgangsgebied tussen duinrand en polderland leent zich goed voor natuurontwikkeling. De geleidelijke overgangen, zoals in grondsoort, hoogte, vochtigheid en schoon kwelwater dat uit de duinen stroomt biedt kansen voor een rijke flora en fauna. Er zijn diverse maatregelen genomen om het geleidelijke karakter te versterken en het schone duinwater gescheiden te houden van het gebiedsvreemde boezemwater van het aangrenzende polderland.

Nollenland en gevlakt grasland tussen Bakkum en Egmond.

3.4 De strandwallen

De hogere en daarom drogere zandgronden (oude kustlijnen, strandwallen) zijn van oudsher de gebieden waarop de akkers (geesten) lagen en waarop een hoge bewoningsdichtheid is ontstaan en de doorgaande wegen liggen. Door de ligging tegen de binnenduinrand is de strandwal van Bakkum het minst herkenbaar. Limmen ligt op een zeer brede strandwal en Akersloot op twee smalle en in het verlengde daarvan de strandwal van Dorregeest en Uitgeest.

Bij Limmen en Akersloot zijn de strandwallen nog steeds duidelijk herkenbaar en vormen ze, gezien vanuit het veld, gesloten skylines door de geconcentreerde bebouwing en hoog opgaande begroeiing. Op de strandwallen heeft generaties lang akkerbouw en later vooral tuinbouw (aardbeien en groenten) plaats gevonden en in de 20e eeuw vooral bollenteelt. De kavelscheidingen bestonden niet uit sloten, maar uit hagen. Op de strandwallen is in het verleden veel zand afgegraven, waardoor de oude gebouwen en oude wegen nu hoger liggen dan de akkers.

In Limmen zijn in de jaren 70 van de 20e eeuw woningbouwprojecten ten oosten van de strandwal uitgevoerd (o.a. Dampgeest), maar de latere nieuwbouw vond plaats op de voormalige bollenvelden op de strandwal. Deze concentratie van bewoning heeft tot gevolg dat de strandwal herkenbaar is gebleven. Oude stolpboerderijen die allemaal hoog en droog op de rand van de strandwallen liggen, beschikten over weidegronden in de strandvlaktes. De boerderijen markeren de grens tussen de strandwal en strandvlakte.

Voormalige boerderij aan de Westerweg te Limmen, met daarachter het huidige boerenbedrijf.

In Akersloot zijn de twee smalle strandwallen nog steeds herkenbaar. Dit ondanks dat in de tweede helft van de 20e eeuw huizen zijn gebouwd in de Binnengeesterpolder, de lager gelegen smalle voormalige strandvlakte tussen de twee strandwallen. Omdat de strandwallen al heel vroeg voor bewoning in gebruik zijn genomen, worden die als archeologisch waardevol beschouwd. Agrarische grondbewerkingen en andere grondwerkzaamheden voor bijvoorbeeld de aanleg van wegen en de bouw van huizen, bedreigen de archeologische waarden. Ook waterpeilverlaging is schadelijk, aangezien dit leidt tot het oxideren van organisch archeologisch materiaal in de bodem.

In 1992 ondertekende Nederland het Europese Verdrag van Malta. Het verdrag geeft aan dat archeologische waarden in de plannen voor ruimtelijke inrichting moeten worden meegenomen, archeologische resten zoveel mogelijk in de bodem bewaard moeten blijven en de initiatiefnemers van bodemversturende activiteiten de kosten dragen van het vooronderzoek en ook die van een eventueel daaropvolgende opgraving. Zowel de gemeente Castricum als Uitgeest beschikken over een beleidsnota archeologie. De archeologische werkgroep Oer-IJ houdt nauwlettend voorgenomen bouw- of andere bodemversturende activiteiten in de gaten.

3.5 De voormalige strandvlaktes

De voormalige strandvlaktes zijn de lage en drassige zones tussen de strandwallen, zoals de Groot-Limmerpolder tussen Bakkum en Limmen en tussen Limmen en Akersloot, en ook de Binnengeesterpolder tussen de twee smalle strandwallen van Akersloot. Er is klei afgezet en veenvorming opgetreden. Al eeuwenlang zijn de voormalige strandvlakten als weilanden in gebruik. Boerderijen werden er vroeger niet gebouwd. Daardoor waren het open gebieden. Tot ver in de middeleeuwen werden deze vlaktes regelmatig overstroomd door opgestuwd zeewater vanuit het noorden (via de Zijpe en de Rekere) en het zuiden (via het IJ en Wijkermeer). Op het oorspronkelijke strandzand liggen daarom veel klei- en veenafzettingen. Omdat het nat was, vormden zich vele brede, vaak nog steeds meanderende waterlopen. Als bescherming tegen hoge waterstanden zijn vanaf de vroege middeleeuwen dammen en dijkes aangelegd, die de laaggelegen weidegebieden nabij de geestdorpen tegen wateroverlast moesten beschermen. De oudste dammen zijn de Zanddijk en Limmerdam, daterend uit de 11e eeuw. Dammen en dijken waren tevens wegen die de hogere gebieden met elkaar verbonden.

Pas eind 19e eeuw en in de 20e eeuw zijn dwars door deze strandvlaktes grote infrastructurele werken aangelegd, zoals de spoorweg, de Provincialeweg en de snelweg A9. Ook is plaatselijk veen afgegraven voor lokaal gebruik, vooral in WO I en II. Eind 20e eeuw werden delen van de strandvlaktes omgezet in bollenland, door de dieper gelegen strandzandlagen naar boven te halen om de grond goed te kunnen draineren. Ondanks deze aantasting is het weidegebied voor de veehouderij en met weidevogels nog steeds beeldbepalend. In de laagste en natste delen heeft de organisatie Landschap Noord-Holland haar natuurgebieden. Voorbeelden zijn het Limmer Die en het Oosterveld/Limmer Veentje. Deze natuurgebieden en ook die van de stichting De Hooge Weide, maken deel uit van het Natuurnetwerk Nederland 'Van Kust tot Kust'.

3.6 Het binnendeltagebied van het Oer-IJ

Het Oer-IJ is er nog steeds, maar je ziet het pas als je het weet. Dit gebied omvat de bebouwde kom van Castricum, de Castricumerpolder, het deel van de Groot Limmerpolder tussen Limmen en Bakkum en een gedeelte van de polder Uitgeester- en Heemskerkerbroek. Dit

gebied wordt gekenmerkt door kleine reliëfverschillen en vele meanderende waterlopen. Heel veel reliëf is door mechanische egalisatie verdwenen. Evenals in de strandvlaktes overheersen hier de open weidegronden voor veeteelt met als medegebruikers weidevogels.

Bij Castricum heeft een zeegat gelegen waarin het Oer-IJ, een noordelijke tak van Rijn naar zee stroomde. Het Oer-IJ vertakte zich op vele plaatsen en zocht slingerend zijn weg. Maar de zee kwam met vloed ook naar binnen. De Dije, de Koogvaart en de Schulpvaart vormen de restanten van de noordelijke geulboog van het Oer-IJ. Hier waren dus zowel de zee als de rivier actief, wat resulteerde in het ontstaan van vele kreken, zandplaten en oeverwallen. De hogere zandige gronden werden al in prehistorische tijden bewoond. De oude buurtschappen Noordend, Oosterbuurt en Heemstede van het dorp Castricum zijn daarop tot ontwikkeling gekomen. Toen vanaf de 60er jaren van de 20e eeuw Castricum sterk werd uitgebreid, werden ook de lagere delen rond de oude buurtschappen bebouwd en is Castricum uitgegroeid tot een compact dorp.

Buitendijks Weid, een weideperceel met een natuur- en cultuurhistorisch bodemreliëf. Het perceel ligt tussen Castricum en Uitgeest aan de Uitgeesterweg en behoort tot de natuurterreinen van de Stichting De Hooge Weide.

De Oosterbuurt is als buurtschap goed herkenbaar gebleven. Ook de landtong die binnen de Nesdijk ligt, is een oude geest met bewoning en akkers. De lagere, natte delen werden als weiland gebruikt.

De hogere delen in het binnendeltagebied hebben een hoge archeologische waarde. Het daar gevonden materiaal dateert uit de late ijzertijd, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen. De gemeente Castricum heeft drie provinciaal archeologische monumenten binnen haar

grenzen. Daartoe behoort het gebied Cronenburg, een hoger gelegen gebied ten zuidoosten van de bebouwde kom van Castricum, waar eens kasteel Castricum, het latere Cronenburg, heeft gestaan. Dit gebied is als eerste in 2002 als archeologisch provinciale monument erkend.

Het gebied waar vroeger kasteel Cronenburg heeft gestaan is een archeologisch monument.

In het binnendeltagebied zijn in de middeleeuwen veel dijken aangelegd. Nu nog bestaande voorbeelden daarvan zijn de Korendijk ten zuiden van Castricum en de Koog- en Zieldijk ten westen van Uitgeest. In het binnendeltagebied (de Castricummerpolder) bezit de Stichting De Hooge Weide natuurterreinen aan beide zijden van de Provincialeweg. Deze vormen schakels tussen de duinen en het natte achterland van het Natuurnetwerk Nederland 'Van Kust tot Kust'.

Stichting Oer-IJ
 De Stichting Oer-IJ is een initiatief van betrokken burgers die zich belangeloos inzetten voor het op de kaart zetten van het landschap in de driehoek Alkmaar, Velsen, Zaanstad. Zij willen de unieke kwaliteiten van het Oer-IJ zichtbaar en beleefbaar maken en zorgdragen voor een duurzame ontwikkeling van het gebied dat is gevormd onder invloed van de Rijn en de Noordzee. De stichting wil sturen, inspireren en bijdragen aan de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van het Oer-IJ landschap. Door bij de aanleg van nieuwe woon- en werkgebieden, de aanleg van wegen, waterprojecten, etc. rekening te houden met de unieke gebiedskenmerken. www.oer-ij.eu

Een gedeelte van het binnendeltagebied van het Oer-IJ. De luchtfoto uit 1944-1945 toont het vele smalle kavels en grillige waterlopen. Midden op de foto de Provincialeweg tussen Limmen en Uitgeest. Collectie: Werkgroep Oud-Castricum.

3.7 De veenweidegebieden

Veenmos is een klein plantje dat met zijn wateropnemende bladeren 15 tot 25 keer zijn eigen gewicht aan water kan opnemen en vasthouden. Het groeit aan de bovenkant aan, terwijl het aan de onderkant afsterft. Zo ontstaat een pakket plantenresten dat langzaam dikker wordt; dat pakket heet veen. Omdat veenmos water vasthoudt, kan het meters boven het grondwater-

peil uitgroeien. Het kan zelfs in droge omstandigheden leven. Door die eigenschappen heeft veenmos een enorme invloed gehad op ons landschap. Het plantje heeft vanaf omstreeks 7000 jaar voor onze jaartelling bepaald hoe Nederland eruit heeft gezien. Grote delen van ons land lagen soms onder een metersdik laagveen. Het veenpakket bestond niet alleen uit veenmos maar ook uit onverteerde moeras- en waterplanten. Feitelijk is een veenlaag een verend tapijt van vele lagen plantenresten, waarop nieuwe planten groeien zoals veenmos.

Ten oosten van de strandwallen van Akersloot en Uitgeest heeft duizenden jaren een uitgestrekt moeras gelegen, waarin zich dikke pakketten veen vormden. Door de bevolkingsgroei en het droger worden van het klimaat ontstond vanaf de 10e eeuw behoefte aan meer landbouwgronden voor de voedselvoorziening, vooral voor het verbouwen van granen. De moerassige veengebieden werden in cultuur gebracht door het graven van talloze sloten voor ontwatering. Door ontwatering verdroogde het veen, trad oxidatie op, met als gevolg bodemdaling tot bijna aan het grondwaterpeil. Daardoor werden de ontgonnen veengebieden ongeschikt voor akkerbouw en alleen nog bruikbaar als wei- en hooiland. Tot de veenweidegebieden behoren de Klaas Hoorn- en Kijfpolder, de Hempolder, de Dorregeesterpolder en aan de overkant van het Alkmaardermeer de Westwouderpolder. In de gemeente Uitgeest behoren ook het noordoostelijke deel van de polder de Uitgeester- en Heemskerkerbroek en de Krommenieërwoud-polder tot de veenweidegebieden. Door de daling van het maaiveld was het in de 17e eeuw noodzakelijk kades aan te leggen om te voorkomen dat het water van het Langemeer (Alkmaarder- en Uitgeestermeer) het gebied blank zou zetten. De waterstand werd kunstmatig geregeld met behulp van poldermolens. Ook het droogleggen van meren maakte de aanleg van kades noodzakelijk om voldoende waterbergingscapaciteit te behouden. De veenweidegebieden worden nu beschouwd als zeer waardevolle cultuurhistorische landschappen en weidevogelgebieden.

De Klaas Hoorn- en Kijfpolder en de Hempolder van Landschap Noord-Holland liggen ten oosten van Akersloot. Plannen om in de Klaas Hoorn- en Kijfpolder een waterrijke villawijk te bouwen werden vrijdeld door acties vanuit de plaatselijke bevolking, waaruit de 'Stichting tot

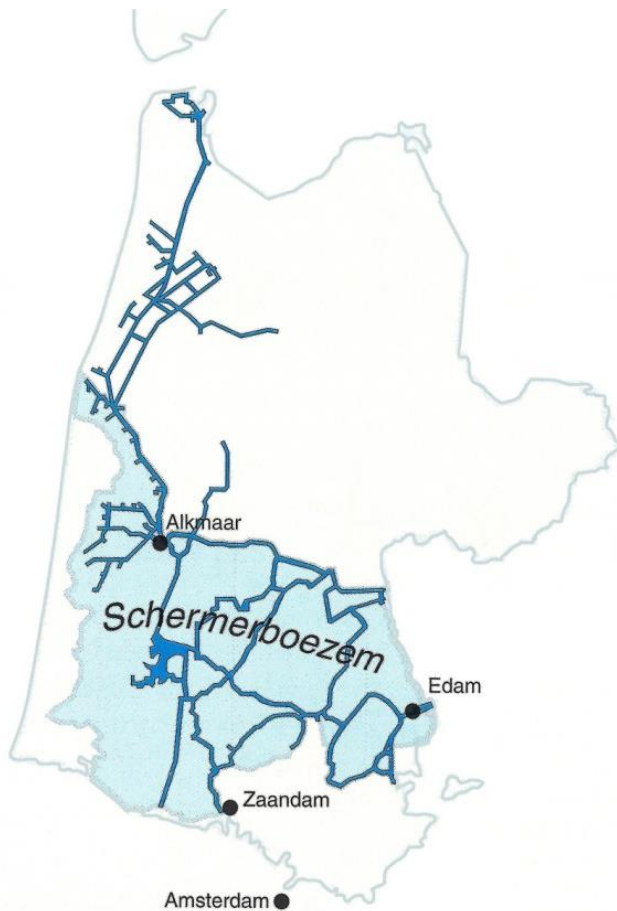

behoud van de natuurlijke- en cultuurhistorische waarden in de Alkmaardermeeromgeving' is voortgekomen. De Klaas Hoorn- en Kijfpolder hebben nu een gecombineerde functie van natuur en recreatie.

De omdijkte Hempolder is een veenpolder en wordt voor een groot gedeelte omsloten door het Alkmaardermeer. Het waterpeil wordt er hoog gehouden en de polder wordt extensief beweid.

3.8 Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer

In de 13e eeuw is door oeverafslag langs de vele riviertjes in het veengebied onder andere het Langemeer ontstaan, nu Alkmaarder- en Uitgeestermeer genoemd. Dit meer vormde één geheel met het meer van de Schermer. Na het droogmalen van de vele Noord-Hollandse

meren in de 17e eeuw kreeg het Alkmaarder- en Uitgeestermeer de belangrijke functie als boezemwater voor grote delen van Noord-Holland. Het is een onderdeel van de Schermerboezem, een stelsel van met elkaar in verbinding staande wateren (sloten, vaarten, kanalen en meren) met een hoger peil dan de daarop uitmalende polders en droogmakerijen. De Schermerboezem lost het teveel aan water door spuisluisen of bemaling bij Den Helder, Schardam en Zaandam/Noordzeekanaal op het buitenwater (de zee, het IJsselmeer en Markermeer). Rond het Alkmaardermeer zijn in de 20e eeuw veel voorzieningen voor recreatie gekomen. Daarnaast heeft het meer als natuurgebied, bijvoorbeeld door de vele vogels die hier de winter doorbrengen, een grote ecologische waarde en vormt het een schakel in het Natuur Netwerk 'Van Kust tot Kust'.

De Schermerboezem.

3.9 Samenvatting

De variatie aan landschappen en het nog grotendeels onbebouwde gebied tussen de woonkernen maakt dat het grondgebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest een hoge aardkundige waarde heeft. Veel van de geologische geschiedenis is nog uit het landschap af te lezen. Omdat in dit gebied op veel plaatsen oude nederzettingen verborgen liggen, heeft het ook een hoge archeologische waarde. Ecologisch vallen delen van de gemeente binnen het Natuurnetwerk 'Van Kust tot Kust'. Cultuurhistorisch vinden we er naast de vele oude dammen, dijken, gemalen en molens, het beschermde dorpsgezicht van De Woude en het provinciaal archeologisch monument Cronenburg, en ook het veenweidegebied. De gemeente Castricum heeft de waterlopen als de Schulpvaart en de Dusseldorpervaart tot gemeentelijke monumenten benoemd, evenals de Buitendijks Weid om het aanwezige microreliëf. Oude dorpskernen zoals Oosterbuurt, De Woude en Groot Dorregeest zijn cultuurhistorisch ook waardevol en karakteristiek. Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer en omgeving is sinds 2005 een aardkundig monument, dat sinds 2020 wordt beschermd met de Omgevingsverordening NH2020.

4. Ontstaansgeschiedenis van het landschap

4.1 3000 v. Chr.

Het kustlandschap van Noord-Holland is voortdurend in beweging. Daar waar de duinenrij het westen van de provincie afsluit, lagen vroeger zeegaten waar rivieren uit het binnenland afwaterden op zee. Ooit lag de kustlijn veel oostelijker. Op de lijn Boekel-Akersloot-Uitgeest lag een strandwal, een door de zee opgeworpen zandrug, die op verschillende plaatsen onderbroken werd door geulen. De gebieden van het huidige Akersloot en Uitgeest waren waddeneilanden met geringe duinvorming. Ten oosten van deze lijn lag een uitgestrekte waddenzee, waar dagelijks met de getijdenbeweging zand en klei werden aangevoerd, die het gebied langzaam deden dichtslibben (zandplaten → slikken → kwelders). De grondsoort van de huidige Schermer en de ondergrond van de veenpolders bestaat uit oude blauwe zeeklei. Daar waar nu Haarlem ligt, mondde een zijtak van de Rijn uit in een breed zeegat naar de Noordzee. Castricum was toen nog zee. Omstreeks 3000 v. Chr. nam de zeespiegelstijging af doordat het afsmelten van de Noord-Amerikaanse en Noord-Europese ijskappen vrijwel tot stilstand was gekomen. Door de kustaangroei schoof de riviermonding naar het noorden op en lag het omstreeks 2500 v. Chr. ten noorden van Beverwijk. Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat de strandwal Boekel-Akersloot-Uitgeest al tussen 2400 en 1900 v. Chr. voor bewoning in gebruik was. Voor de strandwal Akersloot-Uitgeest ontstond een strandvlakte en kwam de strandwal van Alkmaar-Limmen tot ontwikkeling. Zodra de omstandigheden dat toelieten, werd ook de strandwal Alkmaar-Heiloo-Limmen voor bewoning in gebruik genomen.

Dat gebeurde in de bronstijd; de periode tussen ongeveer 2000 en 800 voor Christus.

Legenda	
Zeewater	
Strandzanden en strandvlakten	
Strandwallen	
Slikken en platen	
Kwelders	
Rietmoeras en laagveen	
Hoogveen	
Grasland op kwelders	
Verlande kreken	
Zoet water	
Verlande wadplaten	

Omstreeks 2500 v. Chr. ligt bij Haarlem een rivier die uitmondt in een groot zeegat ten noorden van Beverwijk. Ten westen van de strandwal Akersloot-Uitgeest komt de strandwal van Alkmaar-Limmen tot ontwikkeling. Het grondgebied van Castricum bestaat dan nog niet. Naar P. Vos, Deltares, bewerkt.

4.2 1500 v. Chr.

Door de aanvoer van grote hoeveelheden zand vond vooral vanaf 1500 v. Chr. in het noordelijke deel van het zeegat een snelle uitbouw van de kust plaats. Er ontstond een diagonale strandwal op de lijn Dorregeest, Limmen, Bakkum-Noord en Egmond en het zeegat werd smaller. Ook de Waddenzee verplaatste zich westwaarts naar de strandvlakte tussen de strandwal van Akersloot-Uitgeest en de nieuwgevormde strandwal Alkmaar-Limmen. Het

gebied ten oosten van de strandwal Akersloot-Uitgeest werd niet meer bereikbaar voor de zeestromen. Het werd een drassig zoetwatergebied en later een uitgestrekt moeras. Door afgestorven planten die onder de waterlijn terecht kwamen en door onvoldoende toevoer van zuurstof niet volledig verteerden, ontstond laagveen. Het zogenaamde Oer-IJ stond via het binnenwater Flevomeer en de Vecht in verbinding met de noordelijke zijtak van de Rijn en voerde ook water af uit het veen. Vanuit het veengebied stroomde het water via de veenriviertjes o.a. naar het zeegat ten zuiden van Limmen. Door in- en uitgaand zeewater en aanstromend Oer-IJ-water veranderde het zeegat in een binnendelta, een grillig stelsel van stroomgeulen, oeverwallen en zandplaten.

Omstreeks 1500 v. Chr. begint het zeegat de vorm aan te nemen van een binnendelta. Naar P. Vos, Deltares, bewerkt.

4.3 500 v. Chr.

De kustlijn schoof nog verder op naar het westen (het noordelijk deel zelfs westelijker dan de huidige kustlijn) en het zeegat werd smaller. Aan beide zijden van het zeegat ontwikkelde zich brede strandwallen met lage duintjes. Door het smalle zeegat en de verdere ontwikkeling van de binnendelta kon de zee steeds moeilijker het achterland binnendringen en werd ook de strandvlakte tussen Akersloot en Limmen een moeras. Op het oude strandzand en de latere wadafzettingen ontstond ook hier veen. In het gebied ten oosten van de strandwal Akersloot-Uitgeest ging de veenvorming door. Het veenpakket werd zo dik dat de planten niet meer gevoed werden door grondwater, maar door regenwater. Er ontstonden dikke veenmoskussens die meters boven de zeespiegel uitgroeiden en hoogveen wordt genoemd.

Omstreeks 500 v. Chr. is de kustlijn nog verder naar het westen opgeschoven en het zeegat smaller geworden. Aan beide zijden van het zeegat hebben zich brede strandwallen met lage duintjes gevormd. Door het smalle zeegat en de verdere ontwikkeling van de binnendelta kan de zee steeds moeilijker het achterland binnendringen. Naar P. Vos, Deltares, bewerkt.

De in- en uitstroom van het water in de binnendelta van het Oer-IJ nam na 500 v. Chr. geleidelijk af. Het Flevomeer had in het noorden dwars door het veen en het getijdengebied een verbinding met de Noordzee gekregen. Het Flevomeer waterde steeds meer af naar het noorden en daardoor verminderde de waterafvoer via het Oer-IJ. Doordat de stroming wegviel, verzandde de binnendelta en breidden de kustduinen zich over het mondingsgebied uit.

Omstreeks 200 v. Chr. werden de drooggevallen zandplaten en oeverwallen in het binnendeltagebied voor bewoning in gebruik genomen.

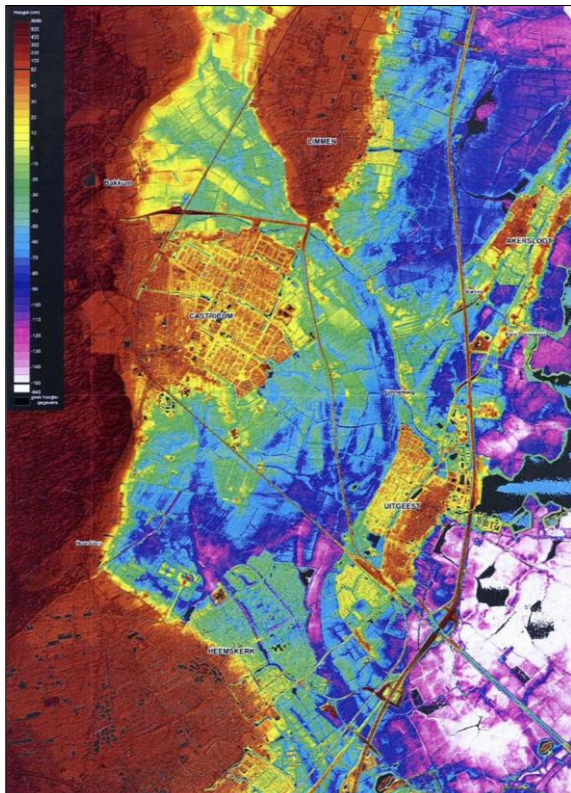
4.4 Romeinse tijd (ca 50 voor tot 450 na Chr.)

Aan het begin van onze jaartelling was het zeegat vrijwel volledig gesloten en was de ondergrond van de woonkern Castricum gevormd. Alleen tijdens zware stormen sloeg het zeewater via een restgeul over de gevormde drempel. Verondersteld wordt dat de voormalige doorgang naar open zee ter hoogte van Castricum nog is terug te zien in het landschap. Het duingebied tussen Castricum en Egmond is namelijk veel lager dan in Zuid-Kennemerland en in noordelijke richting van Egmond en Schoorl. Na sluiting van het zeegat werd de afwatering in het achterland steeds moeilijker, de lage delen werden steeds natter en het Oer-IJ werd steeds breder. In dit zeer waterrijke gebied waren alleen de van veengroei vrij gebleven duinen, strandwallen, zandplaten en oeverwallen in de Oer-IJ delta droog genoeg voor bewoning. Bovendien veranderde na het dichtzanden van de monding van de binnendelta de stroomrichting van het Oer-IJ en waterde het omliggende gebied af naar wat in de Romeinse tijd Flevomeer werd genoemd, het huidige IJsselmeer.

Aan het begin van onze jaartelling is het zeegat vrijwel volledig dichtgezand. Tijdens de Romeinse tijd wordt het binnendeltagebied intensief bewoond.

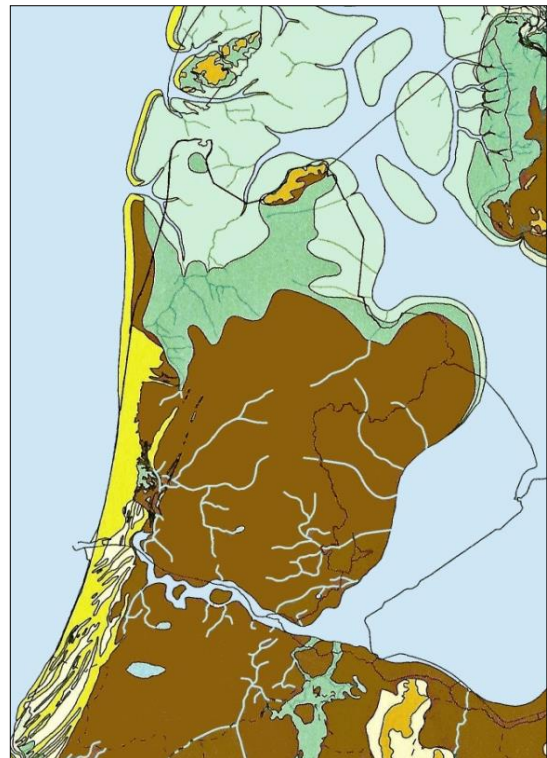
Naar P. Vos, Deltares, bewerkt.

Op de huidige hoogtekaart, waarop hoogten en laagten in verschillende kleuren staan aangegeven, is de noordelijke geulboog van de Oer-IJ delta nog duidelijk te zien. Provincie Noord-Holland 2004.

4.5 Vroege middeleeuwen (450-1050)

De kustlijn lag toen westelijker dan de huidige kust. Langs de gesloten kustlijn was een strook van lage duinen ontstaan, ook wel Oude Duinen genoemd. De vorming daarvan was vrijwel tot stilstand gekomen. De rest van Noord-Holland was overdekt met dikke veenmoskussens van enkele meters hoog. Talloze veenriviertjes voerden het water naar de randen af. Het Flevomeer, in de middeleeuwen Almere genoemd, was een groot binnenmeer geworden waarop de zijrivieren van de Rijn (IJssel en Vecht) hun water loosden. De verbinding tussen de Almere en de Waddenzee was aanmerkelijk verbreed.

*Met uitzondering van de kuststrook was Noord-Holland rond 800 overdekt met dikke veenpakketten van enkele meters hoog.
Naar P. Vos en S. de Vries.*

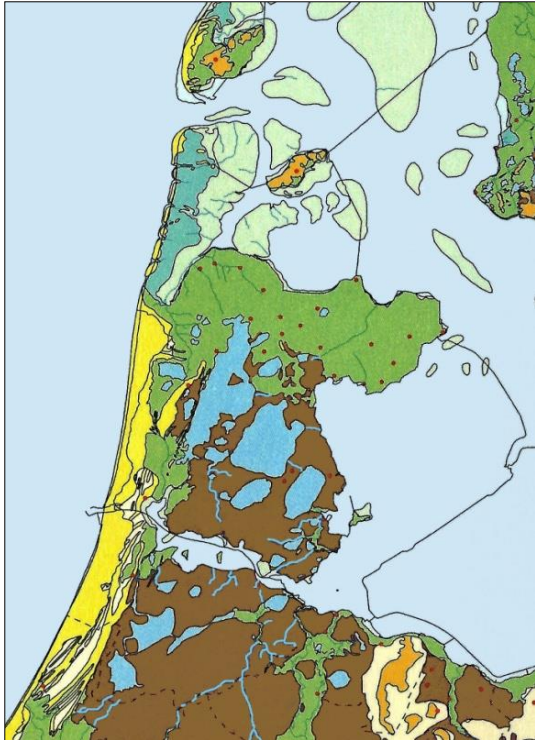
4.6 Late middeleeuwen (1050-1500)

Rond 1000 werd het klimaat wat warmer en droger. Langs de kust begon een nieuwe fase van duinvorming. Door houtkap en overbeweiding, als gevolg van de bevolkingsgroei, ontstonden er grote zandverstuivingen, waardoor bovenop het oude duinensysteem brede en hoge Jonge Duinen langs de kust tot ontwikkeling kwamen. In het noorden was een brede opening door het waddegebied naar zee tot stand gekomen en verwijdde de Almere zich en veranderde die naam na verloop van tijd in Zuiderzee. Als gevolg van deze processen ontstond een betere afwatering waardoor de veenvorming stopte. Het moeras werd vanuit het noorden steeds droger en de bewoners op de zandruggen begonnen het in cultuur te brengen. Door het graven van talloze greppels werd het veengebied nog meer ontwaterd en daarmee toegankelijk en geschikt gemaakt voor landbouw.

Door de betere ontwatering (door natuur en mens) werd het veen steeds droger en begon het te ververen (oxideren). Ook door inklinking van het veenpakket zakte het maaiveld van het veengebied tot wel een meter per eeuw. Om het gebied toch geschikt te houden voor landbouw werden bestaande waterlopen verdiept en nieuwe waterlopen gegraven. Het proces van bodemdaling werd juist daardoor versterkt. De mens werd zo een belangrijke geologische factor. Lag het veengebied rond 800 nog enkele meters boven zeeniveau en vormde het een buffer tegen het buitenwater, nu kwam het steeds lager te liggen en kon de zee vanuit het noorden en oosten Noord-Holland steeds gemakkelijker binnendringen. Langs de oevers van de talloze veenriviertjes werd het veen door de golfslag steeds verder weggeslagen en ontstonden er grote meren, zoals de Schermer en het Langemeer (huidige Alkmaarder- en Uitgeestermeer). Tijdens deze periode met veel watergeweld ontstonden ook de veenplassen zoals de Die en Kerkmeer aan de westzijde van Akersloot en Weijen Bus, Vroonsmeer, Zwaansmeertje ten oosten van Uitgeest. Nog meer naar het oosten ontstond de Crommenije die een verbinding ging vormen tussen het Wijkermeer en de Langemeer. Na verloop van tijd

was door de hoge waterstand het veenland niet langer geschikt voor akkerbouw, maar nog wel voor wei- en hooiland.

In de Late middeleeuwen was Holland op zijn smalst, 70% van het oorspronkelijke moeras was toen verdwenen. Bij zwaar weer drong de Zuiderzee via de open verbindingen diep het land in, sloeg stukken land weg, maar liet na afloop zware klei achter (pikklei). De zee viel dus niet binnen vanuit het westen, maar drong via de Zuiderzee, het IJ, Wijkermeer en Crommenije de strandvlaktes en het binnendeltagebied binnen.

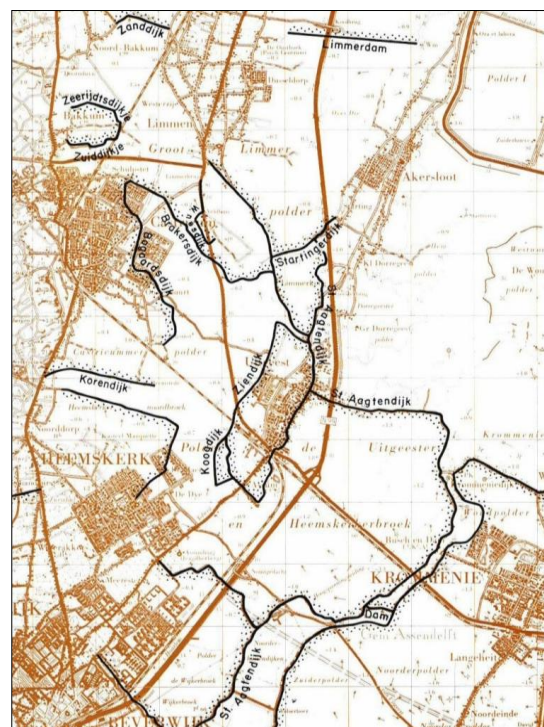
Al vanaf de 8e eeuw zou er tussen Petten en Callantsog een opening in de kust hebben bestaan, die zich daarna, en zeker in de 11e eeuw, had verbreed tot het zeegat van de Zipe (Sipe = geul). Er kwam in het noorden een verbinding met het veenriviertje de Rekere tot stand. Via de Rekere kon het naar binnen gestuwde zeewater de Egmonder- en Bergermeren en ook strandvlaktes en De Die bereiken.

*Rond 1350 bestonden er in Noord-Holland grote binnenmeren, waarvan de meeste in verbinding stonden met de Zuiderzee.
Naar P. Vos en S. de Vries.*

De strandvlaktes hebben dus een roerige geschiedenis gekend. Veel erosie, maar ook sedimentatie. Op het oorspronkelijke vlakke strandzand liggen restanten veen en plaatselijk zware kleilagen en er is veel microreliëf ontstaan. Alleen de strandwallen en de oeverwallen in het binnendeltagebied waren nog hoog en droog genoeg voor akkerbouw en bewoning.

Om de wateroverlast te beperken begon men rond 1100 op lokaal niveau met de aanleg van kaden en dijken. Gedurende de late middeleeuwen ontstond zo een uitgebreid stelsel van dijkjes die de gebruiksgronden rond de dorpen moest beschermen. De in het landschap gelegen dijkrestanten vertegenwoordigen de middeleeuwse waterstaatsgeschiedenis. Pas later zouden de open verbindingen met het buitenwater afgedamd worden, maar dat stuitte wel op protesten van handelssteden, schippers en vissers.

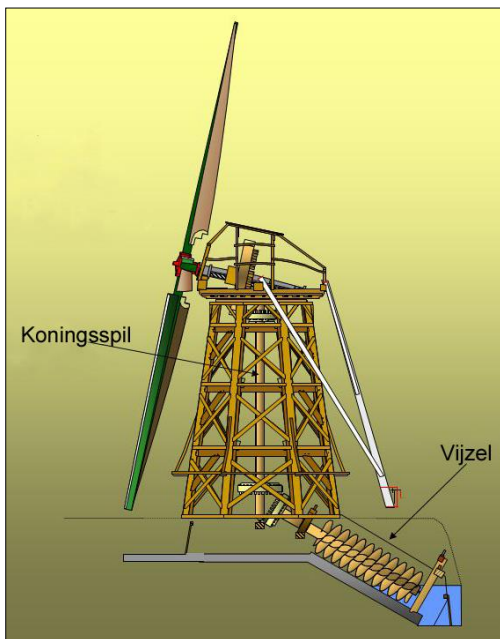
Gedurende de late middeleeuwen werd een uitgebreid stelsel van dijkjes aangelegd die de gebruiksgronden rond de dorpen moest beschermen. Naar Westenbergh.

4.7 Nieuwe tijd (1500 tot heden)

“De vijanden aan wie de Nederlanders hun land moesten ontrukken, waren drie in getal: de zee, de rivieren en de meren. De Nederlanders maakten de meren droog, beteugelden de zee en bedijkten de rivieren”; aldus Edmondo Amicis. *“Nederland is een verovering van de mensen op de zee; - het is kunstmatig, een ‘gemaakt land’; - de Nederlanders hebben het gemaakt; - het bestaat omdat de Nederlanders het bewaren; - het zou verdwijnen als de Nederlanders het verlieten.”* In zijn reisverslag ‘Nederland en zijn bewoners’, dat de Italiaan Amicis opstelde na zijn rondreis door een aantal provincies in 1873 en 1874, noemt hij Nederland een vesting waarin het volk woont ‘op voet van oorlog’ met de zee. De ingenieurs van waterstaat vergelijkt hij met ‘een leger’, de dijken met ‘verdedigingswallen’, molens met ‘bastions’, sluizen met ‘stadspoorten’ en de eilanden met ‘voortgebrachte forten’. De tekst is ontleend aan een artikel in Zomertijd, een bijlage van het Noordhollands Dagblad, 10 augustus 2019.

Door daling van het land, stijging van de zeespiegel en aanleg van dijken stagneerde de waterafvoer. In het begin van de veenontginningen lag het maaiveld van de veengebieden nog boven het zeeniveau en kon het kwel- en regenwater via het natuurlijke verloop op het buitenwater worden geloosd. Na verdere inklinking kon dat alleen nog bij laagwater door middel van spuisluizen. Door de voortgaande bodemdaling en de bedijkingen werd het spuien

steeds moeilijker. Na bedijking van een gebied kon het buitenwater niet meer binnendringen, maar het binnenwater kon ook niet meer naar buiten. In de 15e eeuw kwam de uitvinding van de poldermolen met scheprad net op tijd. Vanaf dat moment kon de waterhuishouding kunstmatig worden gereguleerd. Met het aanleggen van dijken vanaf de 11e eeuw en bemaling vanaf de 15e eeuw slaagde men er redelijk in het buitenwater buiten de deur te houden, maar er zijn ook overstromingen geweest. Een grote stap vooruit betekende de ontwikkeling van de vijzelmolen door de Leidenaar Symon Hulsebos in 1634. Met een vijzel kan het water hoger opgemaal worden. Pas in de 19e eeuw zijn de meeste molens in Noord-Holland vervijzeld.

Doorsnede van een poldermolen met een vijzel.

Vanaf de 19e eeuw is de mens op een directe manier een steeds grotere 'geologische' factor geworden. In de binnenduinrand en op de strandwallen is op grote schaal zand afgegraven voor stads- en dorpsuitbreidingen, wegeaanleg en aanleg van railverbindingen. Veel gebieden in de binnenduinrand zijn daardoor lager komen te liggen en hebben hun microreliëfs verloren. Alleen oude wegen en oude gebouwen liggen vaak nog op de oorspronkelijke hoogte. Ook het afgraven van veen kwam in dit gebied voor, maar op kleine schaal en voor de lokale markt. Vooral tijdens de twee wereldoorlogen is er in de strandvlakte tussen Limmen en Akersloot en ook in de Hempolder veen afgegraven. Ook de moderne agrarische bedrijfsvoering heeft de door de eeuwen gevormde bodemoppervlakken drastisch veranderd. Veel

gronden zijn geëgaliseerd. Op gescheurd grasland wordt maïs geteeld, met als gevolg verlies van het microliëf. Op bepaalde plaatsen zijn gronden gekeerd voor de bollenteelt; de oude kalkrijke wadzanden werden daarbij omhooggehaald en storende kleilagen weggewerkt. Vanuit landschappelijk, aardkundig, archeologisch en ecologische oogpunt worden egalisatie en omkering van gronden betreurd.

De overgebleven gebieden met geomorfologische, natuur- en cultuurhistorische waarden behoeven bescherming en daarmee gevrijwaard te blijven van moderne agrarische bedrijfsvoering.

We zijn aangekomen in een periode van de geschiedenis van de aarde die we het Antropoceen zijn gaan noemen, het tijdvak waarin de mens het aanzien van deze planeet is gaan bepalen. Wereldwijd vindt verstedelijking plaats. In een aantal gevallen leidt dit tot de ontwikkeling van metropolen. In Noord-Holland ontwikkelt zich een metropool rond Amsterdam. Het gaat hier om een stedelijk systeem van grotere en kleinere kernen, met Amsterdam als hoogstedelijke kernstad, een landschap met hoge gebruiks- en belevingswaarde, het Noorzeekanaalgebied, Tata Steel, een havengebied en luchthaven Schiphol. Het landschap in de metropoolregio is steeds meer onder druk komen te staan door de ruimtevrage van stedelijke functies, industrie, energietransitie, schaalvergroting in de landbouw, klimaatverandering en toenemende recreatie en toerisme. Hoe we ons nu in het Antropoceen zullen opstellen zal bepalen of we al dan niet een duurzame toekomst tegemoet zullen gaan.

Atlas van het Oer-IJ-gebied

De Stichting Oer-IJ heeft in november 2018 de Atlas van het Oer-IJ-gebied uitgebracht. In de uitgestrekte groene driehoek tussen Haarlem, Alkmaar en Zaanstad bevindt zich een bijzonder stuk Noord-Holland. Hier stroomde duizenden jaren geleden het Oer-IJ, een noordelijke tak van de Rijn, die bij Castricum in zee uitmondde. Het is een landschap met veel 'verborgen' kwaliteiten. Zolang die kwaliteiten verborgen blijven is het risico aanwezig dat deze worden aangetast door ruimtelijke ontwikkelingen. Het is een aantrekkelijk, leesbaar en informatief boek over de vele bijzonderheden van het Oer-IJ-gebied met zijn rijke landschaps- en bewoningsgeschiedenis. De grote variatie aan landschappen op een beperkte oppervlakte en de invloed van de mens daarop vertelt het verhaal van de wordingsgeschiedenis. Wie de atlas heeft gelezen, zal voortaan met andere ogen om zich heen kijken en begrijpen waarom dit gebied serieuze aandacht, meer waardering, betere bescherming en een duurzaam beheer verdient.

5. De bodem

5.1 Grondsoorten

De neerslag van het wordingsproces, de gevolgen van overstromingen en verstuiwingen, zijn aan de grondsoorten in de bodem terug te vinden. In het westen liggen de jonge duinen, die bestaan uit fijn, kalkrijk stuifzand. De oude duinen, aan de binnenduinrand, en strandwallen die dieper in het land liggen, zijn uit zand opgebouwd en worden ook wel geestgronden genoemd. Op het grovere strandzand ligt hier het fijnere opgestoven duinzand. Van oorsprong waren deze zandgronden kalkrijk, maar door de eeuwenlange uitspoeling door regenwater is veel kalk uit de toplaag verdwenen. Over het algemeen is het schrale grond, dat wil zeggen dat het weinig voedingsstoffen bevat. Om deze hoge en droge gronden toch voor akkerland te kunnen gebruiken is bemesting noodzakelijk. Veel geestgronden zijn afgegraven. Dit had voor de boer het voordeel dat de teellaag dicht bij het grondwater kwam en ook dat de dieper gelegen lagen kalkrijker waren. Veel van deze gronden waren en zijn vooral in Noord-Bakkum nog voor bollenteelt in gebruik.

In de strandvlaktes liggen op het oude strandzand restanten veen afgewisseld met en jonge

(middeleeuwse) klei. Klei is zeer voedselrijk en bevat talloze mineralen. Het nadeel van klei is echter dat het geen goede structuur heeft. Bij hevige regenbuien slaat de grond dicht en ontstaan plassen. Bij droogte ontstaan harde kluiten en scheuren. Klei is een 'zware' grondsoort.

Droogtescheuren in kleigrond.

Veen is organisch materiaal, een verende en 'zure' grondsoort. Veengebieden hebben in het verleden te maken gehad met overstromingen, waardoor stukken veen werden weggeslagen en kleiafzettingen zijn achtergebleven. Door ontginning met als gevolg inklinking en bodemdaling is er tijdens overstromingen ook klei op het veen terecht gekomen. De zwaarte van de kleilaag op het veen in combinatie met ontwatering versnelt het inklinkingsproces. Door waterpeilverlaging in het belang van de modernisering en mechanisering van de landbouw is de bodemdaling vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw flink versneld. Hoe lager het waterpeil, hoe beter begaanbaar het land is voor de steeds zwaardere machines en hoe hoger de opbrengst. Bij het ontwateren, met als gevolg oxidatie, gaat het veen veraarden en komt er CO₂ vrij. De daling in grote delen van de Nederlandse veenbodem is vanwege de stijgende zeespiegel een groeiend probleem. Het waterpeil moet omhoog om het almaar zakken van de bodem af te remmen en de CO₂ uitstoot te verminderen. Dit kan bereikt worden met het omhoog brengen van het slootwaterpeil. Een alternatief voor algehele verhoging van het waterpeil is peil gestuurde drainage. Uit recent onderzoek dat nog niet is afgerond, lijkt deze vorm van onderwaterdrainage een goed middel om bodemdaling een halt toe te roepen of in ieder geval te verminderen. Onderwaterdrains zijn geperforeerde buizen die ongeveer 80 centimeter diep in de veenpercelen onder het slootwaterpeil liggen. Hierdoor kan het water vanuit een sloot met een hooggehouden waterpeil beter in het veen doordringen zodat

uitdroging wordt voorkomen. In erg natte perioden kan slootwaterpeil worden verlaagd en het water beter worden afgevoerd. Verhoging van het waterpeil kan ertoe leiden dat boeren moeten overstappen naar een andere bedrijfsvoering. Die overstap kan variëren van een overstap naar lichter vee en kleinere machines om het land te bewerken tot een complete overschakeling naar andere teelten.

In veengebieden moet het waterpeil omhoog om het almaar zakken van de bodem af te remmen en de CO₂ uitstoot te verminderen.

5.2 Bodemleven

Nederland leeft vooral boven de grond. Van het leven onder de grond hebben we relatief weinig kennis, terwijl onder de grond voor een groot deel wordt bepaald hoe we op de grond kunnen leven. In de bodem leven duizelingwekkende aantallen beestjes, schimmels en bacteriën. Die bepalen samen wat zich boven de grond afspeelt. Wij kunnen niet zonder dat ondergrondse gewriemel. Daar in de grond draait het om eten en gegeten worden. Het ene beest eet dode planten of dieren en wordt op zijn beurt opgegeten door een ander, vaak wat groter beest. Samen met schimmels en bacteriën produceren zij weer voedingsstoffen die planten nodig hebben om te kunnen groeien. Er zijn beestjes die gangen graven, waardoor er zuurstof en water in de bodem komen, zoals de regenworm, die ook nog eens heel veel compost produceert. Regenwormen zijn onmisbaar voor een gezonde bodem. Een gezonde bodem is belangrijk voor al het voedsel dat boeren en wijzelf verbouwen op het land en in onze moestuinen.

Juist in landbouwgebieden is de bodem vaak uit balans. Het ondergrondse leven heeft te lijden door ontwatering en ook door vernatting. Door afwezigheid van voldoende zuurstof in met water verzadigde grond gaat veel bodemleven dood. Het bodemleven gedijt het beste bij matig vochtige omstandigheden. Andere oorzaken waar het bodemleven onder te lijden heeft zijn intensieve bemesting, mechanische bewerking en chemische bestrijdingsmiddelen. Het rijden met zware machines leidt tot verdichting van de akkerbodems. De noodzaak voor een gezonde bodem is voor boeren al lang geen nieuws meer. Op veel plekken in het land slaan boeren de handen ineen om de kwaliteit van de bodem te verbeteren. Natuurmonumenten ziet dit als een hoopvolle ontwikkeling.

Een gezonde bodem is ook het uitgangspunt van 'Wij.land', een organisatie die in het westen van Nederland samen met boeren op zoek is naar een bedrijfsvoering die goed is voor natuur en landschap. Wij.land is een initiatief om in westelijk Nederland de trend van bodemuitputting en verlies van natuur te keren. Wij.land wil ook een oplossing creëren voor de inklinking van

de veenweiden. Door ontwatering verteren de plantenresten in de veenbodem en zakt de bodem verder en verder weg. Daarbij komen enorme hoeveelheden CO₂ vrij, op landelijke schaal vergelijkbaar met de uitstoot van broeikasgas door twee miljoen auto's. (bron: Natuurmonumenten).

Een gezonde bodem is belangrijk voor al het voedsel dat boeren en wijzelf verbouwen op het land en op onze volkstuinen.

Het verbeteren van het ondergronds bodemleven is van belang voor de biodiversiteit bovengronds.

Kennis over bodemleven

Kennis over bodemleven is de basis van een agrarisch bedrijf. Bodem- en bemestingsleer is één van de hoofdvakken in een landbouwopleiding. In bovenstaand paragraaf lijkt het of de landbouw de bodemvruchtbaarheid uit het oog is verloren en dat Natuurmonumenten het opnieuw heeft uitgevonden. De gronden met het hoogste aandeel organische stof en bodemleven zijn oude graslanden die goed bemest worden. Deze oude graslanden zijn in staat om grote hoeveelheden CO₂ op te nemen en vast te leggen en zorgen voor weinig uitspoeling van nutriënten. Een rijk bodemleven en een grote biodiversiteit hoeven niet persé samen te gaan. Op schrale graslanden is de biodiversiteit groot en het bodemleven laag. Kijk eens op de site van de bodemacademie.

Commentaar van een agrariër

6. Water

6.1 Waterkwantiteit

In Nederland vindt jaarlijks gemiddeld meer neerslag plaats dan verdamping, maar dit wisselt sterk per seizoen. 's Winters is er in het algemeen een overschot, 's zomers een tekort aan water. Voor de waterhuishouding van het grondgebied van Castricum en Uitgeest betekent dit dat 's winters het teveel aan water wordt afgevoerd naar het boezemwater Alkmaarder- en Uitgeestermeer en dat 's zomers boezemwater wordt ingelaten. Bij droogte wordt ook water vanuit het IJsselmeer/Markermeer via het boezemwater ingelaten.

Het duingebied en de strandwallen van Limmen, Akersloot en Uitgeest liggen hoger dan hun omgeving en zijn infiltratiegebieden. Dat wil zeggen dat het regenwater ondergronds naar lageregelegen randzones stroomt en op bepaalde plaatsen als kwelwater naar boven komt. De middeleeuwse bewoners bouwden daarom hun woningen bij de kwelplaatsen langs de randen. Hoe hoger en breder de duinen en strandwallen, hoe groter de zoetwatervoorraad is. Het afgraven van zand, met de Zanderij als voorbeeld, heeft de watervoorraad kleiner gemaakt. Het bemalen van de polders en het verlagen van het polderpeil ten behoeve van het agrarisch gebruik zuigt de hogere gebieden leeg. Ontgrondingen in de duinen en de binnenduinstrand voor het verkrijgen van plas-dras-milieus, in het kader van natuurontwikkeling, leidt tot meer verdamping via het open water.

De strandvlaktes werden vroeger ontwaterd via het Oer-IJ naar het westen. Toen de kustlijn gesloten raakte moest het hemelwater ergens anders een uitweg zien te vinden. Door daling van het land, stijging van de zeespiegel en de stagnerende waterafvoer wordt een uitgebreid dijkstelsel noodzakelijk en worden polders onder bemaling gebracht. Omdat in de 17e eeuw,

na het droogleggen van de Schermer en de Beemster, het waterpeil in het Alkmaarder- en Uitgeestermeer hoger komt te liggen dan het slootpeil worden er kades langs de meeroevers aangelegd. Het peilverschil tussen de Polder Heemskerker- en Uitgeesterbroek en het Uitgeestermeer is goed te zien bij de sluis naast gemaal Meldijk te Uitgeest en vanaf het Zwaansmeerpolder daar waar de Crommenije en het Uitgeestermeer samenkomen. Hier is een overtoom of overhaal om recreatiebootjes over de dijk te kunnen halen. Ook bij het sluisje bij De Woude van de Westwoudepolder en bij de Woudaapsluis van de Krommenieër-Woudpolder is het verschil tussen polderpeil en boezempeil goed te zien.

Voor doorvaart wordt met het sluisje van De Woude het verschil tussen het polderpeil en boezempeil overbrugd.

Het overtollige water uit de Groot Limmerpolder wordt op twee punten afgevoerd. Via de Schulpvaart, de Slikkerdie en de Startingervaart komt het water terecht bij het Museumgemaal 1879 bij Klein Dorregeest, oorspronkelijk de locatie van de Zuidermolen. Nu wordt hier het water door een gemaaltje uitgemalen en via het Limmergat op het Alkmaardermeer geloosd. Noordelijk komt het polderwater via de Limmertocht en de Mientsloot terecht bij het gemaal

naast de Noordermolen. Dit gemaal maalt het overtollige water uit op de Boekelermeer-ringvaart, die in verbinding staat met het Noordhollandsch Kanaal. De Castricumerpolder watert via de Hendriksloot af op het Uitgeestermeer. Oorspronkelijk werd de bemaling geregeld door poldermolens De Dog bij Uitgeest, nu door een gemaal.

Was de afwatering oorspronkelijk via het Oer-IJ westwaarts gericht, nu heeft de waterafvoer plaats in oostelijke richting. We zien daarom in de Schulpvaart bij de Hogebrug (Uitgeesterweg Limmen) een knik naar het oosten. Zo ook bij Uitgeest waar De Dije een knik vertoont richting De Dog. Ook in de veenpolders Klaas Hoorn- en Kijfpolder, de Hempolder, de Dorregeesterpolder, polder de Uitgeester-, en Heemskerkerbroek, de Krommenieër-Woudpolder en de Westwouderpolder hebben elektrische gemalen het werk van vroegere molens en stoomgemalen overgenomen. De gemeente Uitgeest heeft vier poldermolens binnen haar gemeentegrenzen: De Dorregeester, De Dog, De Kat en de Tweede Broekermolen. De Krommenieër- Woudpolder ligt gedeeltelijk binnen de gemeente Uitgeest en gedeeltelijk binnen de gemeente Zaanstad en werd bemalen door poldermolens De Woudaap, die net over de grens op het grondgebied van de gemeente Zaanstad staat.

De in 1631 gebouwde Tweede Broekermolen bemaalde met nog vier verdwenen molens de polder Uitgeester- en Heemskerkerbroek.

In droge periodes (in de zomer) is de waterbeweging omgekeerd. Via hetzelfde waterlopenstelsel wordt het boezemwater uit de meren naar de polders ingelaten. Bij de Hoge Brug van Uitgeesterweg tussen Limmen en Uitgeest is een beweegbare stuw met een gemaal aangebracht, waarmee de waterhuishouding van de polders tussen Limmen en Bakkum kan worden geregeld. Het gemaal zorgt ervoor dat het hoger gelegen poldergebied, dat tegen de

duinrand ligt, tijdens de zomerse droogte van voldoende water wordt voorzien. Met de beweegbare stuw wordt het winter- en het zomerpeil in de polder tussen Bakkum en Limmen geregeld. Achter Bakkum zorgen enkele gemaaltjes ervoor dat tijdens droge periodes water vanuit de Schulpvaart hoger opgemalen wordt naar de duinrandpolders. Stuwstukjes zorgen ervoor dat het water niet meteen naar de laagste gebieden stroomt. In andere polders, zoals de Castricumerpolder, zijn eveneens voorzieningen aangebracht om het water met stuwen in de hogere delen vast te houden. Er wordt ook water uit de Schulpvaart opgepompt voor doorspoeling van de vijvers in de dorpskern van Castricum. Met een goede waterhuishouding is iedereen verzekerd van een juiste hoeveelheid water.

Stuw en gemaal bij de Hoge Brug.

6.2 Klimaatadaptatie

Regenbuien worden heftiger. Perioden van grote droogte zijn langer en de temperaturen zijn zomers hoger. De verandering van het klimaat is merkbaar en geeft vaker overlast. In de regio Alkmaar is in samenwerking tussen gemeenten en het hoogheemraadschap een plan opgesteld hoe om te gaan met die verandering en de overlast voor onze leefomgeving te beperken. Het plan 'Klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda' laat zien welke maatregelen er op termijn moeten worden genomen. De looptijd bedraagt 6 jaar (2020 t/m 2025). De samenwerking heeft erin geresulteerd dat het gemaal van de Groot-Limmerpolder weer maalvaardig is gemaakt. Tevens zullen koppelingen tot stand worden gebracht tussen die polder en de Castricumerpolder en polder De Zien. Daardoor wordt bereikt dat na hevige regenval de bemalingscapaciteit van de drie gezamenlijke polders met ca 35% wordt verhoogd ten opzichte van de gebruikelijke capaciteit. Met deze maatregel wordt getracht schadelijke gevolgen van hevigere buien tot een minimum te beperken.

6.3 Waterkwaliteit

Elke grondsoort heeft een eigen type water. We spreken dan van gebiedseigen water. Door ondergrondse waterstromen vanuit zee kunnen op bepaalde plaatsen brakke kwelplekken ontstaan. Ook kan zoutwater via oude wadafzettingen in de ondergrond naar boven komen door het wegpompen van de het zoete polderwater. In de duinen is het water van nature voedselarm (oligotroof) en tegelijk in Castricum ook kalkrijk. Op de strandwallen en in de binnenduinrand is het water kalkarmer, omdat veel kalk in de loop der eeuwen door het regenwater is uitgespoeld. In veengebieden is het water zuur. Goed bemeste gronden veroorzaakt voedselrijk (eutroof) water, maar er zijn ook een natuurlijke oorzaken aan te wijzen die leiden tot nutriëntenbelasting. Dat betreft voedselrijk kwelwater, veenafbraak, en soms uitwerpselen van watervogels. Algen en kroos kunnen in dit soort water domineren, waardoor onvoldoende licht op de waterbodem komt en de groei van waterplanten wordt geremd. Bovendien leidt het tot een eenzijdige visstand. In droge tijden wordt boezemwater naar de droge gebieden gebracht. Dit noemen we gebiedsvreemd water, omdat dit water afkomstig is van andere polders, dan wel uit het IJsselmeer of Markermeer. Vaak bevat het veel uitgespoelde meststoffen en spreken we van eutrofiëring. In het zogeheten 'Actieprogramma Nitraatrichtlijn' is bepaald dat Nederlandse boeren meer moeten doen om het grond- en oppervlaktewater schoon te houden. Zij moeten andere gewassen gaan telen die voorkomen dat meststoffen in grond- en oppervlaktewater terecht komen. Een andere maatregel is het aanleggen van 'bufferzones' langs akkers en sloten. Dat zijn stroken van twee tot vijf meter breed die niet bemest mogen worden of besproeid met bestrijdingsmiddelen.

Er is ook een direct menselijke factor dat de kwaliteit van het oppervlaktewater beïnvloedt. Voorbeelden daarvan zijn medicijnresten, microplastics, schoonmaakmiddelen en huishoudchemicaliën. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat lage concentraties van medicijnresten al nadelige effecten kunnen hebben op aquatische organismen. Hierdoor kan de kwaliteit van waterleven onder druk komen te staan.

In veel woongebieden zijn waterpartijen aangelegd. De kwaliteit van dit water is veelal niet optimaal. Regenwaterafvoeren die aangesloten zijn op het rioleringsstelsel zorgen tijdens stortbuien voor aanvoer van zoveel water dat daardoor de kans bestaat dat het buizenstelsel de watertoevoer niet kan verwerken. Om te voorkomen dat het rioolwater via rioolputten in de straten en in de huizen door het toilet omhoogkomt, zijn in het rioolstelsel overstorten aangebracht waardoor het teveel aan rioolwater op het oppervlaktewater (sloten, vaarten en kanalen) geloosd kan worden. Door doorspoeling van de vijvers met water uit de Schulpvaart wordt vervuild water uit de dorpskern Castricum via de Hendriksloot afgevoerd. Gelukkig is verontreiniging van het polderwater met stedelijk afvalwater fors teruggedrongen door de ingebruikname van rioolwaterzuiveringsinstallaties. Ook wordt tegenwoordig rioolwater opgevangen in ondergrondse bergbezinkbassins. Wanneer het riool bij hevige regenval overbelast raakt, wordt het vuile water in het bergbezinkbassin opgevangen om het vuil daarin te laten bezinken. Pas als het bergbezinkbassin is volgelopen, zal het water naar het oppervlaktewater overstorten. Dat water is dan relatief schoon, omdat het meeste vuil naar de bodem is gezakt. Als de piekbelasting voorbij is, wordt het verontreinigde water met het slib teruggepompt in de riolering en alsnog naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie afgevoerd. Gemeenten leggen steeds vaker gescheiden riolen aan. Regenwater gaat via een apart buizenstelsel naar de sloten en rioolwater via vuilwaterriolen naar de rioolwaterzuiveringsinstallaties. Met al deze voorzieningen wordt zo veel mogelijk voorkomen dat bij overbelasting van het riool vuil rioolwater in het oppervlaktewater terecht komt. In samenspraak met het hoogheemraadschap wordt er ook zo veel mogelijk uitvoering gegeven aan het doorstroombaar maken van

waterpartijen om te kunnen voldoen aan de juiste kwaliteitseisen van dit soort oppervlaktewateren.

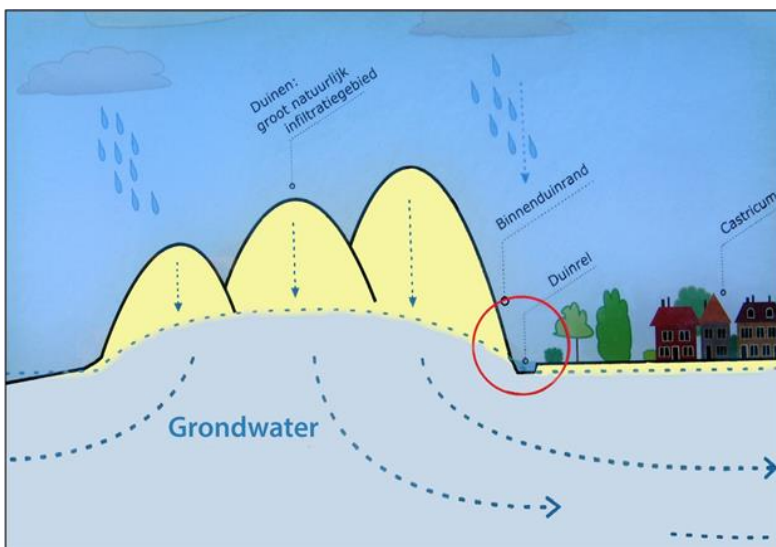

Slootjesdag

Dankzij de inspanningen van gemeenten en waterschappen is de kwaliteit van het oppervlaktewater verbeterd. Sloten en plassen zitten vol leven. Een sloot is feitelijk een klein ecosysteem. Dat systeem kan gemakkelijk worden verstoord. Daarom is goed waterbeheer van levensbelang. Dat geldt zowel voor de hoeveelheid water als voor de waterkwaliteit. Elk jaar organiseert IVN Midden-Kennemerland (instituut voor natuureducatie en duurzaamheid) in juni een Slootjesdag. Met het organiseren van de Slootjesdag wordt aandacht gegeven voor het leven in de sloot, de waarde van schoon oppervlaktewater en de investeringen van de overheid om het oppervlaktewater schoner te krijgen.

6.4 Water als vriend en vijand

Door westenwinden en overvloedig zand uit zee ontstonden nieuwe duinen die, in tegenstelling tot de oude duinen, uitgroeiden tot grotere hoogte. Deze duinen zijn met veel moeite door mensenhanden tegen verstuiwing vastgelegd en vormen tot op de dag van vandaag het prachtige duinlandschap. Het massieve zandlichaam beschermt het achterliggende land niet alleen tegen een verwoestende zee, maar biedt ook andere mogelijkheden. Het zandpakket neemt heel effectief regenwater op en houdt het vast. Zo ontstaat een zoetwaterbel die tot op grote diepte het zoute water naar beneden drukt. Ook sijpelt er schoon water vanaf de duinvoet langzaam naar de polders en naar de zee. Al dit opwellende duinwater leidde in het verleden tot zeer moerassige omstandigheden in de duinzoom. Doordat het maaiveld, vanaf de binnenduinrand afloopt, zocht het water zich een weg naar beneden via natuurlijke duinbeken. Op de meeste plaatsen in de duinzoom is echter al lang geen sprake meer van natuurlijke afwatering. Om natte voeten te voorkomen, wordt het water in de binnenduinrand al van oudsher afgevoerd door middel van duinrellen. Dit zijn gegraven ondiepe watergangen met een zandige bodem. Door de hoge waterdruk in de duinen, kan het schone duinwater via

duinrellen ver de lageregelegen polders instromen. Door afzandingen in de binnenduinrand werd het watervasthoudend vermogen van de duinen kleiner. Dit zorgde voor extra afstroom van duinwater en soms tot toename van zoute kwel in lagere delen van de gemeente Castricum.

Het regenwater zakt in de zandige bodem en stroomt langzaam naar de polders en naar de zee.

Zoet water is onontbeerlijk voor menselijk en dierlijk leven. Doordat in het verleden schoon en zoet duinwater voor drinkwaterwinning aan de duinen werd onttrokken, werd de zoetwaterbel in de duinen steeds kleiner. De aanwezigheid van aan zoetwater-gebonden plant- en diersoorten kwam daardoor onder druk te staan. De unieke streekeigen flora en fauna verdwenen en ook de tuinders en de laatste duinboeren. Het probleem van verdroging trachtte men op te lossen door water uit de Rijn aan te voeren en in het duinmassief te laten infiltreren. Het water bleek echter veel voedselrijker dan het regenwater van voorheen. Grote zomen van brandnetels en andere duinvreemde ruigtesoorten groeiden langs de kaarsrechte infiltratiekanalen. Sinds de drinkwatermaatschappij op een innovatief waterzuiveringssysteem is overgegaan wordt gebruik gemaakt van oppervlaktewater uit het IJsselmeer. Voorgezuiverd oppervlaktewater wordt via een pijpleiding naar de duinen getransporteerd en in de duinen geïnfiltreerd om bacteriën en virussen kwijt te raken. Na een korte verblijftijd wordt het water weer opgepompt, waarna het in de waterfabriek te Heemskerk wordt nagezuiverd. Het infiltratiegebied is in de jaren negentig van de 20e eeuw natuurvriendelijker heringericht en een wandeling door dit landschap is nu een genoegen.

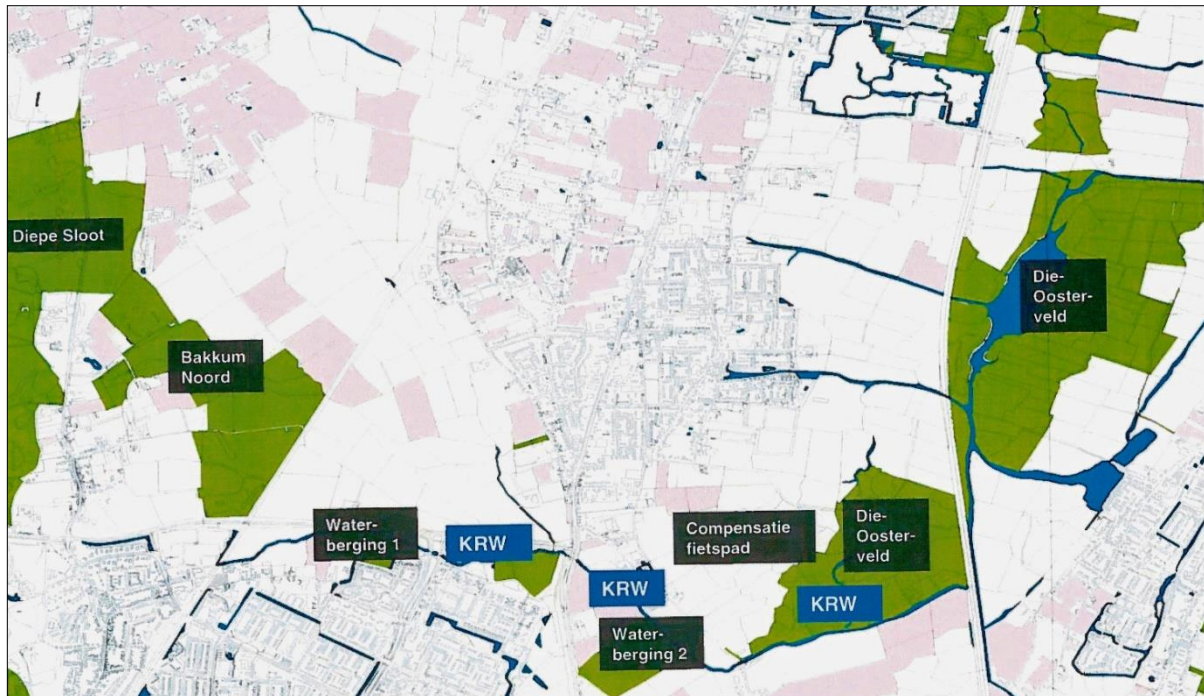

Uit het 'de kwal' stroomt voorgezuiverd water uit het IJsselmeer de infiltratiekanalen in.

Sinds bij Nieuwegein vanuit de Rijn-Lek en bij Andijk uit het IJsselmeer infiltratiewater in de duinen wordt ingelaten is er een evenwicht ontstaan. Er wordt evenveel drinkwater gewonnen, als er via infiltratie wordt toegevoegd. Slechts op beperkte schaal wordt nog grondwater uit de duinen opgepompt om installaties in werking te houden, die bij calamiteiten drinkwater moeten kunnen leveren. Nu er nauwelijks nog duinwater voor de drinkwaterwinning aan de duinen wordt onttrokken groeit de zoetwatervoorraad en zijn er weer natte duinvalleien. De originele flora en fauna krijgen weer kansen zich er opnieuw te vestigen. Het gestegen grondwater-niveau aan de duinzoom kan voor kruipruimten en kelders voor problemen zorgen. Daarom worden verwaarloosde duinrellen weer hersteld en gedempte duinrellen weer ontgraven om de waterstromen uit de duinen te kunnen reguleren. De hoeveelheid water in een duinrel wisselt per seizoen. In de winter en de lente stroomt er meer water doorheen vanwege de hoge grondwaterstand. In de zomer is de grondwaterstand een stuk lager en vallen sommige duinrellen volledig droog. Duinrellen zijn dus kenmerkend voor de binnenduinrand en hebben een grote waarde voor de natuur. Het water is zoet, voedselarm en helder. Daardoor kunnen in en langs duinrellen bijzondere planten en dieren voorkomen. Op enkele plaatsen zijn al voorzieningen getroffen om het schone duinwater naar het aangrenzende poldergebied te leiden en te benutten voor natuurgebieden aldaar. Hetzelfde geldt voor het schone kwelwater, dat op verschillende plaatsen langs de duinen omhoogkomt.

Waar mogelijk wordt het schone duinwatersysteem gescheiden van het voedselrijkere watersysteem in het agrarisch gebied. Een voorbeeld daarvan is het natuurgebied Zeerijdsdijkje achter de duintjes bij Bakkum, als onderdeel van wat de Schoonwatervallei wordt genoemd. De Schoonwatervallei heeft tot doel de natuurlijke omgeving tussen Castricum, Limmen en Akersloot in te richten als natuurlijke klimaatbuffer. Door regenwater tijdens natte periodes in de vallei op te slaan, kunnen overstromingen in woongebieden en op landbouwgronden

worden voorkomen. Door het water vervolgens in het gebied vast te houden, wordt verdroging tegengegaan. De theorie is echter mooier dan de praktijk, want doordat PWN het duinwater zoveel mogelijk in de duinen vasthoudt, stroomt er in de zomer weinig water naar de polders. Wel komt vanuit de duinen kwelwater naar boven.

De reeks natuurgebieden vanaf duinen tot aan de westkant van Akersloot wordt de Schoonwatervallei genoemd. KRW = project kaderrichtlijn water. Uitgangsnote Schoonwatervallei.

Niet alleen de duinen, maar ook hoogveengebieden kunnen veel water vasthouden. Heel lang geleden gebeurde dat in het achterland toen de waterafvoer stagneerde. In meertjes en poelen met rustig water zorgen water- en oeverplanten voor een organische massa die onder zuurstofarme omstandigheden niet meer verteert, waardoor verlandingsproces zet zich voort totdat de veenlaag zich boven het water uit gaat werken. Broekbossen en veenmossen nemen dan de taak over. Een kenmerkend verschil tussen laag- en hoogveen is dat veenmos als een spons regenwater opzuigt en geen bodemwater nodig heeft. Terwijl het mos aan de onderkant afsterft, groeit het aan de bovenkant door. Zo ontstaat er hoogveen dat zich meters boven de waterspiegel kan ophogen. Hoogveen houdt dus enorme hoeveelheden regenwater vast. Ten oosten van Akersloot en Uitgeest ontwikkelde zich een uitgestrekt hoogveengebied. Aan de randen van het veengebied kwam het water weer tevoorschijn. Veenriviertjes met namen als Bamestra, Scirmere, Stierop, Zaan, Crommenije en Wormer stroomden uit de hoogvenen en voerden het zure, mineraalarme water af naar zee. De Limmer- en Heilooër Dieën zijn ook restanten van oude veenrivieren.

Bevolkingsgroei en een droger klimaat in de middeleeuwen was er de oorzaak van dat bewoners op den duur de veengebieden introkken. Vanuit de veenriviertjes werden sloten gegraven, om het veen te ontwateren. Opmerkelijk is dat de duinrandpolders grillige kavelpatronen vertonen. Waarschijnlijk werden er sloten gegraven naar de vele aanwezige natuurlijke, kronkelende waterlopen. De Westwouderpolder laat meer een blokvormig kavelpatroon zien. Meer naar het oosten waren de vroegere ontginningen grootschaliger en planmatiger

met langgerekte kavels. Veenontginningen maakten landbouw mogelijk en men won tevens baggerturf als brandstof voor eigen gebruik.

Het blokvormige kavelpatroon van de Westwouderpolder.

Het veenontginningsgebied Zeevang laat een meer planmatige aanpak zien met lange kavels. Uit: Canon van Waterland.

Aanvankelijk bleven de desastreuze gevolgen van de veenontginningen nog uit het zicht, maar door ontwatering klinkt het veen in en wordt het tevens blootgesteld aan zuurstof. Het contact met zuurstof brengt een chemische afbraak op gang, waardoor het veen als kooldioxide in de lucht verdwijnt. De mens had, zonder het te beseffen, zelf schuld aan het feit dat de zee meer grip kreeg op het Noord-Hollandse veengebied.

Bij Texel werd de duinenrij doorbroken en het zeewater sloeg het achterliggende veengebied uiteen. De eb- en vloedstromen voerden het stukgeslagen veen af naar zee en midden in het veengebied ontwikkelde het Flevomeer/Almere zich tot Zuiderzee. Vanuit de Zuiderzee kon het water via het IJ en het Wijkermeer en De Dije ook tot aan Castricum doordringen. Een andere bedreiging vormde een duindoorkraak tussen Petten en Callantsoog. Het zeewater drong bij hevige stormen via de Zijpe en het riviertje de Rekere door tot voorbij Alkmaar. Het watergevaar kwam dus van twee kanten. Uit die tijd stammen ook de pikklei afzettingen die op vele plekken dicht onder de oppervlakte liggen. Het hoogveenmassief achter Akersloot werd gegeseld door stormvloed met vriendelijke namen als St. Elizabethsvloed, St. Michielsvloed en Allerheiligenvloed. Het veen sloeg weg en er ontstond een langgerekt meer, met de voor de hand liggende naam 'Langemeer'. Ook ontstonden de andere grote meren als Schermer en Starnmeer. De monniken van de Egmondse abdij gingen het watergevaar te lijf met een oplossing, waar Hollanders bekend mee zijn geworden. Dijkenbouw moest het resterende land beschermen en vele dijken waaronder de Zanddijk bij Bakkum en de Limmerdam tussen Limmen en Akersloot staan op hun naam. Uiteindelijk hebben waterschappen voor definitieve veiligheid gezorgd door regulering van de waterproblematiek via uitgebreide bedijkingen en bemaling. Ook rond Castricum was bemaling nodig, omdat de grote hoeveelheid water uit de

duinen voor overlast zorgde. Volgens een *Octroij van de uijtwateringe der Duinen* uit 1613 werd voor het water uit de duinbeken een *Bequame* afvoer tussen twee *Kadijcken* gemaakt die het water naar het Uitgeestermeer leidde. Het afwateringswatersysteem kon pas echt goed werken door de bouw van achtkantige watermolens bij Uitgeest. Toch was de wateroverlast niet definitief verdwenen, getuige het verhaal uit de winter van 1804. De koetsier van de postkoets van Alkmaar naar Haarlem zag door de overvloed aan water bij Castricum het verschil niet meer tussen de weg en de sloot. Met koets en al raakte hij te water. De naam Soomerwegh verwijst naar een vroegere verbindingsroute tussen Limmen en Castricum die alleen 's zomers begaanbaar was. De Limmervoort (waar nu een brug ligt) verwijst naar een voorde, een doorwaadbare plaats, in de Schulpvaart.

6.5 Ruimte voor water

De toekomstige verstedelijkingsopgave betreft niet alleen nieuwbouw, maar ook het klimaatbestendig maken van de steden. Dit vergt meer ruimte voor water en groen. Hiervoor is het nodig om zowel het bestaand stedelijk gebied te herstructureren alsook robuuste groenblauwe verbindingen te realiseren tussen de stad en het omringende landschap. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het voorkomen van wateroverlast in bebouwd gebied. Het hoogheemraadschap is verantwoordelijk voor het beheer van water buiten de woonkernen. Daarin werken zij nauw samen.

In de woonkernen van de gemeente Castricum ligt in totaal ruim 32 kilometer waterlopen. Het groot-onderhoud van het hoofdwaterstelsel met een lengte van 15 kilometer wordt uitgevoerd door het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. De gemeente zorgt voor het dagelijks onderhoud, zoals het verwijderen van zwerfvuil en het onderhoud van de oevers. Voor de kleine watergangen zijn de eigenaren verantwoordelijk.

Landelijk is een Deltaplan Klimaatadaptatie vastgesteld onder leiding van een Deltacommissaris. Voor onze regio heeft dat geresulteerd in een plan opgesteld door het hoogheemraadschap samen met zeven gemeenten. Dit plan toont de aanpak voor de periode tot 2026. Naast het operationeel maken van Gemaal 1879 in Akersloot en koppeling van drie polders beval het plannen om rioleringsystemen te vervangen en over te gaan op zogenaamde gescheiden afvalwatersystemen.

Het hoogheemraadschap is verantwoordelijk voor het beheer van water buiten de woonkernen.

Het waterbeleid van de 21e eeuw vraagt om meer ruimte voor water. De toegenomen bebouwing, de zeespiegelstijging en de verwachting dat droge periodes en natte periodes met zware regenbuien elkaar zullen afwisselen, maken dat noodzakelijk. De grote hoeveelheden water die in korte tijd naar beneden komen, moeten goed opgevangen kunnen worden. Dat er in korte tijd veel regen naar beneden kan komen, is in de regio Noord-Holland gebleken tijdens een enorme hoosbui op 18 juni 2021 (meer dan 100 mm in 24 uur). Straten en weilanden kwamen blank te staan. Vergroting van maalcapaciteit wordt niet meer als de enige oplossing gezien om de wateroverlast de baas te blijven. Opvangen, vasthouden, infiltreren en vertraagd afvoeren is nu het waterbeleid.

Strijden tegen een overvloed van regen en een stijgende zeespiegel zijn zaken die bij iedereen bekend zijn. Maar dat niet alleen met wateroverlast rekening gehouden moet worden maar ook met watertekort is gebleken tijdens de hete en droge zomer van 2018; sinds 1976 de droogste zomer. Niet alleen de natuur had last van de droogte, ook de landbouw, de scheepvaart en de industrie. Rijkswaterstaat besloot dat de sluzen in IJmuiden minder vaak mochten worden gebruikt om daarmee te voorkomen dat te veel zout water vanuit de zee het Noordzeekanaal binnenstroomde en zich verder in het binnenland zou verspreiden. Ook elders in het land werden maatregelen getroffen om het zoete water zo lang mogelijk vast te houden en instroom van zoutwater terug te dringen. Het IJsselmeer heeft zich bewezen als een belangrijke zoetwaterbuffer in tijden van de droogte.

In het natte voorjaar willen de boeren snel het land gaan bewerken. Daarvoor is het nodig dat water in de bodem snel wordt afgevoerd, zodat de grond niet te drassig is. Maar als het droog is, heeft iedereen daar last van. Al gauw is een gebied zo droog dat er een ernstig watertekort ontstaat, vooral in de hoger gelegen gebieden. Het is daarom beter om de zomer te beginnen met een hoger grondwaterpeil. Dan krijgen vooral de hoger gelegen gebieden minder snel last van een serieus watertekort. Ook voor de natuur is verhogen van de grondwaterstand belangrijk. Natuurgebieden kunnen als 'klimaatbuffers' veel water opvangen en vasthouden voor drogere periodes. Was het in 2018 een droge en hete zomer. Op 25 juli 2019 werd het hitterecond in Nederland van 40,7 graden Celsius in Gilze-Rijen gemeten. Daarmee sneuvelde het record van 23 augustus 1944 in Warnsveld. Toen werd daar 38,6 graden Celsius werd gemeten. Met zeven dagen op rij werd in augustus 2020 een hittegolfrecord gebroken. Sinds het begin van de metingen in De Bilt vanaf 1901 is een reeks van zeven dagen met dertig graden en daarboven niet eerder voorgekomen.

De lange droge zomer van 2018.

Het verhogen van de grondwaterstand en meer ruimte om water op te slaan in natuur- en agrarische gebieden helpen droogteproblemen te voorkomen en verzilting tegen te gaan.

De aarde kan in de komende decennia met 1,5 graad opwarmen als drastische maatregelen uitblijven die de uitstoot van broeikasgassen beperken. In het ergste scenario is de aarde aan het eind van deze eeuw 5,7 graden warmer geworden. In 2021 melde het VN-klimaatpanel IPCC, dat het stijgen van de zeespiegel door opwarming van de aarde onomkeerbaar is. De auteurs van het rapport concluderen dat de mensheid ontegenzeggelijk verantwoordelijkheid draagt voor het opwarmen van de aarde. Vergeleken met anderhalve eeuw geleden is de aarde inmiddels met 1,1 graden Celsius opgewarmd. Behalve dat de veranderingen wijdverspreid zijn, gaan ze ongekend snel. Dat geldt bijvoorbeeld voor de stijging van de zeespiegel.

Klimaatverandering is geen mening maar een levensbedreigende realiteit.

Decennia geleden gebeurde de waterafvoer in bebouwde gebieden veelal via greppels in voor- of achtertuinen. Deze zijn echter steeds meer verdwenen. Bewoners gooiden de greppels dicht, zich onbewust van de consequenties voor de waterhuishouding. Daar waar greppels en sloten verdwenen, ontstonden grondwaterproblemen. In nieuwbouwwijken werden sloten gedempt en vervangen door vijvers, maar blijkbaar niet overal voldoende. De gemeente Castricum was op meerdere locaties gedwongen drainage aan te leggen. De gemeente en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier willen nu de greppels die er nog zijn in elk geval behouden.

Het bebouwde oppervlak is enorm toegenomen. Waar regenwater door de bodem kon worden opgenomen, stroomt het nu over verhard oppervlak van daken en wegen in één keer de sloot of het riool in. Tegenwoordig wordt met de wettelijk verplichte watertoets bekeken of bij ruimtelijke plannen (zoals woningbouwplannen) voldoende rekening gehouden is met waterhuishoudkundige aspecten. Bij toename van verhard oppervlak (huizen en straten) zijn gemeenten verplicht een bepaald percentage van het te bebouwen oppervlak te reserveren voor of te compenseren met waterberging in de vorm van een vijver, wadi, sloot of greppel. Sinds de herinrichting van het voormalige ziekenhuisterrein Duin en Bosch wordt het hemelwater op twee manieren afgevoerd. Hemelwaterafvoer wordt opgevangen in wadi's waarna het water in de zandbodem kan wegzakken. Ook vindt er hemelwaterafvoer plaats via twee sloten naar het Koningskanaal langs de Zeeweg en wordt het water geloosd op de polder.

Gemeentelijk Rioleringsplan

Al het regenwater, maar ook het rioolwater uit woningen en bedrijven moet ergens heen. De gemeente zorgt voor inzameling en afvoer. Ook houdt de gemeente het grondwaterpeil bij. Er staan meetpunten verspreid door de hele gemeente. Hoe de gemeente dit alles doet, staat in het gemeentelijk rioleringsplan. Hierin staan de plannen voor de komende jaren wat dat kost en wat de inwoners bijdragen in de vorm van rioolheffing. Het Gemeentelijk Rioleringsplan wordt elke 5 jaar aangepast. Het rioleringsplan van de gemeente Castricum is te zien op de website: www.castricum.nl/rioleringsplan.

In steeds meer Nederlandse gemeenten moeten burgers zelf regenwater opvangen. Sinds gemeenten in 2009 de mogelijkheid kregen burgers te verplichten op eigen terrein hemelwater op te vangen, hebben al ruim veertig gemeenten hierover regels ingevoerd en dat aantal zal verder stijgen. Er zijn gemeenten die overwegen een tuintegeltaks in te voeren door de

rioolheffing te koppelen aan de hoeveelheid verhard oppervlak bij een huis. Huiseigenaren met een tuin kunnen helpen om wateroverlast te voorkomen door de tuin niet helemaal te verharden, waardoor het regenwater in de grond kan zakken. Bij veel tuinverharding kan met infiltratievoorzieningen, zoals pijpen gevuld met grind of grindzones, wateroverlast worden voorkomen. Ook kunnen tuineigenaren het regenwater net als vroeger opvangen voor eigen gebruik, bijvoorbeeld met de aanleg van een regenwatertuin. Het opvangen van regenwater is geschikt voor tuinen die gelegen zijn op de zandgronden. Informatie hierover kan ingewonnen worden bij Landschap Noord-Holland.

In 2013 is in de Kleine Polder, direct ten zuiden van het Kerkmeer, de 4 hectare grote waterberging Akervliet aangelegd. De opdrachtgever is de Ondernemersgroep Limmen. De reden voor de aanleg van de waterberging is gelegen in bouwprojecten uit het verleden. Het is een compensatiemaatregel voor de bouw van het Bonhoeffer College, De Gouden Stulp in de Burgemeester Mooijstraat, vijf woningen aan de Geesterweg en de aanleg van het bedrijventerrein Nieuwelaan in Limmen. Wateropvang moet bij voorkeur binnen het plangebied gerealiseerd worden. Omdat dit niet mogelijk was, is de waterberging ergens anders, maar binnen hetzelfde peilgebied aangelegd. Door de verbinding met het Kerkmeer is de watercapaciteit daarvan vergroot. Een ander deel van het gebied is ingericht als ijsbaan en het resterende deel behoudt de agrarische functie.

Waterberging Akervliet bij Akersloot.

In het kader van het Regionaal Waterplan Bergen, Castricum en Heiloo (2011) zijn door het Hoogheemraadschap en in samenwerking met de provincie Noord-Holland, de gemeente Castricum en Landschap Noord-Holland langs de Schulpvaart twee locaties ingericht voor waterberging en natuur. De Gasthuisweid en de Draaiweid zijn twee gebieden die ingericht zijn als zogenaamde droge bergingen, die alleen onderlopen bij een extreem hoge waterstand in de Schulpvaart. De verwachting is dat dit één keer per 5 jaar zal gebeuren. Nadat de hoge

waterstand in de Schulpvaart is gedaald, kan het water uit de bergingsgebieden deels via vrij verval in de Schulpvaart terugstromen. Jaarlijks zullen bij hevige regenval plas-dras of vochtige omstandigheden ontstaan. Het aangebrachte bodemreliëf en de verwachte plas-dras-situatie

zijn goed voor een grotere variatie aan planten en dieren. Deze twee waterbergingen liggen in het gebied van de Schoonwatervallei met de Schulpvaart als blauwe ader. Betwijfeld wordt of de Gasthuisweid door haar relatieve hoge ligging ooit als waterbergingsgebied zal functioneren.

De in 2012-2013 aangelegde droge waterberging Gasthuisweid langs de oever van de Schulpvaart.

Een derde droge waterberging, De Koog, ligt aan de noordwestrand van Uitgeest. Archeologen hebben hier in 2014 sporen aangetroffen uit onder meer de late ijzertijd (250 v. Chr. – 12 v. Chr.). De gevonden scherven, delen van potten, resten van akkers, greppels en mogelijk delen van gebouwen bevestigen dat er toen al in het Oer-IJ gebied werd gewoond. Ook uit de daaropvolgende perioden zijn bewijzen van bewoning gevonden, waaruit blijkt dat dit gebied een rijke historie heeft gekend. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de provincie Noord-Holland.

Aan de overkant van wat de Rijn wordt genoemd ligt het waterbergingsgebied De Koog. Er is piekberging gecreëerd door de oever glooiend te maken.

Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer vormen een boezem, een zoetwaterbekken, van waaruit landbouwgebieden in droge tijden van water kan worden voorzien. De waterkwaliteit is sterk aan het verbeteren wat nutriënten betreft. De uitgebreide rietzomen, onder andere rond het Limmergat, werken als helofytenfilters, waarbij stikstof en fosforverbindingen worden vastgelegd. Het Limmergat is onderdeel van een kanoroute met kanosteigers bij het Museumgemaal. Het Limmergat loopt dood bij de voormalige sluis in de Sluisbuurt en de Dodde is een doodlopend stuk van het Alkmaardermeer. Hier hebben vele watervogels hun beschutte biotoop en vissen hun paaiplaats.

Uitgebreide rietzomen rond het Limmergat, werken als een helofytenfilter, waarbij stikstof en fosforverbindingen worden vastgelegd.

6.6 Benutting

De zoetwaterbel in het duingebied kan in de toekomst de motor vormen achter veranderingen in het achterland. De groeiende hoeveelheid zoetwater maakt niet alleen de terugkeer van streekeigen unieke flora mogelijk, maar heeft ook een uiterst belangrijke strategische functie. In tijden van rampspoed, wanneer het zoete IJsselmeerwater door wat voor oorzaak dan ook niet bruikbaar is om drinkwater van te maken, biedt het Castricumse duingebied de mogelijkheid de Noord-Hollandse bevolking toch van drinkwater te blijven voorzien. De drinkwatermaatschappij PWN heeft namelijk bronnen aangelegd om deze voorraad drinkwater in tijd van nood te kunnen winnen. In het verleden is in de duinrand veel zand afgegraven. De Zanderij leverde het zand voor onder andere het talud van de spoorlijn en het duinmeer bij Bakkum het zand voor de robuuste op- en afritten naar het viaduct over het spoor tussen Bakkum en Limmen. Aangevoerd zand kan de opslagcapaciteit van water in de duinen weer doen toenemen. Het 'zandbankieren' (opspuiten van zand voor de kustverdediging) is daar een voorbeeld van. De wind regelt het transport. Duinrellen (gegraven waterlopen) kunnen het grondwaterniveau aan de duinzoom reguleren, zodat overlast door een te hoge grondwaterstand wordt voorkomen. Als de zoetwaterbel in het duinmassief is hersteld, kan het kwelwater via duinrellen zowel natuurgebieden alsook de vijvers in de woonwijken van Castricum van schoon duinwater voorzien. Zolang er vanaf mei/juni nog water vanuit het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, via de Schulpvaart, moet worden aangevoerd om de vijvers in de woonwijken door te spoelen en droogte in de duinrandpolders te voorkomen, is het bovenstaande een wensgedachte.

Bij hevige regenval staat niet meteen al het water voor de gemalen om weggepompt te worden. De transportsnelheid van overtollig water via het waterlopensysteem op weg naar zee is aan

grenzen gebonden en dat kan leiden tot wateroverlast. De kans op calamiteiten neemt af als de weg van het regenwater naar het gemaal via omwegen wordt verlengd en onderweg in waterbergingen tijdelijk opgevangen kan worden. De oude geulen van het Oer-IJ zijn alleen op reliëfkaarten zichtbaar. Ze kunnen benut worden als 'klimaatbuffer'. In natte tijden kunnen ze vanuit de waterlopen gecontroleerd volstromen. De kreekbeddingen kunnen daarnaast water vasthouden voor droge tijden. Het herstellen van de kreekbeddingen is een van de voorstellen die genoemd worden in de notitie 'Inspiratiebeeld Oer-IJ-gebied' uitgebracht door de Stichting Oer-IJ. Deze Stichting hoopt dat dit zal bijdragen aan een betere zichtbaarheid van het Oer-IJ in het landschap.

Waterberging kan ook vergroot worden door de oevers van bestaande waterpartijen in de woonkernen glooiend te maken. Bovendien wordt de ecologische waterkwaliteit erdoor verbeterd. Luwe land-water zones zijn goed voor water- en oeverplanten, bieden opgroei- en paaimogelijkheden voor vissen en leefgebieden voor allerlei andere dieren zoals slakken, waterkevers en libellen. Een groot voordeel van glooiende oevers is ook de grotere veiligheid voor peuters. Zij vallen niet direct in diep water, maar hebben een kans terug te kruipen en hoogstens vuil en nat huiswaarts te keren. Ook kan op gemeenschapsgeld worden bespaard, want kostbaar onderhoudswerk en duur beschoeiingsmateriaal kan achterwege kan blijven.

Glooiende en steile vijveroever gevangen in één beeld. Op de voorgrond een glooiende oever, aan de overzijde een betonnen oeverbeschoeiing.

Door waterpartijen in de woonkernen van glooiende oevers te voorzien wordt de bergingscapaciteit vergroot en neemt de kinderveiligheid en de natuurwaarde toe.

Hoe krijgen we het romantische beeld terug van grazende koeien in weiden die niet eentonig groen zijn maar ieder seizoen een bont kleurenpallet laten zien door de diverse grassoorten en kruiden? Dit kan bereikt worden met het inzaaien van kruidenrijk inheems graszaad en extensieve beweiding. Bovendien is het voordeel van extensieve boven intensieve beweiding het matige gebruik van meststoffen. Uitspoeling van voedingsstoffen naar het grond- of slootwater is dan veel minder, waardoor heldere sloten met zuurstofrijk water het landschap gaan sieren en koeien hieruit naar hartenlust kunnen drinken. Een hoog winters waterpeil in de strandvlaktes geeft tegendruk aan de kwelstroom uit duinen en strandwallen. Hierdoor blijft meer water geborgen in de hoger liggende gebieden. Een laag waterpeil in de zomer geeft extra kwel in de zomer, met als gevolg dat de hoeveelheid gebiedseigen water het jaar rond toeneemt. Het resultaat van het geheel is een sterk verminderde behoefte aan aangevoerd gebiedsvreemd boezemwater. Het hiervoor beschreven waterregiem wordt toegepast voor weidenatuurgebieden in de polders, zoals het Zeerijdsdijkje en De Hooge Weide achter Bakkum. Tegengesteld zijn de waterpeilwensen bij agrarisch grondgebruik. Voor agrarisch grondgebruik is in de winter een laag waterpeil gewenst om het land te kunnen bewerken en in de zomer een hoog waterpeil om de gewassen goed te kunnen laten groeien.

Rode klaver en rolklaver aan de slootkant in het weidenatuurgebied Zeerijdsdijkje achter de duintjes langs de weg van Bakkum naar Egmond.

Met het benutten van schoon duinwater en extensieve veeteelt kan de natuurwaarde van weilanden in de duinrandpolders worden verbeterd.

Ontgonnen veenlandschappen speelden eeuwenlang een belangrijke rol voor de voedselvoorziening, maar uiteindelijk waren veengronden alleen nog maar geschikt als weidegronden en hooilanden. Ontwatering en bemesting brachten vertering van het veen, waardoor steeds meer veenmassa als CO₂ in de lucht is verdwenen. Het stimuleren van nieuwe veenvorming verdient een kans. Groeiend veen legt de koolstof vast die wij door het verbranden van veen, steenkool, aardolie en gas eeuwenlang in de atmosfeer hebben gebracht. Groeiend veen is echter een heel langzaam proces! Landbouwgebieden in de veenweidepolders hebben een goed uitgebalanceerd waterpeil nodig om verdere maaiveldddaling te voorkomen en toch het land te kunnen bewerken. Natuurgebieden bieden meer perspectief door waterberging te combineren met de natuurfunctie. In de winter kan het water opgezet worden tot boven het maaiveld. In de lente en de zomer kan een plas-drassituatie voor vele weidevogels heel aantrekkelijk zijn. Een dergelijke situatie wordt in het voorjaar gecreëerd in de Polder de Uitgeester- en Heemskerkerbroek nabij fort Krommeniedijk. Ook in de natuurgebieden Grote Ven en Oude Venne langs het polderweggetje tussen Castricum en Uitgeest bestaat een plas-drasmilieu dat ideaal is voor water- en weidevogels.

Verdere maaiveldddaling in de veenweidepolders kan geminimaliseerd worden door het hoog houden van de grondwaterstanden.

In het Alkmaarder- Uitgeestermeergebied kan waterberging en recreatie goed samengaan. Zowel voor recreatie, als ook het benutten van water uit het merengebied tijdens droge periodes, is de waterkwaliteit voor de landbouw van groot belang. Het lozen van toiletafval en vuilwatertanks in havens en open water is verboden. De waterkwaliteit is nog meer te verbeteren door het nog verder terugdringen van riooloverstorten. De brede rietkragen langs het Limmergat en de Dodde werken als een helofytenfilter waarbij stikstof en fosfor-verbindingen worden vastgelegd. Het Limmergat loopt dood bij de voormalige sluis in de Sluisbuurt en de Dodde is een inham van het Alkmaardermeer. Hier zijn geen doorgaande vaarroutes en zijn deze wateren te ondiep voor dieper stekende recreatievaartuigen om aan te meren. Vele watervogels hebben hier hun beschutte biotoop en vissen hun paaiplaats.

Het Limmergat en de Dodde moeten beschikbaar blijven als beschutte biotopen voor watervogels en als paaiplaatsen voor vissen.

Het Alkmaardermeer is belangrijk voor waterberging, water- en oeverrecreatie en natuur.

7. Visuele Kenmerken

7.1 Inleiding

Metropool Amsterdam in ontwikkeling kenmerkt zich door een grote verscheidenheid aan steden, dorpen en deelregio's, elk met specifieke identiteiten en kwaliteiten. Al deze kernen liggen in een grote diversiteit aan landschappen met hoge ecologische, recreatieve en cultuurhistorische waarden. Er is een steeds sterkere uitstraling van de metropool in alle

windrichtingen: naar Alkmaar en Hoorn, naar de Leidse regio (provincie Zuid-Holland) en in de richting van Utrecht en Flevoland. Ook Castricum en Uitgeest liggen in de invloedsfeer van de metropool. Binnen de metropool functioneert sinds 2007 het samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam (MRA). Hierbij zijn enkele tientallen gemeentes betrokken in de provincies Noord-Holland en Flevoland. De Metropool Amsterdam ontwikkelt zich snel. Daarbij gaat het niet alleen om woningbouw, maar ook om de aanleg van kantoorparken, bedrijventerreinen en wegen. Het gevolg

daarvan is het verdwijnen van historische landschapspatronen en landschapselementen. De leesbaarheid van het verleden wordt daardoor moeilijker en cultuurlandschappen verliezen hun specifieke karakter. Anderzijds worden door de verstedelijking het natuurlijke en cultuurhistorische landschap steeds belangrijker voor recreatie.

De waardering voor het landschap is afhankelijk van de mate waarop het beleefd kan worden. Het typisch Noord-Hollandse landschap verdient bescherming, maar hoeveel? Zoveel mogelijk, zeggen voorstanders van de nieuwe Omgevingsverordening. Welnee, roepen critici, want dan heeft Noord-Holland straks veel te weinig woonruimte voor iedereen. In 2020 heeft de provincie Noord-Holland 32 landschappen aangewezen als 'Bijzonder Provinciaal Landschap'. Dit zijn landschappen met bijzondere eigenschappen en waarde voor mens en dier. Per landschap is aangegeven welke ecologische, landschappelijke, cultuurhistorische of aardkundige waarden aanwezig zijn. Die worden 'kernkwaliteiten' genoemd. Voorbeelden hiervan zijn het leefgebied voor weidevogels, waterlopen en verkavelingsvormen in oude polders, de openheid en de vergezichten in het landschap of een bijzondere opbouw van de ondergrond. Naast het beschermen van het Noord-Hollandse landschap wil de provincie ontwikkelingen als woningbouw en windenergie ook mogelijk maken. De Omgevingsverordening stelt dat in landelijk gebied woningbouwprojecten van minder dan twaalf woningen gebouwd kunnen worden aan de rand van kernen en dorpslinten. Om het natuurlijke en cultuurhistorische landschap te sparen moeten bouwopgaven zoveel mogelijk binnen de bestaande kernen plaatsvinden, met een voorkeur bij knooppunten van openbaar vervoer.

De beleving van de ruimte wordt vooral bepaald door kenmerken als openheid en beslotenheid. Ruimte, licht, duisternis en stilte zijn daarbij belangrijke factoren. Over licht en duisternis is een apart hoofdstuk opgenomen. In feite is stilte geen visueel kenmerk, maar wel van groot belang voor de belevingswaarde van het landschap. Ook dit onderwerp wordt in een apart hoofdstuk aan de orde gesteld.

Om het natuurlijke en cultuurhistorische landschap te sparen moeten bouwopgaven zoveel mogelijk binnen de bestaande kernen plaatsvinden, met een voorkeur voor knooppunten van openbaar vervoer.

7.2 Openheid en beslotenheid

Hoofdkenmerk van het landschap in regio Noord-Kennemerland is de grote mate van openheid. In het westen ligt de Noordzee met aan de horizon windmolens voor opwekking van elektriciteit. In het oosten liggen de uitgestrekte droogmakerijen en polders van midden Noord-Holland. Inzoomend op de gemeenten Castricum en Uitgeest zijn er van west naar oost drie landschappelijke hoofdgebieden te onderscheiden: de kustzone (inclusief de duinen), de strandwallen/strandvlaktezone (inclusief het Oer-IJ estuarium) en de laagveenzone (inclusief het Alkmaarder- en Uitgeestermeer). Elk van deze zones kent z'n eigen structuur.

De kustzone wordt gekenmerkt door de noord-zuid gerichte duinstrook, het strand en de openheid van de Noordzee. De hoge waardering van de kust heeft voor een deel te maken met de beleving van openheid en weidsheid. In het Noordzeelandschap is de openheid zo groot, dat men er letterlijk de zon achter de horizon kan zien verdwijnen. Gezien vanaf het strand doemt in noordelijke richting in de verte de bebouwing van Egmond aan Zee op en in zuidelijke richting IJmuiden. Door het reliëf en de begroeiing is de ruimtebeleving in de duinen gevarieerd. Staand op een duintop is de ruimte in westelijke en oostelijke richting bijna onbegrensd. In het noorden doemt ook hier de bebouwing van Egmond aan Zee op. In het zuiden bepalen de staalfabrieken bij IJmuiden de horizon. Toch kun je ook hier nog kilometers ver kijken, in elk geval tot ver over de gemeentegrens. Is die bebouwing in zuidelijke en noordelijke richting storend, of hoort het erbij? In Nederland misschien wel dat laatste. Ouderwetse windmolens in de polders en kerktorens worden gekoesterd, zijn mooi en historisch. Moderne windturbines, de Alkmaarse vuilverbrandingscentrale, de fabrieken in de Zaanstreek en hoge flatgebouwen worden in het algemeen lelijk gevonden. Zijn dit waardeoordelen of objectieve criteria?

In de lagere delen van de duinen wordt het zicht vaak beperkt door de duinruggen tot enkele

honderden vierkante meters of minder. Door de natuurlijkheid van het gebied wordt ook hier eerder ruimte dan beslotenheid ervaren. Met de variatie van droge duinen en natte valleien biedt het duingebied een extra ervaringsdimensie. In tegenstelling tot het open duin is er bij de bossen in de binnenduinstrand vooral sprake van beslotenheid.

De staalfabrieken bij IJmuiden aan de zuidelijke horizon.

Op de noord-zuid lopende strandwallen is de bebouwing van Akersloot, Limmen en die van de gemeente Uitgeest geconcentreerd. De strandvlaktes ertussen worden gekenmerkt door een grote mate van openheid door het agrarisch landgebruik, de weidenatuurgebieden en het nagenoeg ontbreken van bebouwing. Het Oer-IJ binnendeltagebied doorbreekt de regelmaat van strandwallen en strandvlaktes weliswaar, maar wordt in het onbebouwde deel van de

Castricumerpolder eveneens gekenmerkt door een grote mate van openheid. Kenmerkend is dat in dit open landschap vele waterlopen slingeren. Dit duidt op de oorspronkelijke natuurlijke kreken en veenriviertjes. Als gevolg hiervan zijn de kavelvormen grillig.

Vanouds waren de belangrijkste wegen op de strandwallen gelegen, maar met de komst van de spoorlijn Uitgeest – Alkmaar werd de strandvlakte doorsneden. Later zijn de Provincialeweg en de A9 eveneens door de strandvlakte aangelegd. Ook de relatief compacte bebouwing vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw van de woonkern Castricum sluit op geen enkele manier aan bij de historische structuren van het landschap. De Oosterbuurt, aan de zuidoostrand van Castricum, is één van de vijf buurtschappen waaruit het dorp Castricum vroeger bestond. Het is een karakteristiek dorpsgedeelte dat nog als een buurtschap herkenbaar is gebleven door de bebouwingsstructuur van de tamelijk open lintbebouwing van huizen, boerderijen, stallen en schuren. Terwijl de meeste oude buurtschappen van Castricum deel zijn geworden van nieuwbouwwijken, loopt de groene Oosterbuurt nog naadloos over in het open weidelandschap. De gemeenteraad heeft bij de vaststelling van de nota Buitengewoon Castricum in 2005 besloten dat er voor de Oosterbuurt een conserverende visie opgesteld moest worden. Op grond daarvan is de Oosterbuurt sinds 2012 opgenomen in het Bestemmingsplan Buitengebied om de gewenste bescherming te kunnen bieden. Aspecten die daarbij een rol spelen zijn landschappelijk, cultuurhistorisch, aardkundig en ecologisch. In samenwerking met Landschap Noord-Holland en vrijwilligers hebben de karakteristieke houtwallen een onderhoudsbeurt gekregen en zijn nieuwe heggen en jonge bomen aangeplant. Huis- en ringmussen tijlpen er hier nog vrolijk op los. Een ander gebied met een open bebouwingsstructuur is Noord-Bakkum, nabij Egmond-Binnen.

Vrijwilligers aan het werk in een houtwal in de Oosterbuurt. Foto: Hans Boot.

Ten oosten van de strandwal van Akersloot-Uitgeest strekt een laagveenzone zich uit. De openheid is er groot. Zowel het water van het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, de ontwaterde veenpolders en de drooggelegde Schermer zijn uitgestrekt door hun vlakheid. De gegraven waterlopen zijn hier vaak recht en zorgen voor rechthoekige verkavelingsblokken. Het enige reliëf wordt hier gevormd door dijkjes, die vooral vanuit de diepere poldergedeelten een begrenzing van de horizon kunnen vormen.

7.3 Bedreigingen en kansen

In de Noordzeezone vallen alle verticale elementen sterk op. De windmolens op zee zijn bij helder weer van verre zichtbaar. Om te beoordelen of en waar zeeparken moeten komen, behoren behalve het visuele aspect ook andere criteria meegewogen te worden. Bijvoorbeeld: wat zijn de effecten van deze parken op het zeeleven? Welke effecten hebben elektriciteitskabels op de zeebodem? Welke elektromagnetische velden stralen die uit en wat zijn daarvan de gevolgen. Wat is de economische levensduur van molens? Moeten we plekken verder weg juist niet reserveren voor nog duurzamere energiewinning? Het feit dat windmolens in het zicht staan, confronteert ons met onze eigen energieconsumptie. Als windparken bijdragen aan biodiversiteit, waar aanwijzingen voor zijn, spreken we dan nog van horizonvervuiling of een 'industriële hekwerk', of gaan we het dan een 'biologisch netwerk' noemen?

Windmolenparken roepen een gevoel van begrenzing op. Daarmee behoort het beleven van de volmaakte openheid van de Noordzee tot het verleden. Windmolenparken of andere grootschalige voorzieningen moeten niet dicht bij de kust worden gebouwd.

Ook vanuit het duingebied zijn hogere verticale elementen al van verre zichtbaar, zoals antennemasten en bebouwing op het strandplateau. Strandpaviljoens en strandhuisjes bepalen het strandbeeld van Castricum aan Zee in de zomer, maar de strandpaviljoens zijn tegenwoordig ook in de winter geopend. Vooral de uitbreiding van het aantal strandhuisjes staat haaks op de behoefte aan vrije ruimte die het strand vanouds kenmerkt. Het moet gezegd worden dat de vormgeving en bouwkwaliteit van de strandbebouwing goed is.

Vroeger waren de strandwallen te herkennen aan de daarop liggende akkers en gespreide bebouwing. Die akkers zijn vrijwel geheel onder de toegenomen bebouwing verdwenen. Daardoor zijn strandwallen niet alleen te herkennen aan hoog opgaand groen en de torenspitsen, maar ook aan de gesloten bebouwing. Zolang er uitsluitend op de strandwallen gebouwd wordt blijven deze in het landschap herkenbaar. Randen van de bebouwde gebieden zijn van betekenis voor de beeld- en belevingswaarde van het omringende buitengebied. Lelijke gebouwen (veelal gaat het om schuren) aan de bebouwingsranden en in het open gebied doen afbreuk aan de beleving van het landschap.

Het aanleggen van singelbeplanting rond lelijke bebouwing geeft het landschap een kwaliteitsimpuls.

De westkant van Uitgeest laat zien dat volgebouwde bebouwingsranden niet lelijk hoeven te zijn. Architectuur en passend materiaalgebruik kunnen ook aan harde bebouwingsgrenzen landschappelijke kwaliteit geven. Van grote landschappelijke waarde is ook het uitzicht op de oostzijde van het dorp. Van cultuurhistorische waarde zijn de nog aanwezige korte vaarwegen vanaf de Westergeestervaart naar de vroeger aan de rand gelegen boerderijen.

De westkant van Uitgeest laat zien dat bebouwingsranden niet lelijk hoeven te zijn.

Uitzicht vanuit het zuidoosten op Uitgeest met de Westergeestervaart.

Helaas kent Uitgeest aan de zuidzijde ook een bebouwingsrand langs de Tolvaart waarbij de erven grenzen tot aan de oever van deze historische waterloop. Door de individuele tuinen, met daartussen erfafscheidingen en een variatie aan aanlegsteigers is de oorspronkelijke oeverzone verloren gegaan en komt de bebouwingsrand rommelig over.

Met aanplant van gebiedseigen struweelzones zijn de overgangen tussen bebouwing en het landelijk gebied natuurlijker te maken.

Voor de waardering van het landschap is niet alleen het zicht vanuit het buitengebied op de dorpsranden van belang, maar ook de doorzichten vanuit de randbebouwing. Doorzichten zijn

als het ware vensters waardoor het landelijk gebied kan worden beleefd, zoals vanaf de Westerweg en de Oosterzijweg in Limmen. Hier is alleen bebouwing aan de dorpskant en op de overgang van strandwal en strandvlakte hier en daar een boerderij met erfbeplanting. Hagen, niet hoger dan 100 cm, langs de wegen op de strandwallen en als perceelscheiding versterken het dorpskarakter van de woonkernen. Hogere hagen als afsluiting van achtertuinen vormen geen bezwaar.

De bebouwing van Castricum en Limmen en die van Uitgeest en Heemskerk zijn elkaar dicht genaderd. Om de dorpskernen hun eigen identiteit te laten behouden en dienen kansen te bieden om te kunnen migreren, mogen de tussenliggende landelijke ruimten niet kleiner worden. Tussen Uitgeest en Heemskerk wordt de bestaande open ruimte gespaard door de aanwezigheid van een gasleiding. De groene zone tussen Limmen en Castricum maakt deel uit van de Schoonwatervallei: de noordelijke natuurverbinding naar het Alkmaarder- en Uitgeestermeer. De open ruimte tussen Akersloot en Uitgeest is groter, maar wordt doorsneden door de autosnelweg A9. De zichtlijnen moeten niet alleen vrij blijven van bebouwing of infrastructuur, maar ook van houtopstanden.

De doorzichten tussen Castricum en Limmen, tussen Akersloot en Uitgeest en tussen Uitgeest en Heemskerk moeten behouden blijven. De drie provinciale beschermingsregimes: Natuurnetwerk Nederland, Erfgoederen van bijzondere universele waarden en Bijzonder Provinciaal Landschap zullen daaraan bijdragen.

De openruimten tussen Castricum en Limmen, tussen Akersloot en Uitgeest en tussen Uitgeest en Heemskerk mogen niet dichtslibben door bebouwing, infrastructuur of geboomte.

Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer hebben een hoge recreatieve waarde. Daardoor zullen er steeds weer ondernemers en bestuurders zijn die de recreatieve mogelijkheden van het gebied verder willen benutten. Gelukkig zijn veel gronden rond het meer in handen van natuurorganisaties die instandhouding van het karakter en de natuurwaarde van het gebied vooropstellen. De natuurgebieden rond het meer worden bevolkt door broedvogels, vooral weidevogels. Daarnaast heeft het gebied in de winter een belangrijke functie als pleisterplaats voor wintergasten, zoals vele duizenden smienten en andere watervogels. Alweer jaren

geleden was het storten van bagger uit de Zaan in de Sakerleidam en in de vooroevers van het meer een veelbesproken onderwerp. Acties vanuit de Stichting heeft de baggerstort niet kunnen verhinderen. Ondanks dat blijft de Stichting van mening dat voor het behoud van kwaliteit de economische, ecologische en cultuurhistorische waarden gelijkwaardige uitgangspunten dienen te zijn.

Opkomende zon boven het Alkmaardermeer.

Het verdriet van Noord-Holland

Honderd jaar geleden lagen Noord-Hollandse steden en dorpen in een zee van ruimte, het landschap. De omkering die zich voltrok leidde ertoe dat het landschap nu omringd wordt door stedelijke bebouwing. Dorpen zijn zo gegroeid dat ze eigenlijk geen dorp meer genoemd kunnen worden. De waarde van landschap, natuur en erfgoed is miskend en legde het in de planvorming af tegen sterkere economische belangen. Wat Noord-Holland behoeft, zijn krachtige steden en sterke landschappen met robuuste natuur. In het verleden ging het om het verhogen van de agrarische opbrengst van het landschap, verlagen van de kosten en verbetering van de arbeidsomstandigheden. Het landschap wordt nu ingezet voor klimaatadaptatie, recreatie, natuur en energieopwekking. De energietransitie zal een forse claim op de ruimte leggen. En er moeten ook nog heel veel woningen worden bijgebouwd. Het besef is onvoldoende aanwezig dat het landschap drastisch zal veranderen, niet alleen om aan de keur aan opgaven tegemoet te komen maar ook als logisch gevolg van nieuwe technische mogelijkheden.

'Verbonden toekomst', Steven Slabbers, onafhankelijk provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit (2021).

Bij alle ontwikkelingen die overwogen worden rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer dient, naast de waterkwaliteit versterking van de ruimtelijke kwaliteit voorop te staan, met behoud van de natuurlijke waarden.

8. Stilte

De stilte in Noord-Holland staat onder druk. Door het gebruik van de Polderbaan op Schiphol is het aantal vliegbewegingen boven het grondgebied van Castricum en Uitgeest aanzienlijk toegenomen. En daarmee ook de geluidhinder. Dit geldt zowel voor de bebouwde gebieden als voor de duinen en het poldergebied. Hierin ligt één van de belangrijkste bedreigingen voor de belevingswaarde van het gebied. De provincie heeft eertijds besloten om tien gebieden die de status hadden van stiltegebied te schrappen, waaronder het duingebied bij Castricum, het Alkmaarder- en Uitgeestermeer en de Uitgeesterpolder. Door de toename van het lawaai, vooral door het vliegverkeer, in deze gebieden vond de provincie het niet reëel ze nog langer als stiltegebieden te handhaven. Er dient naar gestreefd te worden dit terug te draaien door juist de oorzaak weg te nemen en niet het gevolg te accepteren.

Het wegverkeer op de Provincialeweg en de A9 zorgt eveneens voor geluidsoverlast voor bewoners en recreanten, zowel binnen als buiten de bebouwde kommen. Het aanleggen van randwegen zorgt er niet alleen voor dat de geluidsoverlast wordt verplaatst naar de randen van de bewoonde gebieden, maar zorgt eveneens voor een toename van de verstoring in de buitengebieden. Geluiddempend asfalt op de hoofdwegen leidt tot een beperking van de geluidsbelasting, zoals is gebeurd met de A9.

De A9 doorsnijdt het buitengebied tussen Akersloot en Limmen.

9. Licht en donker

9.1 Inleiding

Mensen willen graag zien in het donker. Dat is om allerlei redenen nuttig, maar vaak ook gewoon prettig en sfeervol. Vandaar dat we al sinds de prehistorie op zoek zijn naar manieren om onszelf bij te lichten. In de loop der tijd is verlichting die de mens hanteert ontwikkeld van vuur, naar olie- en vetlampen, naar kaarslicht, naar gaslampen, naar gloeilampen tot licht-emitterende diode (LED) lampen. Kunstlicht heeft een functie op momenten dat mensen actief zijn. Doorgaans is dat van zonsondergang tot middernacht en in de vroege ochtend tot zonsopkomst. Verlichting van de openbare ruimte speelt daarbij een belangrijke rol en dient verschillende doeleinden. Zo kan verlichting bijdragen aan de sociale veiligheid en verkeersveiligheid. Voor historische kernen, is naast veiligheid de sfeer een belangrijke bijkomende factor. Openbare verlichting heeft niet alleen in donkere periodes een functie. Bij daglicht hebben lichtmasten een grote impact op het aanzicht en de sfeer in de openbare ruimte. Vormgeving en materiaalgebruik zijn hierin bepalend.

Openbare verlichting draagt bij aan verkeersveiligheid en sociale veiligheid.

Naast positieve aspecten kan nachtelijke verlichting ook negatieve invloed hebben op natuur, milieu, ecologie en leefbaarheid. Dit wordt lichthinder genoemd. Lichthinder is licht dat als hinderlijk en verblindend wordt ervaren. Lichtvervuiling is het verhoogde lichtniveau van de nachtelijke omgeving door overmatig gebruik van kunstlicht, bijvoorbeeld van assimilatiebelichting in kassen. Overmatige verlichting kan ervoor zorgen dat een normaal natuurverschijnsel als duisternis nauwelijks meer ervaren kan worden en de sterrenhemel niet meer is te zien. Mens en dier hebben het natuurlijke ritme van de nacht nodig om uit te rusten, voor hun gezondheid en voor een sterke weerstand. Door het toenemend gebruik van licht worden de nachten lichter en de donkerte steeds schaarser in een dichtbevolkt land als Nederland. Lichthinder en lichtvervuiling kunnen ertoe leiden dat bij dieren het bioritme wordt verstoord of dat dieren uit hun leefgebieden wegtrekken. Vooral bij vogels, insecten en amfibieën beïnvloeden.

vloedt nachtelijke verlichting het gedrag. Het leidt tot desoriëntatie, afstoting en aantrekking. In steeds meer gemeenten leeft het idee om vooral het donker in het buitengebied donker te houden. Om het overmatige gebruik van kunstlicht onder de aandacht te brengen, organiseert de Milieufederatie Noord-Holland jaarlijks op de laatste zaterdag in oktober de Nacht van de Nacht.

88% van Noord-Hollandse bedrijven laat 's nachts de lichten branden. Wat een verspilling van energie en wat een lichtvervuiling! De reden? Bedrijven willen de lichten aanhouden voor eventueel onraad in de nacht. Dit is slechts een schijnveiligheid. En er is een simpele oplossing: breng sensors aan en verlichting springt automatisch aan bij onraad. Bron: Nieuwsbrief van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland, september 2020.

Er is binnen de openbare verlichtingbranche meer aandacht voor lichthinder. De industrie heeft het onderwerp ook serieus genomen en materialen en onderdelen op de markt gebracht die lichthinder tot een minimum beperken. Op de foto 'Nederland bij nacht', aan het einde van dit hoofdstuk, is te zien vanuit welk gebied in Nederland het meeste licht omhoog straalt. Dit kan zowel direct licht, alsook indirect licht zijn dat door weerkaatsing omhoog wordt gestuurd. Hieruit blijkt dat onze regio net als de gehele Randstad tot de lichtere delen van Nederland behoort. Op zichzelf niet vreemd, omdat de bevolkingsdichtheid hier groter is dan in het oosten van Nederland. Toch zijn er tegenwoordig wel maatregelen te nemen om deze lichtvervuiling te beperken, zoals het toepassen van armaturen waarbij het uitstralende licht onder het horizontale vlak blijft. Alles in het licht zetten is geen nastrevenswaardig vooruitgangsideaal. Duisternis wordt steeds meer als een kwaliteit ervaren. Zowel vanuit het oogpunt van ecologie en energiebesparing is duisternis een belangrijk thema. Bij het ontwerpen van verkeerskundige situaties behoort toekunnen met zo weinig mogelijk licht een criterium te zijn. Waar mogelijk kan gekozen worden voor andere oplossingen dan verlichting, zoals reflecterende markeringen. Rijkswaterstaat en steeds meer gemeenten verduurzamen hun lichtplannen. Ze kijken waar licht 's nachts gedimd of helemaal uit kan. De gemeenten Uitgeest en Castricum hebben elk een Beleidsplan Openbare Verlichting 2020/2029. Ook de consument kan de lichtvervuiling helpen beperken, door zichzelf de vraag te stellen of alles wel verlicht moet worden, bijvoorbeeld particuliere tuinen.

Met de lichthinder valt het in de gemeenten Castricum en Uitgeest wel mee. Maar dat wil niet zeggen dat de duisternis buiten bewoonde gebieden overal goed te ervaren is. Aan de zuidelijke hemel is de gloed van de staalfabrieken bij IJmuiden bij helder weer goed zichtbaar. De westelijke hemel (boven zee) is wel volledig donker. De meeste verlichting heeft te maken met bewoning en verkeer. Deze verlichting is vaak lijnvormig van aard. Bij verspreide bebouwing en op gevaarlijke verkeerspunten is sprake van puntverlichting. Dit geldt ook voor kassen, sportvelden en bedrijfslocaties die vaak beschikken over sterke lichtinstallaties die voor een hoge lokale lichtintensiteit zorgen.

9.2 Verlichting langs wegen

Grote delen van de hoofdinfrastructuur binnen de gemeenten Castricum en Uitgeest zijn verlicht. Doordat de meeste wegen noord-zuid lopen, parallel aan de bewoningsassen, doet deze verlichting logisch aan en wordt dit niet echt als storend ervaren. Anders is dit met verlichting langs wegen midden in het open gebied (zoals de A9) en wegen tussen de bewoningsassen. Gelukkig is bij de aanleg van de verlichting van de A9 al gekozen voor een

lichtregime dat afhankelijk is van de verkeersintensiteit. Dat wil zeggen dat de wegverlichting aan is in de ochtend- en avondspits. Daarbuiten brandt de verlichting meestal niet. De Provincialeweg N 203 tussen Uitgeest en Castricum is buiten de bebouwing niet verlicht en wordt daardoor als gevaarlijk beleefd.

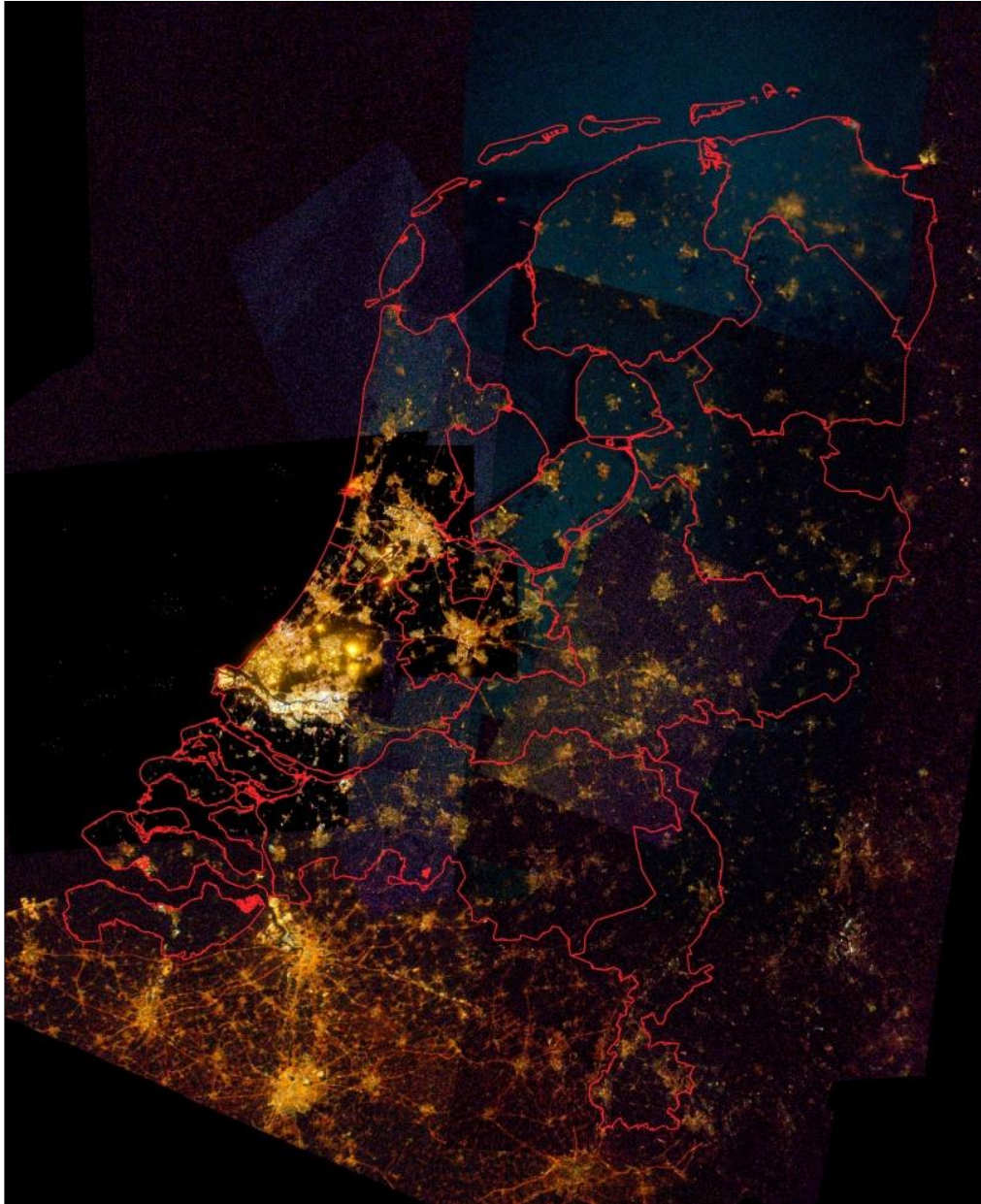
De gemeenten Castricum en Uitgeest houden met hun beleidsplannen openbare verlichting rekening met betrekking tot de natuurgebieden. Daar wordt in principe geen verlichting toegepast. Bij hoge uitzondering kan uit oogpunt van verkeersveiligheid of sociale veiligheid verlichting gewenst zijn. De voorkeur gaat uit naar innovaties die de impact van verlichting op natuur en ecologie minimaliseren. Het gebruik van kleuren in de eventuele verlichting wordt toegepast als uit de praktijk is gebleken dat daarmee de impact op natuur en ecologie geminimaliseerd wordt. Als eerste fietspad in Noord-Holland is in 2014 het anderhalve kilometer lange Buitendijkspad voorzien van grondspots, ook wel Solarleds genoemd, zonder dat daar stroom aan te pas komt. De lampjes laden zichzelf op door de zon en er kan gewoon overheen worden gefietst. Ze voldoen aan de Natura 2000-eisen van de provincie. Het Buitendijkspad is voor dit type verlichting gekozen omdat veel scholieren van deze route gebruikmaken.

De Zeeweg ligt midden in het Natura 2000-gebied en de provincie was tegen verlichting. In 2016 is er een compromis bereikt. Langs het deel van het fietspad tussen Johanna's Hof en de Van Oldenborghweg is verlichting aangelegd. Deze bestaat tot aan de bosgrens bij het begin van de kluit uit amberkleurige ledverlichting. Uit onderzoek blijkt dat amberkleurige ledlampen het minst verstoring werken voor vogels en vleermuizen, zeker wanneer deze werken op bewegingsmelders. Een fietser heeft telkens een verlicht stuk van enkele honderden meters voor zich. De laatste 600 meter van het fietspad over de kluit tot aan het strandplateau blijft onverlicht. De bestaande verlichting vanaf de rotonde tot aan camping Bakkum is ook door eco-verlichting vervangen. PWN en camping Bakkum hebben hun eigen verlichting in dezelfde zin aangepast. Het betreft de parkeerplaats bij De Hoep en de entree van camping Bakkum.

9.3 Puntverlichting

De meeste sportvelden liggen aan de rand van de bebouwing en de felle verlichting is in de avonduren vaak goed zichtbaar in de wijde omtrek, maar na 22.00 uur brandt er doorgaans geen verlichting meer. Voor zover is vastgesteld zijn er op het grondgebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest geen kascomplexen die in de nachtelijke uren verlicht zijn. Bij bedrijfslocaties valt alleen het terrein van Hotel Akersloot op door een sterke terreinverlichting. Ook reclameboodschappen kunnen nadrukkelijk verlicht zijn, maar hiervan zijn op het grondgebied van Castricum en Uitgeest geen storende voorbeelden aanwezig. Behalve misschien bij de Krokodil, het restaurant bij Busch en Dam, dat weliswaar in Krommenie staat maar vanuit Uitgeest gezien storend is. De verlichting rond woningen en boerderijen in het buitengebied is bijna nergens overmatig en daardoor niet hinderlijk. Een enkele uitzondering hierop is een verlichte paardenbak, maar ook in dit geval geldt dat de verlichting na 22.00 uur over het algemeen gedoofd zal zijn.

Voorafgaand bij het afgeven van vergunningen, waarbij verlichting een essentiële factor is, dient de belevingswaarde van duisternis voor mens en natuur meegewogen worden.

Het was een gigantische klus om de duizenden foto's van Nederland die André Kuipers in 2012 vanuit het internationale ruimtestation ISS heeft gemaakt, aan elkaar te zetten tot één grote foto van Nederland bij nacht. (www.platformlichthinder.nl)

Eerste donkertemeter geplaatst in Noord-Holland

Duisternis is schaars in Noord-Holland en dat zien wij graag anders. Met ons programma 'Donkerte van het Waddengebied' maken we ons hard voor minder lichthinder en méér duisternisbeleving. Hiervoor is de eerste donkertemeter in Noord-Holland geplaatst bij het Wieringer Eilandmuseum Jan Lont. Het meetpunt is onderdeel van een netwerk rond de hele Waddenkust. Zo meten we duisternis en zijn lichteffecten direct zichtbaar. Deze apparatuur draagt bij aan de bewustwording en het creëren van draagvlak om bewoners, ondernemers en gemeenten te stimuleren de hoeveelheid licht te reduceren.

Bron: Nieuwsbrief van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland, oktober 2020

10. Ecologische waarden

10.1 Biodiversiteit

Roedels herten, bijenvolken, bomen en schimmels, bessenstruiken en vogels, planten en dieren werken op alle mogelijke manieren samen om te overleven. De natuur is een meganetwerk, opgebouwd uit miljarden afhankelijkheden. Als gevolg van menselijk handelen dreigen een miljoen plant- en diersoorten op korte termijn uit te sterven. In veel gevallen al binnen enkele tientallen jaren, concluderen internationale experts uit vijftig landen in een rapport dat in 2019 is uitgebracht. Het roer moet om, omdat de toekomst van de mensheid nauw verbonden is met het lot van de natuur. Behoud en herstel van de biodiversiteit is van belang

voor de natuur, maar is tevens onmisbaar voor de mens. Drie redenen om planten en dieren te beschermen zijn de ecologische, de economische en de ethische. Diversiteit van dier- en plantensoorten verhoogt de spankracht en de levensvatbaarheid van de natuur zelf (ecologie). Bestuiving en natuurlijke plaagbestrijding zijn belangrijk voor de voedselvoorziening (economie). Planten en dieren zijn het waard om beschermd te worden vanwege de waarde van zichzelf of uniciteitswaarde, ook wel intrinsieke waarde genoemd (ethiek).

Behoud en herstel van de biodiversiteit is van belang voor de natuur, maar is tevens onmisbaar voor de mens.

Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Wetenschappers en natuurorganisaties praten met de boeren en andere partijen uit de agrarische sector over de toekomst van de landbouw in Nederland. Dat is bijzonder want natuurorganisaties en de landbouw hebben decennialang lijnrecht tegenover elkaar gestaan. Ook banken zoals de Rabobank, grote voedingsbedrijven zoals Unilever en zuivelgiganten zoals FrieslandCampina zijn bij die gesprekken betrokken. Directe aanleiding is de Duitse-Nederlandse studie die in oktober 2017 werd gepubliceerd, waaruit blijkt dat sinds 1989 driekwart van de vliegende insecten is verdwenen. Begin jaren negentig kwamen er nieuwe, zeer giftige bestrijdingsmiddelen op de markt, de neonicotinoïden. Deze zogeheten systemische middelen werken als een zenuwgif, ook op insecten en weidevogels waarvoor ze niet bedoeld zijn. Volgens ecologen staat vast dat deze middelen op grote schaal schade aanrichten in de natuur. De landbouwsector staat aan de vooravond van een ingrijpende transitie. Consumenten worden steeds kritischer over schade aan milieu en natuur en over dierenwelzijn in de veeteelt. Er zijn veel signalen dat boeren willen verduurzamen. Bron: Trouw 26-10-2017.

Natuur- en milieuclubs, landbouworganisaties en onderwijsinstellingen in Noord-Holland hebben samen een plan gemaakt om de provinciale biodiversiteit te herstellen. Het plan heeft betrekking op landbouw- en natuurgebieden, goed voor zeventig procent aan landoppervlak in de provincie. Groen Goud - Naar een Deltaplan Biodiversiteitsherstel voor Noord-Holland, maart 2019.

Door de grote diversiteit van agrarische cultuurlandschappen die Nederland eeuwenlang had, was er ook een grote biodiversiteit. Door modernisering en schaalvergroting in de landbouw is veel van die diversiteit verdwenen. Uiteraard is de sterke verstedelijking een andere belangrijke oorzaak dat de natuur is teruggedrongen en versnipperd. Gesteld kan worden dat de laatste eeuwen een duidelijke kwalitatieve verarming van ecosystemen plaatsvindt, dus een afname in het aantal soorten planten en dieren. Daarom moeten natuurwaarden worden vergroot en de recreatieve aantrekkelijkheid van het landelijk gebied worden versterkt. Het landschap is een coproductie tussen mens en natuur; een samenspel tussen bodem, water, plantengroei en landgebruik. Een aantrekkelijk biodivers agrarisch cultuurlandschap bestaat uit een vlechtwerk van elementen: extensief bewerkte landbouwgrond, watergangen met brede, langzaam aflopende oevers, moerasjes en poelen, brede bermen, kleine bospercelen en paden. Daarin past ook recreatie gericht op rust, ruimte, natuur en cultuurhistorie; kortom de beleving van het landschap.

Om de biodiversiteit te versterken moet natuur- en landschapsbeheer gezien worden in samenhang met thema's zoals: waterkwaliteit, bodemkwaliteit, milieukwaliteit en natuurinclusieve landbouw.

Sinds de landelijke overheid zich niet langer inzet voor het natuurbeleid is deze taak bij de provincies komen te liggen. Uit haar nota 'Agenda Groen, Licht op groen' (2013) en daarop aansluitend het Natuurbeheerplan, dat jaarlijkse wordt aangepast, blijkt dat de provincie Noord-Holland die verantwoordelijkheid op zich heeft genomen. Alweer jaren geleden zijn de waterschappen groener gaan denken. Zorgden zij vroeger vooral voor een optimale waterhuishouding voor de agrarische wereld, nu hebben zij ook aandacht voor natuurbelangen. De waterschappen richten zich niet alleen op het beheer van de waterkwantiteit, maar ook op de waterkwaliteit. Ook boeren hebben meer oog voor de kwaliteit van 'het groen' en richten agrarische natuurverenigingen op, zoals in ons gebied de agrarische natuurvereniging 'Water, Land en Dijken'. Bij agrarisch natuurbeheer worden natuurbeherende werkzaamheden ingepast in de agrarische bedrijfsvoering.

10.2 Weidevogels, bloemen en insecten

Een groot deel van het agrarisch natuurbeheer bestaat uit beheer voor weidevogels, zodat soorten als grutto's, Kievieten, scholeksters en tureluurs voldoende voedsel, bescherming, nest-

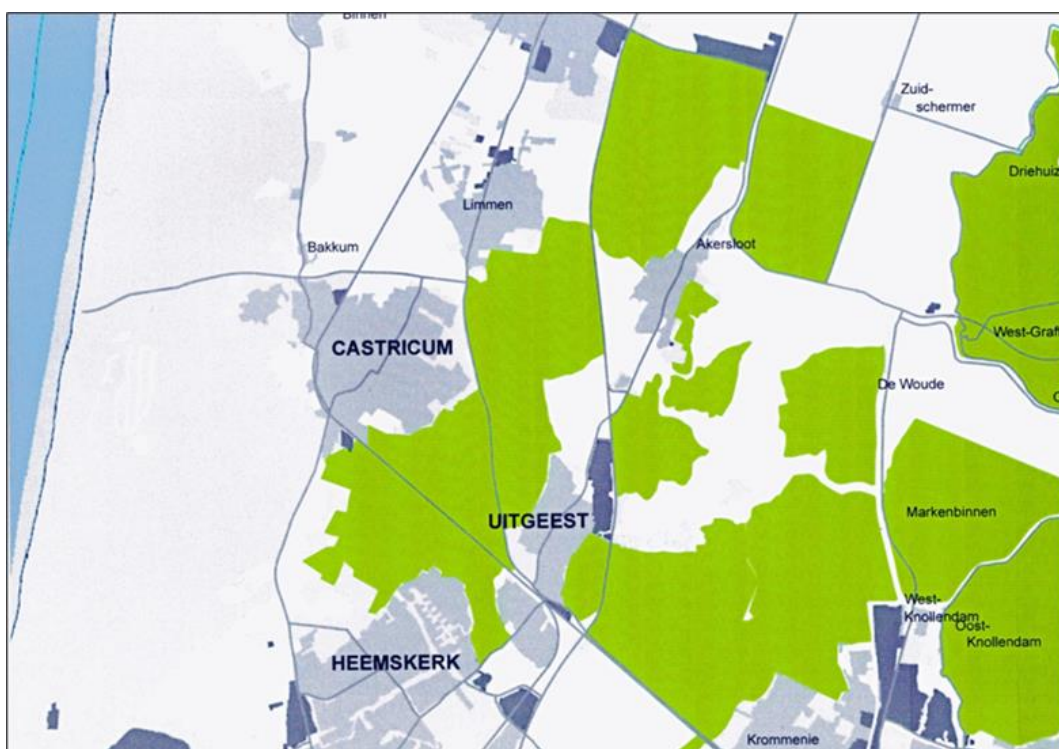

en voortplantingsgelegenheid kunnen vinden. Ondanks de inspanningen van agrariërs en forse investeringen door de provincie loopt de weidevogelpopulatie in veel gebieden nog steeds terug. Deze terugval heeft meerdere oorzaken, zoals intensivering van de landbouw, oprukkende bebouwing, klimaatverandering en predatie door onder andere vossen en verwilderde katten. Zonder extra maatregelen bestaat het gevaar dat de weidevogelpopulatie verder terugloopt en soorten zelfs kunnen verdwijnen.

Red onze insecten

Door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden grotendeels ongeschikt geworden voor de weidevogels. Ontwatering maakt de bodem droog en hard. Er groeit bovendien nog maar één soort gras: snel groeiend, eiwitrijk Engels raaigras. Op de felgroene biljartlakens komen nauwelijks bloemen voor. Zonder bloemen zijn er geen insecten en juist die insecten zijn onmisbaar voor weidevogelkuikens. Zo gauw ze uit het ei komen, voeden ze zich met spinnen, duizendpoten en heel veel vliegjes en kevertjes. In de hoogproductieve graslanden, zonder bloemen en met een levenloze bodem, zijn de insecten er niet en komen de kuikens om van de honger. Automobilisten hoeven 's zomers de voorruit van hun auto's nooit meer schoon te maken. Het onbelemmerde zicht achter het stuur staat evenwel symbool voor een groot insectendrama. Bron: Puur Natuur, lente 2018.

De provincie ondersteunt nu alleen nog de weidevogelbescherming in aangewezen weidevogelkerengebieden. Uit wetenschappelijk onderzoek en uit praktijkervaring is gebleken dat het inzetten op kerngebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland een zinvolle manier van weidevogelbescherming is. Optimale condities voor weidevogels zijn essentieel, zoals een hoog waterpeil, kruidenrijk grasland, het verwijderen van bomen en struiken en een latere maaidatum. Ook boeren in de nabijheid van weidevogelkerengebieden kunnen bijdragen aan de verbetering van de weidevogelstand door het plas-dras houden van greppels. Hierdoor komt meer voedsel voor weidevogels beschikbaar. In het voorjaar van 2019 was door de droogte de grond keihard waardoor oudervogels niet met de snavel de grond in konden om wormen en insecten te bemachtigen voor hun pullen. Een andere maatregel in het belang van de weidevogels is het aanbrengen van een vossenraster. Hierdoor neemt de roefdruk van vossen af.

*Weidevogelleefgebieden in de gemeenten Castricum en Uitgeest.
(Bron: Natuurbeheerplan provincie Noord-Holland).*

Hempolder

De Hempolder bij Akersloot is één van natuurgebieden van Landschap Noord-Holland en wordt verpacht aan verschillende boeren. Die maaien na het broedseizoen het gras. Met zestig hectare is de Hempolder niet enorm groot, maar het is wel een heel bijzonder gebied. Door de open ligging, als een soort schiereiland in het Alkmaardermeer, is het traditioneel heel rijk aan weidevogels. In de toptijd zaten hier met gemak meer dan honderd paar grutto's. Tot de eeuwwisseling broedden er zelfs af en toe nog kemphanen. Maar helaas is ook hier de achteruitgang zichtbaar. Om die achteruitgang te keren is het waterpeil verhoogd naar 10 tot maximaal 20 centimeter onder het maaiveld, waardoor de greppels het hele broedseizoen weer vol water komen te staan. Daarnaast zal de kruidenrijkheid van het land worden versterkt. Na 15 juni, of later als de weidevogelkuikens nog niet vliegvlug zijn, moeten de boeren het gras wel kunnen maaien en afvoeren. Belangrijk is ook het weren van vossen. Rond een stuk van zes hectare is een vossenraster van stroomdraad aangebracht.

Op verschillende manieren komen bijen in het nieuws. Niet alleen landelijk maar ook plaatselijk worden oproepen gedaan om meer te doen aan de bescherming van deze belangrijke insecten. De provincie beheert kilometers aan bermen langs haar wegen en vaarwegen. Om de bermen optimaal te benutten, heeft de provincie richtlijnen opgesteld over de inrichting van deze groenstroken. De groenzones langs de provinciale infrastructuur bestaan uit meer dan 2000 hectare grond. Door een mix van grassen, kruiden, struiken en bomen zijn de bermen in Nederland belangrijke plekken voor insecten en vlinders om voedsel te vinden. Deze plekken moeten behouden worden.

Sinusmaaien

Sinusmaaien is slingerend maaien. Daardoor ontstaan stroken in de berm. Het maaien gebeurt meerdere keren in het jaar. Maar waar voorheen de hele berm volledig werd gemaaid, blijft bij sinusmaaien zo'n 30% van de begroeiing staan. Hierdoor ontstaan windluwe plekkjes en gebieden waar het vochtig is of juist heel droog. Dit zorgt ervoor dat er veel verschillende bloemen en planten kunnen groeien. De planten en bloemen hebben verschillende hoogtes en de bloeiperiode is langer. Dieren zoals konijnen, salamanders, vlinders en bijen hebben daardoor altijd een schuilplaats, een plek om voedsel te zoeken en hun jongen groot te brengen. Niet alle bermen zijn geschikt voor sinusmaaien. Er moet voldoende ruimte zijn en soms ligt de berm naast een te drukke weg.

Blijkens de in januari 2019 uitgegeven notitie 'Biodiversiteit in parken en bermen' wordt ook in de gemeente Castricum meer ruimte gegeven aan bijen en vlinders. Deze notitie heeft als doel kaders te geven voor een natuurlijk beheer van bermen en plantsoenen binnen de bebouwde kom van de gemeente. In september 2021 is door de gemeenteraad het Groenbeleidsplan gemeente Castricum 2021-2031 vastgesteld. Er bestond al een bomenbeleidsplan en een lijst bijzondere bomen, maar er was geen of weinig samenhang met het overige groenbeheer. Met het groenbeleidsplan komt daar verandering in. Hierin staat hoe de gemeente Castricum met al dat groen omgaat. Het beheer kan vrij eenvoudig worden gerealiseerd door bijvoorbeeld een ander maaibeleid. Sommige stroken gras moeten minder gemaaid worden, waardoor het gras er hoger zal groeien. Als bij de volgende maaibeurt het maaisel wordt afgevoerd, zal de grond steeds minder gras en steeds meer bloemen bevatten, die voor bijen voedsel

betekenen. Maar zo eenvoudig is het ook weer niet. Er moet rekening gehouden worden met de diverse belangen, die inwoners hebben bij plantsoenen en bermen:

- Kinderen spelen in parken
- Honden worden uitgelaten
- Bewoners kijken er op uit
- Mensen genieten van het groen
- Gevoel van veiligheid, dat mensen wel of niet hebben bij parken
- Hemelwaterberging en irrigatie
- Tegengaan van hittestress

In samenwerking met Bijzzzaak, een groep inwoners die zich sterk maakt voor een natuurlijke gemeente, ondersteunt de gemeente Castricum bewonersinitiatieven om in het openbaar groen bloemenweides aan te leggen.

Bloemen zijn van levensbelang voor bijen, hommels, vlinders en andere insecten.

Weg met die tegels, klinkers en kunstgras in uw onderhoudsarme tuin. Maak de grond geschikt voor een bloemen/bijenmengsel en help zo mee de achteruitgang van de biodiversiteit tegen te gaan.

Kleurkeur nu een keurmerk

De Vlinderstichting maakte bekend dat op 1 december 2020 een belangrijke stap is gezet in het verduurzamen van onze leefomgeving. Sinds die dag zijn er namelijk duidelijke en officiële richtlijnen om biodiversiteit in Nederlandse bermen en groenstroken te bevorderen. Het College van Deskundigen van Stichting Groenkeur heeft besloten Kleurkeur definitief vast te stellen. Dankzij dit besluit is Kleurkeur nu een keurmerk, waarvan de kwaliteit is geborgd met een onafhankelijke toetsing. Kleurkeur staat voor goed (maai)beheer van bermen en groenstroken. Samen vormen zij het grootste natuurgebied van Nederland! Beheer onder kleurkeur creëert gunstige leefomstandigheden voor flora en fauna voor de langere termijn. Bij de Stichting Groenkeur zijn al bijna 200 bedrijven gecertificeerd die maaiwerkzaamheden uitvoeren. Voor Groenkeur is Kleurkeur een goede aanvulling op de bestaande beoordelingsrichtlijn Groenvoorziening. De belangrijkste elementen van Kleurkeur zijn:

- Rekening houden met aanwezig flora en fauna
- Goede afstemming tussen opdrachtgever, uitvoerder en andere belanghebbenden
- Vooraf een duidelijk beheerplan
- Werken met opgeleide, vakbekwame mensen
- Niet klepelen (het verhakselen en daarna laten liggen van de vegetatie)
- Tijdig afvoeren van maaisel, om de bodem te verschrallen
- Gefaseerd maaien
- Monitoring van de resultaten.

Verkorte versie uit Nieuws uit de Noord-Hollandse natuur van 17 december 2020, een digitale nieuwsbrief van Landschap Noord-Holland.

De wilde bij is een graag geziene gast in het Noordhollands Duinreservaat en gelukkig is die liefde wederzijds. Het is zelfs zo dat een flink aantal bijensoorten die na 1950 vrijwel geheel uit het Nederlandse binnenland zijn verdwenen, nog wel in de duinen worden gevonden. Soorten met prachtige namen als gouden metselbij, pluinvotbij, kleine wolbij en duinmaskerbij. Die laatste komt alleen nog voor in de duinen tussen Vogelensang en Bergen en mag dus met recht een PWN-bij genoemd worden! Maar het kan natuurlijk altijd nog beter. PWN is dan ook mede-ondertekenaar van de landelijke Bijenstrategie. Een plan dat de leefgebieden van wilde bijen wil verbeteren. Het doel is dat in de komende jaren het aantal bijensoorten en hun verspreidingsgebieden weer zal toenemen. Een van de maatregelen is het inzaaien van inheemse wilde bloemensoorten op voormalige landbouwakkers. De nectarhoudende bloemen vormen een waar feestbuffet voor wilde bijen en trekken bovendien veel andere bestuivers als hommels en vlinders aan.

Een met inheemse wilde bloemensoorten ingezaaide akker in de duinzoom bij Castricum.

Het grondgebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest bestaat uit verschillende grondsoorten en het oppervlaktewater kent verschillende waterkwaliteiten. Achter de duinen ligt ogenschijnlijk vlak land, maar dit 'vlakke land' vertoont veel microreliëf. Kortom er bestaat een grote geodiversiteit. Dit alles leidt tot een gevarieerde flora en fauna. Elke combinatie van grondsoort, vochtigheid, watertype en helling trekt een eigen type plant aan. Op elk type plant komt weer een specifiek soort fauna af. Veel variatie in biotopen geeft dus veel variatie in flora en fauna. Door het in cultuur brengen van de natuurlijke landschappen is de variatie van flora en fauna veranderd. Een rijk gevarieerde moerasvegetatie moest bijvoorbeeld plaatsmaken

voor een goed bemest grasland, waar nog maar een paar plantensoorten overheersen. Moerasvogels verdwenen en weidevogels kwamen daarvoor in de plaats. Het duingebied had door de grote variatie aan biotopen een zeer afwisselende flora en fauna. Het vastleggen van de duinen met helmgras, het aanplanten van de naaldbossen, het uitzetten van een konijnenpopulatie voor de jacht, het winnen van drinkwater en het later infiltreren van eutroof rivierwater hebben een grote verandering in de biotopen tot gevolg gehad. Eutroof is een ecologische term die aangeeft dat water rijk is aan voedingsstoffen, bijvoorbeeld nitraten en fosfaten.

De laatste decennia zijn meerdere organisaties en particulieren zich actief gaan inzetten voor het terugbrengen van de biodiversiteit in het Castricumse en Uitgeester buitengebied, zoals PWN, Landschap Noord-Holland (LNH), Staatsbosbeheer (SBB) en de Stichting De Hooge Weide. Zij stellen zich Castricum voor als een open 'groene buffer' tussen 'Kaasstad en Staalstad'. Door hydrologische en ecologische koppeling van natuurgebieden, herstel van duinrellen, herstel van cultuurhistorische elementen en het inschakelen van agrariërs krijgt het platteland meer vitaliteit en ontstaat er meer samenhang tussen diverse landschapstypen.

10.3 Plan Aanpak Stikstof

Aan de ene kant is stikstof een belangrijke bouwsteen van eiwitten, essentieel voor de voedselproductie. Tegelijkertijd kan een teveel aan stikstof schadelijk zijn voor de gezondheid (fijnstof) en het milieu (vermesting en verzuring). Brandnetels en grassen doen het er goed op, maar bij een overschot aan stikstof overwoekeren ze de kwetsbare natuur in van oorsprong voedselarme natuurgebieden, zoals de duinen, heide en hoogveen.

In 2019 is de stikstofproblematiek volop in de belangstelling komen te staan. Op basis van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) konden overheden toestemming geven voor activiteiten in de buurt van beschermde natuurgebieden, waarbij stikstof werd uitgestoten, bijvoorbeeld bij woningbouw of de aanleg van wegen. Gangbaar was om een voorschot te nemen op compensatie in de toekomst. In mei 2019 oordeelde de Raad van State dat het PAS in strijd is met de Europese natuurbeschermingsregels. De regeling was veel te vrijblijvend waardoor het natuurgebieden onvoldoende bescherming bood. Het PAS kon daardoor niet langer als basis worden gebruikt om ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken. Nu moet van tevoren worden aangetoond dat emissie en depositie van stikstof met zekerheid afnemen of op zijn minst niet toenemen.

De te hoge uitstoot van stikstof maakt stevige maatregelen nodig. De natuur moet zich kunnen herstellen. Daarom moet de uitstoot van stikstof omlaag. De oud-VVD-minister Remkes schetste in september 2019 bij de presentatie van een eerste advies hoe de Nederlandse natuur door de hoge economische ambities in het gedrang is gekomen. Er zijn scherpe keuzes nodig om ervoor te zorgen dat borging van natuurkwaliteit en maatschappelijke vooruitgang hand in hand gaan. Het kabinet heeft de voorstellen van de commissie Remkes om de stikstofuitstoot in Nederland terug te dringen omgezet in beleid. De komende jaren moet op steeds meer stikstofgevoelige plekken de stikstofneerslag onder de Kritische Depositiewaarde (KDW), dus onder de grenswaarde, komen. Op 1 juli 2021 is de Wet en het Besluit stikstofreductie en natuurverbetering in werking getreden. Binnen het Besluit geldt vrijstelling voor bouw-, aanleg- en sloopactiviteiten. De vrijstelling geldt niet voor de gebruiksfase van wat wordt gebouwd of aangelegd. In het geval van woningbouw wordt de stikstofneerslag minder door de sloop van oude woningen (gasverwarming) en het neerzetten van klimaat neutralere woningen (warmtepomp, zonnepanelen).

De stikstofwet stelt als doel dat in 2030 de helft van het stikstofgevoelig areaal in Natura 2000-gebieden niet overbelast wordt met stikstof. Al op 16 maart 2020 is de maximumsnelheid overdag op alle snelwegen omlaaggegaan naar 100 km/u. Veel stikstofruimte levert dit niet op, omdat op de meeste wegen in Noord-Holland al 100 kilometer per uur werd gereden. Walstroom, het elektriciteitsnet waarop schepen in de haven kunnen aansluiten, moet schoner worden. De generatoren die hiervoor worden gebruikt, stoten te veel stikstof uit. Voor de Noordzee en Oostzee zijn internationale afspraken gemaakt. Vanaf 1 januari 2021 moeten alle nieuwe schepen die in deze wateren varen voldoen aan de nieuwe emissie-eisen en die is voor stikstof 70% strenger dan de oude norm.

Stikstofaankpak en nitraatrichtlijnen: alle signalen geven aan dat de landbouwsector in Nederland voor een enorme omslag staat. Het rijk heeft een vrijwillige aankoopregeling beschikbaar gesteld voor veehouders die willen stoppen. Alleen veehouderijen die een grote stikstofneerslag veroorzaken op stikstofgevoelige natuur binnen een straal van 10 km rond het bedrijf, zoals Natura 2000-gebieden, kunnen van de regeling gebruik maken. De provincies voeren deze regeling met rijksgeld uit. Boeren die zich laten uitkopen mogen elders in Nederland verder boeren, onder voorwaarde dat zij een bestaand boerenbedrijf overnemen van een agrariër die stopt en de emissie feitelijk reduceert.

Wat is stikstof?

Stikstof (N_2) is een kleur- en reukloos gas dat overal om ons heen is. Ongeveer 78% van onze lucht bestaat uit stikstof. De lucht die wij inademen bestaat voor het overgrote deel uit stikstof in zijn pure, niet-reactieve en schadeloze vorm (N_2). Een klein deel van de stikstof op aarde en in onze lucht is beschikbaar in de vorm van reactief stikstof. Dit zijn chemische verbindingen die stikstof bevatten en die onmisbaar zijn als voedingsstof voor de natuur. Echter, in overmaat kan reactief stikstof een schadelijke werking hebben. De belangrijkste reactieve stikstofverbindingen die de mens via emissies in de atmosfeer brengt zijn ammoniak (NH_3) en stikstofoxiden (NO_x). De stikstofverbindingen ammoniak, met name afkomstig uit dierlijk mest, en stikstofoxiden, vooral afkomstig uit de industrie en het verkeer verslechteren de luchtkwaliteit en komen vanuit de lucht op de bodem terecht. Boeren gebruiken mest van dieren en kunstmest om hun land te bemesten voor een betere plantengroei en hogere gewasopbrengsten. Een deel van die mest verdampt als ammoniak en komt zo in de lucht. Een ander deel van de stikstof kan uitspoelen naar het grondwater; dit heet (nitraat)uitspoeling. Een klein deel komt uit overige bronnen zoals industrie, de bouw en het verkeer. Om de zogenaamde 'stikstofproblematiek' goed te begrijpen, zijn drie termen belangrijk:

- Concentratie (hoeveel stikstofoxiden en ammoniak zitten er in de lucht)
- Emissie of uitstoot (hoe komen stikstofoxiden en ammoniak in de lucht)
- Depositie (hoe komen stikstofoxiden en ammoniak uiteindelijk weer op de grond terecht)

De stoffen kunnen met neerslag meekomen op de bodem, dit heet natte depositie. Maar ook kunnen planten of de bodem direct stikstof uit de lucht opnemen, dit heet droge depositie.

Na de uitspraak van de Raad van State werd de bouw hard geraakt door het stilleggen van de vergunningverlening. Nu is voor bouwprojecten geen speciale natuurvergunning meer nodig

omdat de bouw relatief weinig stikstof uitstoot. Voorwaarde is wel dat de stikstofuitstoot die ermee gemoeid is onder een bepaalde grens blijft, de zogenaamde 'drempelwaarde'. Ook moeten er voor de bouw 'groenere' mobiele werktuigen worden ingezet.

Het kabinet heeft de provincies in de aanpak van stikstofproblematiek de regierol toebedeeld. Zij hebben een regionaal stikstofregistratiesysteem ingesteld. Deze 'stikstofbank' is bedoeld om stikstofuitstoot te registreren en uit te geven. Pas als een bedrijf aanpassingen doorvoert - waardoor er minder stikstofuitstoot is - of stopt, kan de provincie de vrijgekomen stikstof uit de vergunning op de bank zetten. De natuur sterker maken, de stikstofuitstoot en -neerslag verminderen en de economische en maatschappelijke ontwikkelingen weer vooruithelpen. Dat zijn de drie speerpunten van de Noord-Hollandse aanpak van de stikstofproblematiek. De provincie heeft gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak, verdeeld over de regio's Zuid-Kennemerland, Laag-Holland, Oostelijke Vechtplassen, Naardermeer en het overige duingebied. Per regio is in kaart gebracht waar gebieden met stikstofgevoelige natuur liggen. Er zijn ook factoren waarop de provincie geen invloed heeft. Dat geldt voor stikstof van zee, maar ook uit het buitenland. Het Rijk is daarvoor aan zet.

Met de stikstofaanpak heeft de provincie Noord-Holland nu ook het zogenoemde extern salderen en verleasen voor veehouderijbedrijven per 1 april 2021 opengesteld. Deze instrumenten maken het voor de korte termijn mogelijk om een bijdrage te leveren aan het herstel van kwetsbare natuur en bieden stikstofruimte aan nieuwe ontwikkelingen. Wie een woonwijk wil bouwen, een weg wil aanleggen of zijn bedrijf wil uitbreiden, moet ervoor zorgen dat daarbij niet meer stikstof in de natuur terecht komt dan er al is. Als dat toch het geval is, moet de initiatiefnemer zelf op zoek naar 'stikstofruimte' om dit te compenseren. Dat is niet eenvoudig, want die ruimte is schaars. Dat kan bijvoorbeeld door een vergunning over te nemen van een stoppend bedrijf of tijdelijk over te nemen van een bedrijf dat de stikstof uit zijn vergunning niet volledig gebruikt. Dat wordt extern salderen en het verleasen van stikstofrechten genoemd. Hierdoor kunnen initiatiefnemers toch een vergunning krijgen, omdat er geen stikstof bij komt. Bovendien gaat bij extern salderen altijd 30% van de overgenomen stikstofvergunning af en komt deze ten gunste aan de natuur, de overige 70% kan worden ingezet voor ontwikkelingen.

10.4 Natuurinclusieve landbouw

De landbouw, de traditionele drager van het Nederlandse landschap, staat voor een omvangrijke transitie: van de huidige, voornamelijk lineaire bedrijfsvoering naar een duurzame, circulaire en mogelijk natuurinclusieve bedrijfsvoering en daarmee naar een ander ruimtegebruik. De Provincie Noord-Holland streeft ernaar dat in 2030 alle grondgebonden landbouw in de provincie bijdraagt aan behoud en versterken van de biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid en schoon water op en rond het bedrijf. Om dit te bereiken, worden er gelden beschikbaar gesteld om te investeren in kennis, netwerken te faciliteren, samenwerking te ondersteunen en kennisinnovatie te stimuleren. Landbouw dient volgens de provincie duurzaam te zijn. Dat betekent bewust (her-)gebruik van grondstoffen en energie. Natuurinclusief maakt deze ook ecologisch robuuster. Deze vorm van landbouw maakt gebruik van wat de natuur op en rond het bedrijf te bieden heeft, versterkt de biodiversiteit en belast de natuur zo min mogelijk. Landbouw komt voor in vele schakeringen en omstandigheden verschillen per gebied en per bedrijf. De provincie vindt dat elke boer moet kunnen bijdragen vanuit de kracht van zijn of haar bedrijf. Het programmabudget is onder andere beschikbaar voor het stimuleren van praktijkgerichte cursussen voor boeren en verandering van het aanbod van bestaand agrarisch onderwijs. De

gedachte is om natuurinclusieve landbouw vooral toe te passen in gebieden waar natuurdoelen voorop staan en de agrarische bedrijfsvoering mogelijkheden biedt.

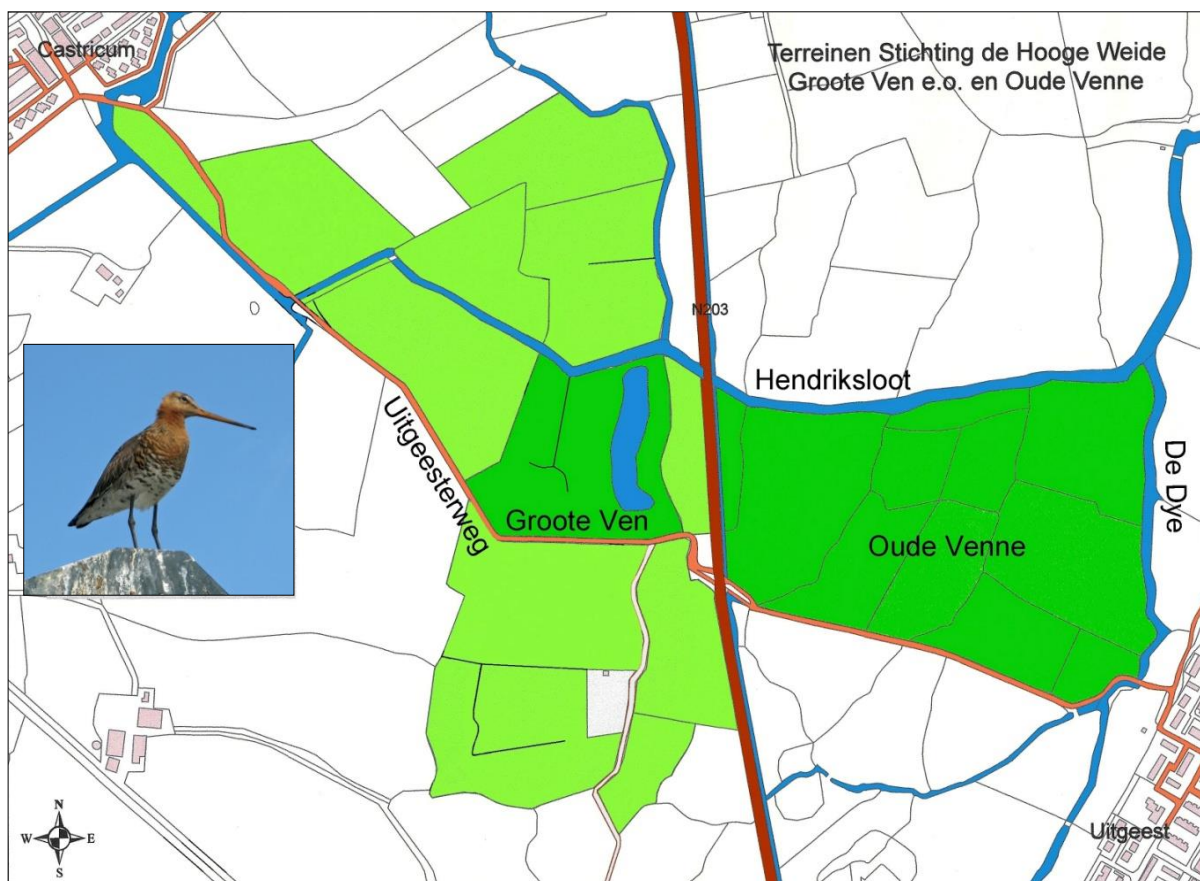
Boeren kunnen anders boeren. Maar hoe? Met het boek 'Biodivers boeren, de meerwaarde van natuur voor het boerenbedrijf', geschreven door stikstofprofessor Jan Willem Erisman (VU) en projectleider Rosemarie Slobbe van het agrarische Clusius College in Alkmaar is een begin gemaakt. Het boek is bedoeld voor boeren in opleiding, ondernemers, landschapsspecialisten, bestuurders, beleidmakers en opiniemakers. Uitgever Jan van Arkel, december 2019

10.5 Natuurnetwerken

De kwaliteit van de natuur staat onder grote druk door mestoverschotten, verdroging en versnippering. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) bestaat uit natuurgebieden en verbindende stroken in ons hele land en biedt deels antwoord op deze problemen. Natuurnetwerken, groot en klein, zijn belangrijk voor het voortbestaan van planten en dieren. Ze vormen de infrastructuur waarbinnen zij zich kunnen verplaatsen. Het netwerk omvat een aantal grote bestaande natuurgebieden, natuurterreinen en landbouwgronden. Het overheidsstreven was erop gericht dat de Ecologische Hoofdstructuur in 2018 gerealiseerd zou zijn, maar met een terugtrekkende overheid en bezuinigingen is dat doel niet gehaald. Het voltooiën van het Natuurnetwerk Nederland is sinds 2013 een taak van de provincies geworden. De ambitie is dat dit uiterlijk in 2028 gerealiseerd zal zijn. Grote delen van het Natuurnetwerk Nederland zijn ook onderdeel van het Europese natuurnetwerk Natura 2000.

De natuur in Noord-Holland bestaat, op de grote natuurgebieden na, uit vele kleine losse snippers. Om hierin meer samenhang te krijgen, werkt de provincie Noord-Holland samen met waterschappen, gemeenten, Rijkswaterstaat, agrariërs, Nederlandse Spoorwegen, recreatieschappen en natuurbeschermingsorganisaties. Er zijn veel agrarische gronden tot natuurontwikkelingsgebieden omgevormd en verbindingszones tot stand gebracht. Een voorbeeld daarvan is de aaneengeschakelde natuurgebieden van de Stichting De Hooge Weide in de Castricumerpolder. Planten en dieren die van oudsher in de streek thuishoren, vormen een onderdeel van de regionale identiteit en daarmee een zeer belangrijk uitgangspunt voor landschapsonwikkeling. Het gaat daarbij vooral om dat er verbindingen bestaan tussen geschikte leefgebieden van planten en dieren. Hiermee wordt voorkomen dat dieren en planten op eilandjes leven, waar zij gemakkelijk kunnen uitsterven, zonder dat soortgenoten de beschikbare leefgebieden weer kunnen opvullen. Het samenvoegen van al deze puzzelstukken, de zogeheten ontsnippering, was vooral in de afgelopen jaren de grote opgave, maar is nog niet voltooid.

Door natuurgebieden met elkaar te verbinden krijgen dieren en planten meer kans om soortgenoten te ontmoeten en meer ruimte om voedsel te zoeken.

Natuurgebieden van de Stichting De Hooge Weide langs de Uitgeesterweg in de Castricum-merpolder.

Natuurnetwerken kruisen op vele punten wegen, spoorwegen of vaarwegen. Deze plekken zijn barrières voor dieren die zich willen verplaatsen. Dergelijke knelpunten kunnen worden opgelost, bijvoorbeeld door het aanleggen van faunapassages, zoals speciale viaducten voor dieren (ecoducten of natuurbruggen) of padden- en dassentunneltjes.

Grote gebieden met een hoge ecologische potentie worden als natuurkerngebieden aangewezen. Dit zijn gebieden met bestaande natuurwaarden die nationaal en internationaal van betekenis zijn. Een voorbeeld is het Noordhollands Duinreservaat, waar PWN het beheer over heeft. Natuurontwikkelingsgebieden hebben goede perspectieven voor ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden of verhoging van bestaande. De ecologische diversiteit in de natuurgebieden wordt vergroot als er tussen de gebieden uitwisseling kan plaats hebben. Omdat West-Nederland valt onder de 'wetlands' wordt bij het realiseren van natuurnetwerken veel ruimte gegeven aan water. Er wordt dus ingezet op natte natuur en verbetering van de ruimtelijke samenhang en milieukwaliteit om afname van biodiversiteit tegen te gaan.

Castricum maakt deel uit van de natuurverbinding 'Van Kust tot Kust', een verbinding tussen Noordzee en Markermeer, waarmee veengebieden en kustlandschap met elkaar verbonden worden. Het is een zijtak van de 'Natte As', een robuuste verbinding van moerassystemen, die het Waddengebied via het Lauwersmeergebied, de randmeren, de Hollandse venen en de Biesbosch, met de Zeeuwse Delta verbindt.

10.6 De noordelijke robuuste natuurverbinding

In de gemeente Castricum is de binnenduinrand niet helemaal volgebouwd. Een corridor die uitwisseling tussen duinen en veengebieden mogelijk moet maken, is dus hier goed mogelijk. Vanaf de binnenduinrand bij Bakkum zijn al grote delen van de noordelijke robuuste natuurverbinding gerealiseerd. Het betreft het natuurgebied Zeerijdsdijkje van Landschap Noord-Holland en het natuurgebied van de Stichting De Hooge Weide. Dit deel van de verbinding 'Van Kust tot Kust' valt samen met de 'Schoonwatervallei' waarvan de Schulpvaart de blauwe ader is. De Heereweg, Zeeweg en de spoorlijn vormen barrières, die nog overwonnen moeten worden met adequate faunapassages. Meer naar het oosten maken bezittingen van Landschap Noord-Holland (Oosterveld en Limmerveentje) deel uit van deze natuurverbinding. Waar de A9 de vaarten kruist, zouden onder de bruggen faunapassages gerealiseerd kunnen worden, omdat het gebied het Die een schakel is in de natuurverbinding in de richting van het Noordhollandsch Kanaal en het Alkmaardermeer.

De Kleinmeertocht in het natuurgebied Limmerveentje.

10.7 De zuidelijke robuuste natuurverbinding

Nabij de binnenduinrand kan gebruik worden gemaakt van al bestaande elementen zoals het Krengenbos van het PWN en de aangrenzende weilanden, welke in het bezit zijn van Landschap Noord-Holland. Via de Castricumerpolder bevat deze verbinding ook een paar elementen die van cultuurhistorisch belang zijn, namelijk de Korendijk en het provinciaal archeologisch monument Cronenburg. Een nat element is de Hendriksloot die in de omgeving ligt van terreinen van de Stichting De Hooge Weide en van Landschap Noord-Holland. De noordelijke en de zuidelijke natuurverbindingen komen samen bij de Dorregeester- en de Hempolder. Bij de diverse kruisende wegen, zoals de Provincialeweg N203 en de autosnelweg A9 zouden de nodige faunapassages de barrières moeten opheffen. Via de oeverzones van het Uitgeestermeer strekt de verbinding zich uit naar de terreinen van Staatsbosbeheer in de

Krommenieër-Woudpolder, de Westwouderpolder en de meer naar het zuiden gelegen Weijenbus en het Vroonmeer, beide eigendom van Landschap Noord-Holland. De al ecologisch beheerde gebieden van de bovengenoemde natuurorganisaties vormen belangrijke elementen binnen de verbindingzones 'als parels aan een snoer'. Verbindende landschapselementen zijn houtwallen in de kustzone en op de strandwallen. In het laagveengebied zijn dat de wateren, rietzomen en rietpercelen, knotbomenrijen, elzensingels, bosjes en erfbeplantingen rond boerderijen.

Het Krengbos van PWN en het landje van Landschap Noord-Holland zijn opgenomen in de zuidelijke natuurverbinding.

10.8 Vernatting

Opvallend is dat in de ecologische plannen het thema 'water' niet alleen in het veenweidegebied, maar ook in het westelijk deel (duinen, strandwallen en strandvlaktegebied) in de ecologische verbindingen een belangrijke rol speelt. Ook die gebieden worden gezien als 'wetland'-onderdelen. Hierin passen de vernatting van de duinen, de Diepe Sloot voor aanvoer van water naar de Schoonwatervallei en de vernatting van de binnenduinderand bij Bakkum. Ook al heeft dit gebied in het kader van waterbeheer (Waterbeheer 21e eeuw) geen specifieke waterbergingsfunctie, toch is water daar ruim aanwezig. Bestaande waterlopen zijn verbreed en delen van de oevers zijn afgevlakt. De potentiële hoge ecologische waarde van het landelijk gebied maakt het aantrekkelijk om in de nabijheid daarvan te wonen en te recreëren. Aantasting van deze groene oase tussen Kaasstad en Staalstad is als het slachten van de kip met de gouden eieren.

11. Cultuurhistorische waarden

11.1 Cultuurhistorie

Cultuurhistorische elementen en structuren zijn belangrijke aspecten van stad, dorp en landschap. Kerkgebouwen, vestingwerken, molens, boerderijen en hun landerijen, industriële complexen en andere monumentale gebouwen en gebieden geven dorpen, steden en ons land een gezicht. Zij zorgen ervoor dat bewoners zich door dit erfgoed met de geschiedenis verbonden voelen en zich met een stad, dorp of streek kunnen identificeren. Cultuurhistorisch erfgoed bepaalt in hoge mate de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Cultureel erfgoed is door de eeuwen heen ontstaan als een wisselwerking tussen natuurlijke processen en het handelen van de mens. Landschappen die in het verleden zijn gevormd, hebben de kenmerken van de omstandigheden van toen. De fysieke vaardigheden van de boer en de economische omstandigheden bepaalden het aanzien ervan. Hierdoor zijn er regionale verschillen ontstaan die zo kenmerkend zijn voor Nederland. *“De gemeente Castricum vormt met haar vijf kernen Akersloot, Bakkum, Castricum, Limmen en De Woude een prachtige gemeente met oude landschappen zoals het Oer-IJ, de duinen, het Alkmaarder- en Uitgeestermeer, strandwallen en polders, maar ook met fraaie gebouwen en archeologie. Deze elementen bij elkaar vertellen het verhaal van Castricum door de eeuwen heen.”* (Citaat uit de *Nota Erfgoed voor de gemeente Castricum 2021.*) Menging van landbouw, natuur en landschap was vroeger vanzelfsprekend. Door veranderingen in de bedrijfsvoering is dit veranderd: landbouw en landschapselementen zijn functioneel steeds minder met elkaar verbonden. Globalisering en verregaande technische ontwikkelingen maken het landschap uniform en doen het verleden vervagen. Ruilverkavelingen in de vorige eeuw zijn hier voorbeelden van.

Cultuurhistorie vormt een brug tussen het verleden en het heden. De term ‘cultuurhistorie’ wordt gebruikt voor het totaal aan sporen van menselijke activiteiten, boven en onder de grond, in de stad en op het platteland. Cultuurhistorisch erfgoed is overal om ons heen; in de vorm

gebouwen, landschappen, musea, archieven en in de bodem. Het verdwijnen van cultuurhistorische waarden is een onomkeerbaar proces; wat weg is, komt nooit meer terug en daarmee verliest de stad, het dorp of het landschap steeds meer van zijn historische identiteit.

Boerderij Cronenburg in verval. Wat weg is komt nooit meer terug.

Cronenburg

Het gebied Cronenburg, met inbegrip van de boerderij, is sinds 2003 een provinciaal monument. Een monumentenstatus biedt geen garantie voor het behoud van de boerderij als er geen sprake is van restauratie en herbestemming. Als de boerderij met zijn robuuste silhouet en authentieke erfbeplanting niet behouden kan blijven, zal dat cultuurhistorisch en landschappelijk een groot verlies betekenen.

Cultuurhistorie bestaat uit vijf disciplines: architectuurhistorie, bouwhistorie, archeologie, historische geografie en historische ecologie.

- Architectuurhistorie houdt zich bezig met stedenbouw, buitenplaatsen, interieurs, industrieel erfgoed en wederopbouwarchitectuur. Ook de tuinkunst mag daarbij niet onvermeld blijven, bijvoorbeeld van landgoederen met verschillende tuinstijlen.
- Bij bouwhistorie moet meer gedacht worden aan onderzoek naar bouwsporen en constructies.
- De archeologie houdt zich hoofdzakelijk bezig met het bodemarchief. In de bodem liggen sporen van menselijk handelen verborgen, zoals prehistorische woonplaatsen en de kasteelfundamenten van het Huis te Castricum, het latere Cronenburg. Zichtbare landschapselementen uit de prehistorie, zoals grafheuvels, hunebedden komen hier niet voor. Het behoud van het archeologisch bodemarchief is van groot belang, want uit de prehistorie bestaan geen geschreven bronnen, dus is het bodemarchief de enige informatiebron die geraadpleegd kan worden. Tegenwoordig worden daarom alleen opgravingen verricht als een archeologische locatie verloren dreigt te gaan.
- De historische geografie richt zich op de grote restcategorie van elementen en patronen. Hierbij moet worden gedacht aan historische verkavelingspatronen, wegen, waterlopen, kanalen en nederzittingsstructuren, dijken, poelen, wielen en allerlei restanten van vroeger bodemgebruik.
- Een jong vakgebied is de historische ecologie. Deze wetenschap onderzoekt de invloed van mensen op ecosystemen in het verleden.

Archeologen aan het werk in de droge waterberging De Koog bij Uitgeest. Foto: Tom de Kleijn.

11.2 Zorg voor het landschap

Aandacht voor de cultuurhistorische waarden in het landschap is belangrijk, gezien vanuit onderstaande motieven.

- Ethische: landschapsbehoud kan voortkomen uit respect voor wat generaties vóór ons tot stand hebben gebracht.
- Esthetische: de schoonheid van een landschap kan in zichzelf, of in combinatie met kwalificaties als 'typisch Nederlands', reden zijn voor landschapsbehoud.

- Welzijn: het cultuurlandschap heeft een eigen karakter, een eigen identiteit. Als zodanig vervult het een belangrijke functie voor herkenning, beleving en het zich thuis voelen.
- Ecologische: de inrichting en het gebruik van het cultuurlandschap hebben sommige soorten en levensgemeenschappen bevoordeeld ten opzichte van andere. (Denk aan bijvoorbeeld heidelandschappen).
- Economische: een aantrekkelijk cultuurlandschap is van grote betekenis voor recreatie en toerisme.
- Wetenschappelijke: het cultuurlandschap is het object van studie van de archeologie, de historische geografie en de historische bouwkunde.
- Educatieve: de cultuurhistorische elementen en structuren in het landschap vormen de beste illustratie van de bewoningsgeschiedenis van een gebied.

Uit: Cultuurhistorisch onderzoek naar dijken in het Noord-Holland, Haarlem 1993

Behoud van erfgoed is goed voor het historisch besef, de identiteit van een dorp, stad, streek of land en zeker ook voor het toerisme.

Cultuurhistorische waarden werden vroeger vooral gezien als een planologische sta-in-de-weg. De maatschappelijke belangstelling voor cultuurhistorie en landschap is echter sterk gegroeid. In het verlengde hiervan zijn de identiteit en het eigen karakter van de dagelijkse leefomgeving belangrijke onderwerpen geworden. Deze belangstelling heeft onder meer geleid tot een tweesporenbeleid: enerzijds behoud van waardevolle cultuurhistorische aspecten, anderzijds ontwikkelingsgericht omgaan met het erfgoed. In de nieuwe visie dient het cultureel erfgoed niet op zichzelf beschouwd te worden, maar geïntegreerd in beleidsvelden, zoals economie, toerisme en recreatie, stedenbouw en cultuur. Een goed voorbeeld is de Stelling van Amsterdam. De Stelling van Amsterdam is aangelegd tussen 1880 en 1914 en bestaat uit 46 forten en batterijen, dijken en sluzen. Het is een 135 kilometer lange verdedigingslinie, liggend op een afstand van 15 tot 20 kilometer van Amsterdam. Het idee was dat het leger, de regering en het staatshoofd zich bij een aanval op Nederland, binnen de ring zouden terugtrekken. De Stelling van Amsterdam is een staaltje Hollands waterbouwkundig vernuft. Met een ingenieus systeem kon het land rondom onder water worden gezet, waardoor een waterplas kon ontstaan, niet diep genoeg voor schepen en te diep voor man en paard. Dit zou een vijandelijke invasie van de hoofdstad onmogelijk maken. Maar nog voordat de Stelling

was voltooid, was hij al achterhaald. De opkomst van het vliegtuig ontnam de linie zijn betekenis. Vanwege zijn bijzondere watermanagementsysteem, het strategische landschap eromheen en de militaire werken heeft de Stelling van Amsterdam sinds 1996 de status van UNESCO Werelderfgoed.

Fort Krommeniedijk is herbestemd tot een woon- en belevingscentrum.

De gemeente Castricum telt meer dan honderd gemeentelijke, provinciale en rijksmonumenten. Het gaat bijvoorbeeld om woonhuizen, boerderijen, kerkgebouwen, molens, maar ook om landschappen. Monumenten worden beschermd omdat ze van speciale cultuurhistorische waarde zijn. De gemeente Castricum wil zorgvuldig omgaan met het gebruik en de ontwikkeling van cultuurhistorische landschappen. Daarom zijn achttien terreinen en landschappelijke structuren van cultuurhistorische waarde aangemerkt als gemeentelijke monumenten. Voorbeelden zijn: het Koningskanaal, de Nesdijk, Maer- of Korendijk, het Krengenbos, maar ook de Schulpvaart en de Dusseldorpvaart.

Binnen de gemeente Uitgeest is sinds 2020 de eendenkooi Van der Eng een gemeentelijk monument. Daarmee is de eendenkooi planologisch beschermd en blijft de kooi voor de toekomst behouden. De eendenkooi vormt een waardevol stukje erfgoed en heeft een bijzondere natuur- en landschapswaarde, luidt de argumentatie voor de aanwijzing.

Beschermen van het landschap is geen bevriezing, maar het begeleiden van veranderingen, zodanig dat de diverse stadia van de landschapsgeschiedenis herkenbaar blijven.

Een actueel onderwerp is de ontkerkelijking. Steeds meer kerken moeten hun deuren sluiten omdat de kerkelijke gemeenschappen kleiner worden. Daardoor hebben de kerken te weinig inkomsten en moeten gebouwen worden verkocht. Vanuit de samenleving echter worden kerkgebouwen meestal als zeer waardevolle gebouwen gezien die niet uit dorpskernen mogen verdwijnen. De heel oude kerken vormen het hart van een dorp en hebben veelal de opbouw van een dorp bepaald. Door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is het project Kerkenvisies opgezet. Het streven is om een duurzaam toekomstperspectief voor het religieus erfgoed in Nederland te ontwikkelen. Een gemeentelijk kerkenvisie is geen verplichting, maar een vrijwillige keuze. Gemeenten bepalen zelf hoe hun kerkenvisie eruit komt te zien. De gemeente Castricum is van plan de kerkenvisie in haar erfgoedbeleid op te nemen. Kerken met hun torens hebben niet alleen cultuurhistorische waarden, maar ook een landschappelijke waarde. Kerktorens bepalen in belangrijke mate de dorpsilhouetten. Door de omringende open landschappen zijn het oriëntatiepunten. De verschillen maken de dorpen van verre herkenbaar, ook al hebben de kerktorens van Castricum concurrentie gekregen van flatgebouwen. Die openheid en herkenbaarheid van de dorpen zijn de moeite waard om te behouden.

11.3 Erfgoedwet

De inwerkingtreding van de Erfgoedwet op 1 juli 2016 heeft veel verandering met zich meegebracht. Het behoud en beheer van het Nederlandse erfgoed was vóór 2016 geregeld in verschillende wetten en regelingen, waarin roerend, onroerend en archeologisch erfgoed allemaal hun eigen specifieke definities, procedures en beschermingsmaatregelen hadden. Sinds juli 2016 zijn die wetten en regelingen samengegaan in één wet die betrekking heeft op onze museale objecten, musea, monumenten en archeologie op het land en onder water. De Erfgoedwet is dus objectgericht. Opgaande in de komende Omgevingswet maakt de Erfgoedwet een integrale bescherming van ons cultureel erfgoed mogelijk. Het beschermingsniveau zoals dat in de oude wetten en regelingen gold, blijft gehandhaafd. In de Erfgoedwet is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend.

De Erfgoedwet is objectgericht. (De protestantse kerk te Limmen).

Als voorbeeld is het Castricumse erfgoedbeleid vastgelegd in de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Castricum 2004 en de Nota Erfgoed van de gemeente Castricum 2021 en de uitvoering daarvan in de Erfgoedverordening. Uitgangspunt is dat het beleid past binnen de 'hogere' regelgeving van het Rijk of de Provincie. Om het erfgoed in de gemeente Castricum integraal te kunnen benaderen zal een erfgoedkaart worden opgesteld (2022). Door in de Omgevingswet alles op één digitale kaart te zetten, hoeven initiatiefnemers, plantoetsers en anderen niet meer verschillende kaarten te raadplegen om een overzicht te krijgen van de aanwezige erfgoedelementen en via welk instrument deze elementen beschermd zijn. Iedere kern van de gemeente Castricum (Limmen, Akersloot,

Bakkum, Castricum en De Woude) heeft zijn eigen karakter met een schat aan erfgoed en dat geldt ook voor Uitgeest. Binnen het aandachtsgebied van de Stichting bevinden zich rijksmonumenten, provinciale monumenten en vele gemeentelijke monumenten, waaronder monumentwaardige terreinen en landschappelijke structuren.

De Maer- of Korendijk aan de zuidrand van de Castricumerpolder heeft geen waterkerende functie meer, maar is wel als cultuurhistorisch landschapselement opgenomen op de erfgoedkaart van de gemeente Castricum.

Het Museumgemaal 1879 bij Klein Dorregeest te Akersloot was oorspronkelijk een stoomgemaal en is later geëlektrificeerd. Nu is het een cultuurhistorisch monument met een dubbelfunctie. Na in 2021 van krachtstroom te zijn voorzien en maalvaardig te zijn gemaakt, kan het gemaal na hevige regenval als hulpgemaal worden ingezet. De voormalige ketelruimte wordt gebruikt als kunstgalerie.

Stichting MOOI Noord-Holland

Stichting MOOI Noord-Holland Adviseurs Omgevingskwaliteit, voorheen welstandszorg Noord-Holland, adviseert Noord-Hollandse gemeenten op het gebied van landschap, stedenbouw, architectuur en cultuurhistorie. Beleidscoördinatoren en een netwerk van architecten, stedenbouwkundigen, cultuur- en bouwhistorici en archeologen beoordelen bouwaanvragen en brengen advies uit aan gemeentelijke welstandscommissies. In die adviezen spelen factoren als landschap en duurzaamheid een steeds grotere rol. Om erachter te komen wat Noord-Hollanders mooi vinden verzamelt de stichting voor haar beeldbank ingezonden foto's van de mooiste plekken in Noord-Holland. De beelden zijn een inspiratiebron voor gemeentelijke plannen- en beleidsmakers, maar ook voor initiatiefnemers.

www.mooinoord-holland.nl

www.collectiemooi.nl

11.4 Omgevingswet

De Omgevingswet is één samenhangende wet voor de fysieke leefomgeving, die de ontwikkeling stimuleert en de kwaliteit van de leefomgeving waarborgt. Initiatiefnemers moeten voor hun plannen en de inpassing in de omgeving voortaan zelf voor draagvlak zorgen. Het omgevingsrecht was complex, versnipperd, onoverzichtelijk en deed weinig recht aan lokale verschillen. De wetgeving was te ingewikkeld geworden voor de mensen die ermee moesten werken. De regels pasten niet meer bij de huidige praktijk en de toekomstige opgaven in de fysieke leefomgeving. De Omgevingswet beoogt zaken eenvoudiger, beter, duidelijker en sneller te maken. De Omgevingswet (Ow) zal de Wet ruimtelijke ordening (Wro) opvolgen en op zijn vroegst 1 januari 2023 in werking treden. Deze ene wet zal ruim 30 huidige wetten vervangen en heeft betrekking op: bouwen, erfgoed, ruimtelijke kwaliteit, water, natuur, milieu, verkeer en maatschappelijk welzijn. De Omgevingswet is dus omgevingsgericht. Het doel van de Omgevingswet is om tot een integrale benadering van de bovengenoemde disciplines te komen. Niet alleen de wet verandert, maar ook de landelijke, provinciale en gemeentelijke procedures worden anders. Bij de Omgevingswet horen nieuwe instrumenten en vergaande digitalisering. Inwoners en ondernemers krijgen meer ruimte voor eigen initiatieven, gemeenten krijgen meer mogelijkheden om lokale afwegingen te maken en alle betrokkenen, van inwoners tot raadsleden, beschikken over dezelfde informatie. Procedures zijn korter.

*De Omgevingswet heeft betrekking op ruimtelijke ontwikkelingen.
Op de foto De Hortus Bulborum achter de protestantse kerk te Limmen.*

11.5 Omgevingsvisie

De Omgevingswet verplicht het Rijk, de Provincies en Gemeenten een omgevingsvisie te maken en schrijft voor dat bij het opstellen van plannen en visies een proces van participatie van de bevolking en belanghebbenden moet worden doorlopen. De omgevingsvisie is een integrale visie met strategische hoofdkeuzen van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn. Het is in de eerste plaats een politiek-bestuurlijk document. De 'fysieke leefomgeving' is heel breed en omvat onder meer de beleidsterreinen cultureel erfgoed, energie-infrastructuur, landbouw, landschap, ruimtelijke ordening, gezondheid, milieu, natuur en water. Eenvoudiger gezegd, in de visie wordt globaal de toekomstige ontwikkelingsrichting geschetst door provincies en gemeenten. Met het ontwerp van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) presenteert het Rijk een toekomstvisie op de inrichting van ons land.

Bij de Provinciale Omgevingsvisie, vastgesteld op 19 november 2018, gaat het om de vraag in wat voor Noord-Holland we graag willen leven? Daar denkt niet iedereen hetzelfde over. De een ziet een bruisende metropool voor zich, de ander wil liever een zo groen mogelijke leefomgeving. Tegelijkertijd hebben we in ons land te maken met vraagstukken als: Hoe maken we de overgang naar duurzame energie? En waar is nog ruimte voor meer windmolens en zonnepanelen? Of: Hoe houden we gebieden en steden bereikbaar en behouden we ook natuur?

De belangrijkste onderwerpen uit de Omgevingsvisie van de Provincie Noord-Holland zijn verankerd in de Omgevingsverordening NH2020 en de Omgevingsregeling NH2020 die op 17

november 2020 in werking zijn getreden. De Omgevingsverordening vervangt alle voorgaande 21 verordeningen die betrekking hebben op de leefomgeving, zoals de Provinciale Ruimtelijke Verordening, de Provinciale Milieuverordening, de Waterverordeningen en de Wegenverordening. De nieuwe regels richten zich op het 'hoe': hoe kom je tot een goede fysieke leefomgeving? De fysieke leefomgeving staat voor alles wat mensen zien, voelen en ruiken zoals gebouwen, wegen, parken, bossen, rivieren en een schone lucht. Voorheen richtten de regels zich vooral op het 'wat': wat mag niet en welke uitzonderingen gelden? In de Omgevingsvisie blijven drie regimes over, wat betreft het behoud en ontwikkeling van natuur en van landschappelijke cultuurhistorische waarden. Die regimes zijn:

- Natuurnetwerk Nederland (NNN)
- Bijzonder provinciaal landschap (BPL)
- Unesco-werelderfgoed (stelling van Amsterdam, Beemster en Nieuwe Hollandse Waterlinie)

Aardkundige waarden worden dus in de omgevingsverordening beschermd via het Natuurnetwerk Nederland of een aanwijzing als Bijzonder Provinciaal Landschap.

Op gemeentelijk niveau is de omgevingsvisie een document waarin het toekomstbeeld van bijvoorbeeld Castricum staat beschreven. Wat vinden we belangrijk voor de omgeving waarin we wonen, werken en onze vrije tijd doorbrengen. Belangrijke onderwerpen komen aan bod, zoals: hoe en waar wonen we, hoe regelen we de bereikbaarheid, hoe gaan we om met het landschap en de natuur, hoe staat het met onze voorzieningen en nog veel meer vragen. Deze kernwaarden moeten duidelijk in de Omgevingsvisie benoemd zijn, zodat nieuwe plannen of wijzigingen aansluiten op de couleur locale.

Naast een wettelijke verplichting is de omgevingsvisie vooral bedoeld als discussiedocument voor het gemeentebestuur, inwoners, initiatiefnemers, ontwikkelaars, en andere overheden. Sinds 1 januari 2017 maken de gemeenten Castricum en Uitgeest, samen met de gemeenten Bergen en Heiloo, deel uit van de ambtelijke BUCH-organisatie. Bergen, Castricum, Heiloo en Uitgeest hebben ieder een eigen omgevingsvisie. Dit is conform de Omgevingswet, die bepaalt dat iedere gemeente een eigen omgevingsvisie moet opstellen. De omgevingsvisie geeft niet alleen de richting aan (ruimtelijke) ontwikkelingen in de komende jaren, maar ook de manier waarop wordt omgegaan met nieuwe initiatieven. De gemeenten hebben daarbij een omslag gemaakt van 'toetsers' naar 'begeleiders': hoe kunnen gemeente en initiatiefnemer samen een initiatief zodanig vormgeven dat dit past binnen de ambities en opgaven van de visie. Een omgevingsvisie is geen statisch document en zal periodiek aangepast en gewijzigd moeten worden aan ontwikkelingen die zich voordoen. Bovendien vormt de omgevingsvisie de basis voor de nieuwe omgevingsplannen die in de plaats komen van de huidige bestemmingsplannen. In elke BUCH-gemeente wordt een omgevingsplan opgesteld waarbij, indien wenselijk, meer flexibiliteit en afwegingsruimte wordt geboden om te komen tot maatwerkoplossingen. Daarbij wordt gezocht naar de juiste balans tussen beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving. Het opstellen van een omgevingsvisie en een omgevingsplan is verplicht, maar dient pas voor respectievelijk 2024 en 2029 vastgesteld te zijn.

11.6 Omgevingsplan

In de omgevingsvisie wordt het beleid voor de fysieke leefomgeving vastgesteld. Met de Omgevingswet wordt ook een belangrijk nieuw instrument geïntroduceerd waarmee regels worden gesteld: het omgevingsplan. De gemeenteraad is verplicht hierin de regels voor aangewezen bestemmingen en activiteiten op te nemen. In een omgevingsplan dient een beschrij-

ving opgenomen te worden van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten archeologische monumenten rekening is gehouden. De opsteller en vaststeller van het omgevingsplan is daarmee dus verplicht om breder te kijken dan alleen naar het facet archeologie. Ook de facetten historische (steden)bouwkunde en historische geografie dienen te worden meegenomen in de belangenafweging. Hierbij gaat het om zowel beschermde als niet formeel beschermde objecten en structuren.

In het omgevingsplan moet expliciet aangegeven worden voor welke ingrepen een omgevingsvergunning verplicht is. In de planregels moet o.a. een vergunningstelsel worden opgenomen voor bodemingrepen. Er wordt dus van de gemeenten gevraagd verantwoording af te leggen over de manier waarop met de cultuurhistorische waarden wordt omgegaan. Het omgevingsplan is het toetsingskader voor vergunningverlening, toezicht en handhaving binnen een gemeente. Vergunningverlening is in verreweg de meeste gevallen een bevoegdheid van B&W, geregeld in het delegatiebesluit. Het is onmogelijk om alles van tevoren te voorzien. Misschien heeft een initiatiefnemer/aanvrager een voorstel dat niet in het omgevingsplan past, maar wel op de een of andere manier bijdraagt aan de gemeentelijke lange termijn opgaven. Ook kunnen er lokaal en landelijk ontwikkelingen zijn die het noodzakelijk maken om het omgevingsplan te actualiseren. Denk daarbij aan meer/minder/andere behoefte aan woningen, kantoren of maatregelen voor klimaatadaptatie. De gemeenteraad geeft advies over die buitenplanse omgevingsplanactiviteiten, waarvan de raad heeft vastgelegd hierover gebruik te willen maken van het adviesrecht. Een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor een dergelijke activiteit kan B&W dus niet zelfstandig afdoen. Als de gemeenteraad een negatief advies geeft, dan mag het college de omgevingsvergunning niet verlenen.

Participatie is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet. Voor een buitenplanse afwijking van het omgevingsplan geldt voor de aanvrager een participatieverplichting. Het is een aanvraagvereiste. Bij de aanvraag geeft de initiatiefnemer aan of burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken. Als dit het geval is meldt hij ook hoe deze partijen zijn betrokken en wat de resultaten zijn. Uiterlijk 2029 moet elke gemeente over één omgevingsplan voor het gehele grondgebied te beschikken. Dit is een omvangrijke opgave. Tot die tijd geldt een overgangperiode.

12. Gebruiksfuncties

12.1 Inleiding

Sinds de jaren 50 van de vorige eeuw is het Nederlandse landschap radicaal veranderd en het verandert nog steeds. Veel mensen maken zich zorgen over het verdwijnen van landschapselementen, openheid, vergezichten, bomen, vogels en insecten, én over nieuwe toevoegingen aan het landschap, zoals windmolens, zonneparken, distributiecentra en datacenters. Dit alles vraagt om een zorgvuldige afweging van belangen en functies, van landschapsbehoud versus landschapsontwikkeling. Om de grote ruimtelijke opgaven, die voortvloeien uit het Klimaatakkoord, de voortgaande verstedelijking en de heroriëntatie van de landbouw te kunnen verwezenlijken is een 'landschapsinclusief' omgevingsbeleid nodig. Tegelijkertijd ziet de gemeente zich gesteld voor de opgave om meer woningen te realiseren. Daarbij zal steeds een balans gezocht moeten worden tussen bebouwing en landschap, in acht nemende dat het openhouden van het buitengebied essentieel is. De kwaliteit van het landschap verdient meer aandacht. Het landschap is immers een publiek goed en een publiek belang; het Nederlandse landschap is van iedereen.

Landschapsinclusief omgevingsbeleid kan ervoor zorgen dat landschapskwaliteit volwaardig en expliciet meegewogen wordt bij de planning en uitvoering van projecten. Doelen voor energietransitie, landbouw, verstedelijking, klimaatadaptatie en biodiversiteit vergen ingrepen die op gebiedsniveau vaak goed zijn te combineren. Combineren van functies leidt tot meervoudig ruimtegebruik en daarmee tot ruimtebesparing en dat kan leiden tot als een mooier ervaren landschap. Naast de economische waarde en landschapskwaliteit is ook het behoud van erfgoed van belang. Dit alles bepaalt het karakter, de identiteit van een gebied, waardoor het zich onderscheidt van andere gebieden. Van belang is dat er voortdurend gestreefd wordt naar een balans tussen economische activiteit en leefbaarheid, goed voor mens, plant en dier. Voor een gezonde leefomgeving is de aanwezigheid van natuur en biodiversiteit een voorwaarde.

In dit lange hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de functies in het landelijk gebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest. Daarbij wordt stilgestaan bij maatschappelijke en economische ontwikkelingen, die van invloed zijn op het landschapsbeeld en de kwaliteit daarvan.

Het landschap verdient een volwaardige plek in het omgevingsbeleid. En goede balans tussen economische groei en leefbaarheid is goed voor mens, plant en dier.

12.2 Kustverdediging

De zee, het strand, de duinen, ze maken deel uit van belangrijke waterstaatswerken 'De Noordzee' en 'De Primaire waterkering'. Voor het reguliere beheer- en onderhoudsprogramma is het noodzakelijk om op de zeespiegelstijging te anticiperen en maatwerk te leveren. Rijkswaterstaat voert vanuit het oogpunt van de waterveiligheid het onderhoud aan de kustlijn op een zo efficiënt mogelijke manier uit. Het handhaven van de basiskustlijn is daarbij het leidende principe. De basiskustlijn wordt door Rijkswaterstaat onderhouden met zandsuppleties. Het Castricumse kustgedeelte is tamelijk robuust in vergelijking met andere delen van de Noord-Hollandse kust. Voor het Castricumse kustgedeelte geldt dynamisch kustbeheer zoals dat vastgelegd is in het rijksbeleid. Dynamisch kustbeheer wil zeggen dat het beheer is

gericht op het in stand houden van de kustlijn met maatregelen, die van plaats tot plaats kunnen verschillen, afhankelijk van lokale natuurlijke processen. Voor Castricum geldt een terughoudend beheer van de zeereep. Dit beheer laat onder invloed van wind, zand en water duinvorming en duinafslag op het strand toe. Dit proces wordt nauwlettend gevolgd, want in verband met de te verwachten zeespiegelrijzing is het kustbeleid gericht op zoveel mogelijk aangroei van strand en kust. Het hoogheemraadschap heeft bepaald dat de strandpaviljoens een aantal meters naar voren verplaatst moeten worden omdat die te dicht tegen de zeereep staan. Aangroei van de duinen wordt daardoor belemmerd. Onder de paviljoens moet er een open ruimte zijn zodat het zand er onderdoor kan stuiven.

Dynamische kustduinen.

12.3 Strand en duin

De gemeente Castricum heeft een kustlijn van ongeveer zeven kilometer. De toegang voor gemotoriseerd verkeer tot het kustgebied bestaat uit één (provinciale) weg, de Zeeweg, die dwars door het duingebied uitkomt op een parkeerterrein (1800 plekken). Langs deze toegangsweg bevinden zich Camping Bakkum (onderdeel van Kennemerduincampings BV), Bezoekerscentrum 'De Hoep' (PWN), restaurant Johanna's Hof, AV Castricum (atletiek), natuurisbaan (VKIJ) en de toegangswegen tot de Duinresidentie Prinses zu Wied en Landgoed Duin en Bosch.

Castricum is naast Zandvoort en Den Helder de enige Noordzeekustplaats met een NS-station. In het provinciale programma OV Knooppunten wordt zo'n station aan een aantrekkelijk recreatief landschap een 'Buitenpoort' genoemd. In het licht van toenemende verdichting en verstedelijking van de Metropoolregio Amsterdam zal station Castricum steeds belangrijker en drukker worden. De gemeente wil het strand maximaal verbinden met het station en daarbij inzetten op alternatief vervoer met onder andere verhuur van ov-fietsen, bakfietsen, e-bikes, elektrisch busvervoer (piekseizoen) en herkenbare informatievoorziening, enz. Extra parkeerplaatsen aan of bij het strand horen daar niet bij.

De Noordzeekust vormt met het strand en de blonde duinen een gouden rand. Het strand met de natuurlijke duinenrij is een parel van de gemeente Castricum. Uniek is dat vanaf het strand de bebouwing op het plateau niet zichtbaar is. De vraag is of dat zo blijft. Strandhotel Zoomers is al op het strandplateau verrezen en er doemen nog meer bouwplannen op. Ook het strandbeeld niet tijdloos worden genoemd. Veranderingen in ons recreatiegedrag (van een 'dagje naar het strand' naar 'dineren en feesten op het strand') leiden tot meer verkeersbewegingen. Het seizoensgebonden gebruik van het strand is veranderd. Binnen de zonering 'recreatiestrand' bevinden zich nu vier jaarrond strandpaviljoens.

Na verloop van tijd is op het Castricumse strand veel bebouwing bijgekomen. Lange rijen strandhuisjes, waarin eigenaren wel mogen overnachten, maar die niet aan derden mogen worden verhuurd. Aan het strandvertier is in 2014 het strand- en watersportcentrum Sports at Sea bijgekomen, waarvoor op het strand en in het water een sportzone is ingesteld. Deze sportzone biedt mogelijkheden voor onder andere beachvoetbal, -volleybal of -rugby en voor wind-, kitesurfen, catamaranzeilen en sportvissen. Kortom, de druk van de toeristische sector en de economische belangen is groot. Wat de Stichting betreft, is de maximale commerciële uitbating bereikt en dienen verstoringen door recreatie en gerelateerde commerciële activiteiten van het Noordhollands Duinreservaat tot een minimum beperkt te blijven.

Vanaf het strand is de bebouwing op het plateau niet zichtbaar en dat moet zo blijven.

Castricum aan Zee moet ook in de toekomst een strand blijven met een natuurlijke uitstraling, dus zonder dat de bebouwing op het strandplateau zichtbaar is.

Het hoogheemraadschap wil de duinen in het strandgebied op een natuurlijke manier laten meegroeien met de zeespiegelstijging. De vier strandpaviljoens die het gehele jaar geopend zijn (en Sports at Sea) zijn slecht voor de aangroei van de duinen. Dat is in het kort de conclusie in het in juni 2018 verschenen rapport 'Evaluatie pilot Castricum' van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Oorspronkelijk hadden in maart 2020 de twee buitenste paviljoens (Deining/Sports at Sea en Club Zand) acht meter richting zee verplaatst moeten worden en de binnenste twee paviljoens (Zeezicht en Zoomers) enkele meters richting zee, tot aan de ondergrondse datakabels. Na een jaren slepend conflict is er een akkoord bereikt. De exploitanten hebben in 2020 een nieuwe watervergunning voor tien jaar gekregen, waarbij het hoogheemraadschap eisen stelt aan de locatie. Zoals een vijfjaarlijkse beoordeling met betrek-

king tot een verplaatsing om duinaangroei en verstuing ruimte te geven. In 2024 wordt de positie van de paviljoens opnieuw bekeken. Daarnaast komen de paviljoens hoger te staan om verstuing onderdoor mogelijk te maken. Watersportcentrum Sports at Sea wilde ook graag een vergunning voor het hele jaar omdat het in de wintermaanden juist goed surfen is. Dit watersportcentrum stond in de zone seizoenstrand en moest aan het einde van de zomer worden afgebroken. De oplossing is gevonden in het samengaan van strandpaviljoen Deining en Sports at Sea. Zij delen een kavel, maar blijven zelfstandig. Op die plek is een nieuw paviljoen verrezen. Aanvankelijk zou het paviljoen gebouwd worden op achttien metalen cilinders, die omhoog en omlaag kunnen bewegen. Daarmee zou het paviljoen in de winter omhoog gevijzeld kunnen worden om het zand er onderdoor te kunnen laten stuiven. In de zomer zou het paviljoen op strandniveau kunnen zakken. Dit plan werd echter te duur. In 2024 zal een onafhankelijk onderzoek moeten uitwijzen of de duinen in de nieuwe situatie voldoende aangroeien.

In december 2015 werd vanuit het Rijk het plan naar buiten gebracht om de beperkingen los te laten op bebouwing op zee, strand, dijken, duinen en dammen. Het beleid was: “bebouwing niet toegestaan, tenzij noodzakelijk t.b.v. kustverdediging”; dit werd gewijzigd in: “bebouwing toegestaan, mits de veiligheid niet in gevaar komt”. Het beleid daarvoor zou bovendien overgedragen worden aan regionale en lokale overheden. Daarmee dreigde een overkoepelende visie op het totale landschap van zee, strand en duinen te verdwijnen. Na alle ophef die over dit rijksvoornemen was ontstaan, werd het plan ingetrokken. Natuur- en milieuorganisaties lanceerden de campagne ‘Bescherm de kust’ om ongewenste ontwikkelingen - zoals het omvormen van kampeerterreinen in bungalowparken, of de bouw van (nog meer) strandhuisjes - tegen te gaan. Hierop besloot de minister met verschillende partijen in gesprek te gaan met als doel om te komen tot een nationaal Kustpact. Zoneringsafspraken moeten ervoor zorgen dat er een goede balans ontstaat tussen rust en reuring. In het Kustpact is vastgelegd waar de natuur met rust moet worden gelaten en waar ruimte is voor nieuwe economische activiteiten. De kustzone bestaat uit het strand, alle duingebieden en een strook landinwaarts waar het ruimtegebruik, economie en ecologie rechtstreeks onder invloed staan van de zee. Plannen die al in ontwikkeling zijn en passen binnen bestaande bestemmingsplannen mogen worden gerealiseerd. Vervangende nieuwbouw en een eventuele uitbreiding, nodig voor kwaliteitsbehoud en een duurzame bedrijfsvoering in de toekomst, voor bestaande bedrijven blijft mogelijk, mits de kernkwaliteiten en collectieve waarden van de kust niet worden geschaad. Als Stichting onderschrijven wij de afspraken die gemaakt zijn in het Kustpact.

Bezoekers van de kust komen voor de natuur, de rust en de stilte, maar willen ook de mogelijkheid hebben om een kop koffie te drinken of een evenement te bezoeken. Het gaat om die balans, waar de partijen ruimtelijke invulling aan willen geven. Uit een enquête onder de inwoners van de gemeente Castricum in 2020 is geantwoord op de vraag: “Wat moet behouden blijven in onze gemeente?” o.a. geantwoord:

- Houd het strand intact en laat toerisme niet verder groeien.
- Behoud het huidige, rustige karakter van het strand.
- Het strand is goed, meer vertier is niet nodig.
- Geef de kust niet in handen van commerciële partijen.
- Meer aandacht voor natuur en rust.

Het Toekomstperspectief 2040 voor de Noord-Hollandse Noordzeekust en de Strandzonerings 2025 zijn de provinciale uitwerking van het landelijke kustpact. Er wordt een onderscheid

gemaakt in drie typen stranden: recreatiestrand, seizoenstrand en natuurstrand. Alleen op het recreatiestrand, een zone van maximaal 250 meter, zijn jaarrond paviljoens mogelijk. Recreatieve bebouwing op het strand wordt geconcentreerd in gebieden die al bebouwd of vergund zijn. Meer recreatieve bebouwing op het Castricumse strand is niet mogelijk. Op het seizoenstrand zijn van 1 november tot 1 februari seizoenpaviljoens en seizoenszomerhuisjes niet toegestaan. Op het natuurstrand is maximale ruimte voor natuur. Voor het Castricumse strand is zonering van alle drie strandtypes van toepassing.

Voor de duinen biedt de Natura 2000 status, de aardkundige monumentenstatus en als onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland en het beheer van PWN voldoende bescherming. Daardoor is er geen ruimte voor nieuwe recreatieve bebouwing en/of grootschalige uitbreiding van bestaande bebouwing. Bestaande rechten van ondernemers in de duinen worden gerespecteerd. Voor de gebieden aan landzijde direct grenzend aan de duinen is de situatie complexer. In de zogenaamde binnenduinstrand spelen verschillende ruimtelijke vraagstukken. Daarbij gaat het om recreatieve bebouwing, maar ook over woningbouw, landbouw, klimaatadaptatie (aanpassing aan de actuele of de verwachte klimaatverandering) en energie-transitie (de overstap naar duurzame energiebronnen zoals zonne-, en windenergie). De kust maakt deel uit van de provinciale Omgevingsvisie voor Noord-Holland en de gemeentelijke Omgevingsvisies. Voor de drie afzonderlijke regio's Noordkop, Noord- en Zuid-Kennemerland wordt bekeken of de bestaande visies afdoende richting geven voor toekomstige ontwikkelingen in de binnenduinstrand.

De Castricumse strandondernemers op en om het strand hebben zich verenigd in het collectief 'C aan Zee'. Samen hebben zij het plan om Castricum aan Zee een relaxte uitstraling te geven. De strandhuisjes zijn particulier bezit, maar worden door een strandexploitant beheerd. In hun plan dringt het collectief 'C aan Zee' aan op de mogelijkheid de huisjes te kunnen verhuren. De drie verenigingen van eigenaren staan echter niet te springen om verhuur toe te staan. Zij vrezen dat bij verhuur de drukte op het strand toeneemt, onder andere door wisselingen en feestpartijen van mensen die voor slechts een weekendje een huisje huren. Als Stichting onderschrijven wij dit.

Strandhuisjes aan de duinvoet van Castricum aan Zee.

12.4 Strandplateau

Het strandplateau van Castricum wordt wel de Kop van de Zeeweg genoemd. De gemeente Castricum, de provincie en de eigenaar van het pand Blinckers bezitten delen van het strandplateau. Deze lappendeken van eigenaren beperkt de mogelijkheden voor de gemeente als het gaat om de inrichting van het openbare gebied. Iedere functieverandering of omzetting in het plangebied vraagt om zorgvuldige afstemming tussen partijen plus de noodzaak tot het juridisch borgen van afspraken over gebruik, beheer en onderhoud. De regelgeving en

beleidskaders op Europees- rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau is gericht op de impact van ruimtelijke ontwikkelingen op waarden zoals waterveiligheid, natuur en recreatie. De complexiteit daarvan maakt het ook niet gemakkelijk om voor het strand en het strandplateau een integrale visie te ontwikkelen met het oog op kwaliteitswinst voor recreatief aanbod, duurzaamheid, natuur en landschap.

Doordat de gemeente op het strand de marktwerking zijn gang heeft laten gaan, en voor de paviljoens verruiming van de exploitatie heeft toegestaan, is op het strandplateau de ondernemerspositie in het gedrang gekomen. Het gevolg hiervan is verpaupering op het strandplateau. Na een lange aanlooptijd vanaf 2010 is op het strandplateau, op de plek van Strand 10, een nieuw pand met strandwinkel en een logiesfunctie verrezen. Onder de naam Strandhotel Zoomers heeft deze accommodatie in 2020 haar deuren geopend. De nieuwbouw staat binnen hetzelfde bouwvlak als het oude gebouw, maar is met een extra bouwlaag een stuk hoger. Op de begane grond zijn vier kamers en acht op de verdieping. De bouwmaterialen die gebruikt zijn, zijn duurzaam en op de daken liggen 280 zonnepanelen. Het aan de overzijde

gelegen voormalig restaurant Blinckers staat nog altijd leeg. Of de plannen om hier een hotel te vestigen concretere vormen zullen aannemen is een kwestie van afwachten. De ludieke beschildering van het paviljoen moet blijkbaar de verloederingsmaskeren.

Het voormalige restaurant Blinckers, witgeverfd met zwarte strepen, valt nu meer op dan ooit.

Geen verdere uitbreiding van verblijfsvoorzieningen op het strandplateau, dus ook niet in de vorm van hotels. Openheid, rust en natuur zijn belangrijke waarden.

“Voor de zandige kust bestaat de behoefte om de versterking een halt toe te roepen. Zo kan de kust immers aantrekkelijk blijven en dynamisch groeien in een natuurlijk proces van verstuiven. Dit geeft soms een spanningsveld tussen het vrijhouden van een bredere zone voor toekomstige versterkingen en de wens tot economische ontwikkeling”. (Tekst Regionaal Waterplanprogramma Noord-Holland 2022-2027, blz. 41)

Het huidige parkeerterrein, met een capaciteit voor circa 1800 auto's en motoren, is zeer omvangrijk en een lelijk element in het duinlandschap. Wie het gebied van boven bekijkt, ziet de zeer smalle zeewering met daarachter de duinvallei met het parkeerterrein. We gaan ervan uit dat Rijkswaterstaat en het hoogheemraadschap de kustveiligheid goed in het oog houden.

Door de ligging in een duinvallei is de visuele aanblik op het parkeerterrein vanaf het strandplateau beperkt. Op uitzonderlijke stranddagen is de parkeercapaciteit voor het toestromende autoverkeer niet toereikend. Toch is uitbreiding van het parkeerterrein niet gewenst. Als de parkeerplaats vol is, is het strand ook vol. Het afsluiten van de Zeeweg is dan de juiste maatregel.

Een gedeelte van het parkeerterrein aan de voet van de zeeduinen.

Exploitant Cambium Vastgoed B.V. heeft eind december 2021 een omgevingsaanvraag ingediend met het doel om het bestaande parkeerterrein in Castricum aan Zee te herstructureren. De infrastructuur wordt op een dusdanige manier gewijzigd, dat de doorstroming van auto's en fietsers wordt verbeterd en tevens gedifferentieerd parkeren mogelijk wordt. In plaats van per bezoek wordt parkeren per tijdseenheid afgerekend. Hiervoor dienen betaalautomaten op het terrein te worden gerealiseerd. De infrastructuur om het parkeerterrein heen wordt opnieuw aangelegd en anders ingericht. Er komen drie rijbanen om het parkeerterrein op te rijden. Het aantal parkeerplaatsen wordt niet vergroot. Wel worden er laadpalen voor elektrische auto's geplaatst. De loodsen op het terrein worden gesloopt om plaats te maken voor nieuwe loodsen met strandbergingen, werkplaats en kantoor en functies ten behoeve van de exploitatie van het parkeerterrein. Daarnaast zal er een kleinschalige fietsverhuur en een fietsenstalling gerealiseerd worden. Een belangrijke doelstelling is om de bedrijfsvoering energieneutraal te maken. Op het noordwestelijk parkeerterrein komen carports met 1800 zonnepanelen.

Op uitzonderlijke stranddagen, als de fietsenstalling op het strandplateau vol is, worden veel fietsen langs het fietspad neergezet. De oude opstallen zullen worden gesloopt om plaats te maken voor nieuwe loodsen. De capaciteit van de fietsenstalling zal worden uitgebreid en de omgevingskwaliteit worden verbeterd.

Met de aanleg van 'kunstduinen' kan het parkeerterrein vanaf het fietspad langs de Zeeweg nog beter aan het zicht worden onttrokken.

12.5 Bad Noord en het Stille Strand

Bij Bad Noord heerst door de kleinschaligheid een rustige sfeer. De Grote Veldweg, een onverhard pad vanaf Camping Bakkum naar de strandopgang van Bad Noord, is een aantrekkelijke wandelroute. Verdere uitbreiding van de strandaccommodaties bij Bad Noord moet achterwege te blijven om te voorkomen dat Bad Noord met Castricum aan Zee één lang bebouwingslint gaan vormen.

Campinggasten op weg naar Bad Noord, hun 'eigen' strand.

Om te voorkomen dat Bad Noord met Castricum aan Zee één lang bebouwingslint gaan vormen is uitbreiding van de strandaccommodaties bij Bad Noord niet gewenst.

Ten zuiden van Castricum aan Zee, ligt het Stille Strand. De naam zegt het al dat daar volop genoten kan worden van rust en ruimte. Zelfs op een stralende stranddag is het daar relatief rustig. Het strand is via een verharde weg tot aan de duinvoet goed voor wandelaars en fietsers te bereiken. Men moet de klim over het duin er wel voor over hebben.

12.6 Drinkwaterwinning

Door PWN wordt voorgezuiverd water uit het IJsselmeer en het Lekkanaal ingelaten in het infiltratiegebied. Bij de bouw van pompstations is rekening gehouden met de inpassing in het duinlandschap. De infiltratievijvers worden zoveel mogelijk op een natuurlijke wijze beheerd. De 'waterfabriek Heemskerk' voor nazuivering staat buiten het duingebied. Zie voor meer informatie over dit onderwerp hoofdstuk 6.4.

12.7 Beheer Noordhollands Duinreservaat

Het Noordhollands Duinreservaat is eigendom van de provincie. Op 1 januari 1934 droeg de provincie het beheer van dit duingebied over aan PWN (Puur Water en Natuur, zoals zij zichzelf kenschetst). Er wordt gestreefd naar een natuurlijker en vochtiger duinmilieu. In veel duingedeelten vindt extensieve begrazing plaats ten behoeve van natuurbeheer.

In 1829 kocht koning Willem I het duingebied achter Bakkum aan voor ontginningsdoeleinden. Het project werd geen succes. In 1903 verkocht prinses Von Wied, een kleindochter van koning Willem I, landgoed Bakkum aan de provincie Noord-Holland. Het door de familie Gevers in de naamloze vennootschap Hollandsche Duinmaatschappij ondergebrachte duinbezit bij Castricum en Heemskerk werd in 1933 aan de provincie verkocht. Het woonhuis van het boerenbedrijf De Brabantse Landbouw bestaat nog. Veel van de ontgonnen duingronden zijn in de jaren dertig van de vorige eeuw met bos beplant. Rond het einde van de 20e en begin 21e eeuw zijn de overgebleven vlakten omgezet in vochtige duingebieden. Enkele percelen zijn in gebruik als speelweiden.

Enkele terreinen, voormalige agrarische enclaves, zouden uit cultuurhistorisch oogpunt behouden moeten blijven. Dit geldt voor het weidegebied Zeeveld, het Krochtveld en een terreingedeelte bij De Brabantse Landbouw.

Voor de gemeente Castricum is recreatie en toerisme een belangrijke pijler van de lokale economie en is de recreatieve functie van het duingebied daarbij groot. In de Beheernota 2015-2025 heeft PWN zijn visie en beleidskeuzes voor natuur- en recreatiebeheer voor de komende tien jaar vastgelegd. Een groot deel van het natuurbeheer wordt uitgewerkt en aangestuurd vanuit Natura 2000-beheerplannen. Het PWN tracht de recreatiedruk in de duinen te verminderen door de intensiteit van de duinrecreatie te zoneren. Parkeerterreinen, het Archeologiecentrum Huis van Hilde, horecavoorzieningen, watertappunten en speelvelden dragen ertoe bij dat de meeste recreanten ervoor kiezen in de binnenduinstrand te verblijven.

Een bijzondere duinentree is de trap langs de oostflank naar het uitzichtpunt Papenberg. Rond 1970 bestond er vanaf de Papenberg nog een vrij uitzicht op het dorp en het stationsgebied van Castricum. De oostelijke duinhelling is in de loop van de tijd begroeid geraakt met bomen, waarvan boomtoppen vele jaren het uitzicht belemmerden. Vanaf een verhoogd uitzichtplateau

kunnen bezoekers sinds 2021 weer genieten van het uitzicht op het dorp Castricum en wijde omgeving, ook al is het uitzicht niet optimaal. Het uitzicht wordt nog steeds deels beperkt door boomtoppen. Het uitzicht naar het westen is altijd vrij gebleven.

Vanaf een verhoogd uitzichtplateau kunnen bezoekers sinds 2021 weer genieten van een door boomtoppen beperkt uitzicht op het dorp Castricum en wijde omgeving.

Tussen het pad aan de voet van de Papenberg en de sportvelden van Vitesse '22 is een waterloop natuurlijker ingericht. Met het klimduin, aan de voet van de Papenberg een duinrel, een trap tegen de duinflank en het artistiek vormgegeven uitzichtplateau is de westrand van Castricum mooier geworden

Rond 1970 bestond er vanaf de Papenberg nog een vrij uitzicht op het dorp en het stationsgebied van Castricum. (Foto: W.J. de Koning, collectie Werkgroep Oud-Castricum).

In het middenduin is wel drukker, maar vindt er geen massarecreatie plaats. Het zijn vooral fietsers, wandelaars en paardrijders die van dit gebied gebruik maken. Ook mountainbikers en racefietsers gebruiken het padennetwerk. Een goede regulatie moet ervoor zorgen dat deze activiteiten niet in conflict komen met de natuurdoelen en rustzoekende recreanten. Om de recreatiedruk in het duingebied te verminderen zijn al betere aansluitingen op een padennet in de polder gerealiseerd. Voorbeelden daarvan zijn de Maer- of Korendijk, de fietsverbinding tussen Castricum en Akersloot en de struinpaden in het natuurgebied Zeerijdsdijkje.

De afleiding van de recreatiedruk in de duinen mag niet ten koste gaan van de waardevolle en kwetsbare natuur in het poldergebied.

Het nollenlandschap in het gebied Koningsbosch bij Bakkum-Noord vormt een unieke overgang van het duingebied naar de natuurontwikkelingsgebieden in de daarachter gelegen duinpolder. Onder de wegen langs de duinvoet zijn paddentunnels aangelegd, zoals onder de Heereweg en de Beverwijkerstraatweg. Ook duikers voor de duinrellen bieden voor dieren een mogelijkheid om te migreren. Open zones tussen de verspreide bebouwing langs deze wegen zijn belangrijke kleine natuurnetwerken en maken het gebied ook visueel aantrekkelijk.

De Kennemer Duincampings hebben niets aan populariteit verloren. Wel hebben aanpassingen plaatsgevonden om de accommodaties ook in de toekomst aan de vraag te laten beantwoorden.

Zo bestaan er verschillende kampeer- en logeeraccommodaties en is een betere landschappelijke inpassing nagestreefd. Camping Bakkum en het strand zijn voor het autoverkeer bereikbaar via de Zeeweg. De landschappelijke inpassing van de Zeeweg is goed zolang verbreding achterwege blijft. Voor de camping Geversduin hoeft het bestemmingsverkeer niet ver het duin in.

Het entreegebouw van Kennemer Duincamping Bakkum.

Omdat de recreatiedruk toch al groot is, is verdere uitbreiding van verblijfsrecreatie in het duingebied niet gewenst.

12.8 Maatschappelijke voorzieningen in de binnenduinrand

In de duinrand bij Bakkum liggen twee markante gebouwen die hun oorspronkelijk functie hebben verloren. De vroegere jeugdherberg Koningsbosch is sinds mei 2015 een hotel en restaurant. Jeugdzorginstelling Parlan heeft in 2011 het Antonius-gebouw verlaten en verkocht. Het voldeed niet meer aan de eisen van deze tijd. In het voormalige kinderkuis zou een zorghotel worden gerealiseerd met in totaal 105 bedden voor groepen van 8 tot 20 personen. Dat is het niet geworden. De Rotterdamse instelling Horizon heeft in 2018 een regionale aanbesteding van de jeugdzorg gewonnen en de zorg van Parlan overgenomen. Horizon had geen vestigingen in deze regio en heeft het Antonius-gebouw, dat eerder door Parlan werd afgestoten, sinds februari 2019 in gebruik als een gesloten jeugdzorglocatie. Horizon huurt het pand van projectontwikkelaar Harlem Oil Company, totdat de zorg opnieuw openbaar aanbesteed zal worden.

De toenmalige geestelijke gezondheidsinstelling Dijk en Duin (nu Parnassia Groep) had het gehele in de duinzoom gelegen ziekenhuisterrein Duin en Bosch niet meer voor de zorg nodig. Op 4 oktober 2012 is door de gemeenteraad een nieuw bestemmingsplan aangenomen waarmee woningbouw op het terrein mogelijk is geworden. Het oostelijke deel van het landgoed heeft nu een woonbestemming, het monumentale centrumdeel heeft een gemengde functie, een mengeling van wonen, dienstverlening en zorg. Hier is dus enige bedrijvigheid toegestaan. Het westelijk deel heeft de psychiatrische zorgbestemming behouden. Woningbouw was ook noodzakelijk om de gebouwen met de status van rijksmonument te kunnen restaureren voor herbesteding, om zorggebouwen te kunnen renoveren en nieuwe te bouwen. Ook zijn er rijksmonumenten verkocht. Op het oostelijke terreingedeelte zijn woningen gebouwd in een aantal clusters, dat wil zeggen in kleine wijkjes omringd met veel groen om het landgoedkarakter te behouden. In het centrale deel is de oorspronkelijke gebouwenstructuur weer hersteld. Op de plekken waar de oorspronkelijke paviljoens hebben gestaan, zijn nieuwe gebouwen verzezen met een vergelijkbare omvang, in een eigentijdse vormgeving, met verwijzingen naar het verleden.

Een bron van zorg was de buiten gebruik gestelde begraafplaats, een rijksmonument. Bomen zijn gekapt zonder dat herplanting heeft plaatsgevonden. Het onderhoud was minimaal en grafstenen zijn beschadigd of vernield. Parnassia vond het onderhouden van de begraafplaats niet tot haar kerntaak behoren en wilde deze het liefst afstoten. Op initiatief van de Werkgroep Oud-Castricum is het grafmonument van de eerste geneesheer-directeur dr. J.W. Jacobi in 2013 gerestaureerd. Het grafmonument is gemakkelijk te herkennen aan de obelisk. Het tot het landgoed behorende Natura 2000 duinterrein heeft Parnassia op 1 november 2018 verkocht aan de provincie. Het gebied maakt nu deel uit van het Noordhollands Duinreservaat en wordt beheerd door drinkwaterbedrijf en natuurbeheerder PWN. Het in onbruik geraakte sportveld is teruggegeven aan de natuur. De overname bevat ook de oude, gesloten begraafplaats, een rijksmonument. De toekomst van de oude begraafplaats is afhankelijk van een plan dat wordt opgesteld met als uitgangspunten respect voor de aanwezige cultuurhistorische structuren en elementen en versterking van de natuurwaarden.

Het gebied binnen de contourlijnen is door Parnassia aan de provincie verkocht.

Wat na de overname nog resteerde was een drietal bospercelen. PWN oordeelde dat deze percelen niet binnen de doelstellingen van PWN pasten. De bosgebieden werden niet als natuur gekwalificeerd maar als robuust binnenstedelijk groen. Vervolgens heeft Parnassia de bewoners een aanbod gedaan deze drie bospercelen over te nemen. Het bewonersplatform voelde meer voor overname door de gemeente en ook de Stichting heeft dat bij de toenmalige wethouder bepleit. Volgens het preadvies aan de raad vond het college een overdracht naar de gemeente een goede optie om daarmee de openbaarheid van de bosgebieden te waarborgen. Op 17 januari 2019 is de gemeenteraad unaniem akkoord gegaan met de overname 'om niet'. Aanvankelijk werden de onderhoudskosten te hoog bevonden. Op voorstel van de gemeenteraad werd Natuurlijke Zaken, de zakelijke dienstverlening van Landschap Noord-Holland, gevraagd om onderzoek te doen. Er werden drie beheersscenario's uitgewerkt en voor elke scenario een kostenraming opgesteld. Op 9 december 2021 is de raad akkoord gegaan met het door het college voorgestelde onderhoudsplan 'boomveiligheid'. Dit scenario betekent dat het beheer is afgestemd op zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van het bos, zonder ingrepen, maar dat veiligheid voor bezoekers maximaal wordt gewaarborgd. Snoeien en kappen gebeurt op basis van een driejaarlijkse boomveiligheid-controle. Of het beheer van de bospercelen door PWN overgenomen gaat worden was eind 2021 nog niet zeker.

In het noordoostelijke bosgedeelte groeien verschillende soorten stinsenplanten. Stinsenplanten zijn vaak bolgewassen die vooral in 18e eeuw door rijke kooplieden vanuit het buitenland werden geïmporteerd om er op hun buitenplaatsen goede sier mee te kunnen maken. Kenmerkend is de massale bloei in de lente als er nog geen bladeren aan de bomen zitten. Stinsenplanten zijn allang ontsnapt uit de deftige tuinen. Het zijn bekende tuinplanten geworden. Ze zijn ook geïntegreerd geraakt in de wilde natuur van de binnenduinrand.

In het voorjaar bloeit in het stinsbos de daslook uitbundig.

Het groen rondom de woonclusters is gemeenschappelijk eigendom van de bewoners. Deze zogenaamde mandele gebieden zijn per cluster ondergebracht in een soort vereniging van eigenaren. Nu maar hopen dat met deze versnippering het landgoedkarakter behouden blijft.

De villa's, voormalige doktershuizen, aan de Van Oldenbarneveldweg en het karakteristieke woonbuurtje aan de oostzijde van landgoed Duin en Bosch vormen van oorsprong een cultuurhistorische eenheid. Tussen de oorspronkelijke woonbebouwing en het centrale deel van het voormalige ziekenhuisterrein zijn als clusters in het groen nieuwe woonwijken verrezen. Er is een harmonieus geheel ontstaan tussen de bestaande en de nieuwe woonbebouwing en de landschappelijke omgeving. Als vanouds is vanaf de Prof Winklerlaan het zicht op het torentje van het voormalige administratiegebouw behouden.

Dieper in het duin, maar aan de rand van de Zeeweg liggen het bezoekerscentrum De Hoep en het café-restaurant Johanna's Hof met een ruime parkeervoorziening. Aan de Zeeweg liggen ook een atletiekbaan en een ijsbaan. De laatste heeft in de zomer het karakter van een plas-dras natuurgebiedje. Aan de Oude Schulpweg ligt in het Geversduin het woonhuis Kijk-Uit en het Hof van Kijk-Uit, voorheen het jachthuis van Jonkheer Frits Gevers dat is omgebouwd tot een kleinschalig theehuis met een terras en een speelterrein.

12.9 Poort naar de duinen

Stations die dicht bij natuur- en recreatiegebieden liggen, kunnen beter worden benut als toegangspoort naar het mooie landschap in de Metropoolregio Amsterdam. Slimme marketing en een goed ruimtelijk ontwerp zijn daarvoor de sleutels. Dat bleek in 2017 uit de pilot 'Buitenpoorten' opgesteld in opdracht van de provincie Noord-Holland en de Metropoolregio Amsterdam. Die visie kwam voor het gebied achter het station van Castricum te laat.

Het Archeologiecentrum Noord-Holland 'Huis van Hilde' is een opvallend gebouw, dat deels onder een kunstmatig duin is weggewerkt. Het bovengrondse deel heeft een langwerpige bootvorm, ontleend aan de 9e-eeuwse woonstalhuizen die in de Noord-Hollandse bodem zijn teruggevonden. In het ondergrondse deel worden duizenden archeologische vondsten uit de provincie bewaard en bevindt zich een permanente tentoonstelling die een indruk geeft van archeologisch Noord-Holland, van de vroege prehistorie tot en met de Tweede Wereldoorlog. Het gebouw is zodanig gesitueerd dat vanaf het perron het zicht op de hoge duinrand zoveel mogelijk behouden kon blijven. De Stichting heeft als enige bezwaar gemaakt tegen het plandeel Duynkant naast het Archeologiecentrum. Zij vindt dat het plandeel afbreuk doet aan het uitzicht op de duinrand vanaf het treinperron. Ondanks dat het bouwplan in een duinachtig milieu is gerealiseerd en tussen de duinen en het dorpscentrum ligt, verdient het gebied het predicaat 'Poort naar de duinen' niet. Verdere verdichting van de binnenduinrand gaat

plaatsvinden op de locatie van de bedrijfsgebouwen van Kapteijn Kaas. Dit bedrijf is verhuisd naar het bedrijventerrein Boekelermeer. De verlaten locatie is indertijd door de gemeente Castricum aangewezen als een inbreidingslocatie voor woningbouw waarvoor nu plannen worden ontwikkeld.

Het archeologiecentrum op de achtergrond en de te hoge woonbebouwing aan het Westerplein. Dit gebied achter het station verdient het predicaat 'Poort naar de duinen' niet.

12.10 Natuurontwikkeling in de duinzoom

In de loop van de 19e en 20e eeuw heeft de binnenduinrand van Castricum een heel ander aanzien gekregen. Onder andere door het aanleggen van de spoorbaan Alkmaar-Haarlem werd een groot stuk duin voor het benodigde zand afgegraven. Het open en vlakke gebied tussen de spoorbaan en het Noordhollands Duinreservaat wordt dan ook de Zanderij genoemd. De spoorlijn werd op 1 mei 1867 in gebruik genomen.

In 2015 wilde een projectontwikkelaar, in opdracht van Landal Greenparks, een recreatiepark op de Zanderij-Zuid ontwikkelen, maar uiteindelijk moest dat plan worden opgegeven. Het beoogde plangebied is gedeeltelijk eigendom van de provincie Noord-Holland, grenst aan het Noordhollands Duinreservaat en was jarenlang in gebruik als bollenland. In 2016 is de pacht opgezegd en heeft de provincie in 2019 dit deel van de Zanderij ingericht voor natuur. Het gebied maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland. Het uittredende grondwater uit de duinen biedt goede kansen voor de natuur. Vochtige duinvaleien en vochtig binnenduinasland zullen een mooi entree naar de duinen vormen. Een particulier heeft in een ander deel van dat gebied akkerland aangekocht om daarmee de ontwikkeling van het beoogde recreatiepark tegen te gaan. Ook hier zal natuurontwikkeling gaan plaatsvinden. De bollenvelden zullen op termijn verdwijnen. Met grondeigenaars, grondgebruikers, bewoners, omwonenden en andere belanghebbenden werd medio 2017 gestart met een participatietraject betreffende het gebied Zanderij-Noord. Zanderij-Noord blijft buitengebied, met behoud van rust en ruimte. Om het open karakter van het gebied te behouden en verrommeling tegen te gaan, is omzetting naar duinnatuur, een nollenlandschap met gebruiksfuncties die daarmee in harmonie zijn, de meest wenselijke optie. Op 17 december 2020 heeft de gemeenteraad het ruimtelijk kader voor Zanderij-Noord vastgesteld. Dit kader geeft aan hoe het huidige bollengebied kan worden heringericht tot een natuurgebied. Daarvoor heeft PWN een inrichtingsplan en een (ontwerp)bestemmingsplan laten opstellen. Bij de Provincie Noord-

Holland ligt een verzoek om het gebied Zanderij-Noord toe te voegen aan het Nationaal Natuur Netwerk (NNN). Grondeigenaren zullen niet worden onteigend en bij verkoop van hun grond een vergoeding krijgen tegen agrarische grondwaarden. De transformatie van bollenland naar duinnatuur zal nog wel enige jaren duren.

Op termijn zullen de bollenvelden op de Zanderij verdwijnen.

Station Castricum en de Zanderij Noord liggen langs de spoorlijn tussen Amsterdam Centraal en Alkmaar. Deze lijn wordt sinds een aantal jaren de Zaancorridor genoemd. De provincie Noord-Holland en de Metropoolregio Amsterdam (MRA) zien kansen om samen met de gemeentes de ruimtelijke ontwikkelingen rondom de Zaancorridor zo te sturen, dat deze een bijdrage leveren aan een aantrekkelijk, internationaal concurrerend woon- en leefklimaat, waarbij de bewoners ook recreatief kunnen genieten van het Noord-Hollandse landschap. Omdat er in Nederland geen intercitystation is dat zo dichtbij de duinen ligt als station Castricum en Castricum slechts op 25 intercityminuten van Amsterdam ligt, wordt er in de diverse studies van de Zaancorridor op gewezen dat de omgeving van dit station een unieke, 'entreepoort' naar de duinen vormt.

Hoofdlijnen Kadernota Zanderij Noord (2017)

12.11 Uitloopgebieden en dorpsranden

Het landschapspark Hendriksveld aan de oostzijde van Castricum is ruim voorzien van doorzichten en vormt een goede overgang van de bebouwde omgeving naar het landelijke gebied. Het landschapspark is zowel voor wandelaars als fietsers goed ontsloten. De groene uitloopgebieden langs de Provincialeweg en de Schulpvaart sluiten daar niet op aan. De recreatieve functie van die groengebieden kan versterkt worden door deze met recreatieve wandel- en fietspaden met het Hendriksveld te verbinden. Het wandelpad langs een gedeelte van de Zeeweg en de Schulpvaart is de jongste uitbreiding van het wandelnetwerk rondom Castricum. Op dat gedeelte kan nu veiliger worden gewandeld, maar wel gedeeltelijk pal naast de drukke Zeeweg.

Het uitzicht vanaf de Mient, de Duinenboschweg en de Vinkebaan zal mogelijk in de toekomst gaan veranderen als het gebied een andere invulling gaat krijgen. Het gebied Zanderij-Noord behoort tot het buitengebied en de gebruiksfunctie was vroeger tuinbouw. Nu is het gebied vooral in gebruik voor bollenteelt, maar voor hoe lang nog? Het gebied wordt omgezet in duinnatuur, vormgegeven met lage duintjes, ook wel een nollenlandschap genoemd.

Om het zicht vanuit de dorpskern Castricum op het buitengebied te behouden mogen doorzichten, waar die nog bestaan, niet worden dicht gebouwd.

De westkant van Limmen wordt grotendeels begrensd door de Westerweg, waarvan voornamelijk de oostzijde is bebouwd. Aan de westzijde bestaat veel openheid met onder andere enkele (voormalige) boerderijen die een functionele relatie met de lagergelegen weidegronden in de strandvlakte hadden of nog hebben.

Het open karakter aan de westzijde van de Westerweg.

In 2005 hebben de gemeenten Castricum en Heiloo en de Provincie Noord-Holland de bestuursovereenkomst Wonen in het Groen en A9 Heiloo/Limmen ondertekend. Hierin zijn afspraken gemaakt over woningbouw, de realisatie van een nieuwe aansluiting op de A9 en

de ontwikkeling van natuur en recreatie. Het project Zandzoom voorziet in nieuwe landelijke woonmilieus op de strandwal tussen Heiloo en Limmen en zal uit 2000-2400 woningen bestaan. Op het grondgebied van de gemeente Castricum betreft het 500-600 woningen die aan de west- en noordzijde van Limmen zullen worden gebouwd. Om enig tegenwicht te bieden tegen de 'verstening' is in het plan een west-oost verlopende groenstrook opgenomen, waarvan onder andere het terrein van het bedevaartsoord Onze Lieve Vrouw ter Nood deel uitmaakt.

Vroeger lagen de akkers op de strandwal en werd alleen daarop gebouwd. Later zijn aan de oostkant van Limmen buiten de strandwal woonwijken gebouwd in de Groot-Limmerpolder. Deze stammen uit de tijd dat de bollenvelden op de strandwal nog te duur waren om aan te kopen voor woningbouw. Landschappelijk gezien is dit een slechte ontwikkeling geweest, waarvan het effect wel verzacht is met het aanbrengen van groenvoorzieningen. Een zeer opvallende 'beeldvervuiler' is de grote lichtgroene loods, die pontificaal oprijst voor het landelijke decor met het kerkje aan de Zuidkerkenlaan. Deze situatie bestaat al heel lang. Een groensingel om de loods zal een belangrijke kwaliteitsverbetering van het dorpsilhouet opleveren.

Richting Heiloo biedt de Oosterzijweg goed uitzicht op de strandvlakte, vergelijkbaar met de Westerweg aan de westzijde. Aan de zuidzijde van de Uitgeesterweg zou verdere bebouwing uitgesloten moeten worden om de doorzichten die hier nog aanwezig zijn te behouden. In de smalle ruimte tussen Limmen en Castricum ligt de Schulpvaart, een overblijfsel van de Oer-IJdelta. Deze groene zone maakt deel uit van de Schoonwatervallei, de noordelijke natuurverbinding naar het Alkmaarder- en Uitgeestermeer. Om de landschappelijke en de natuurwaarden hier te behouden moet ook die zone vrij blijven van bebouwing.

De lichtgroene loods aan de Zuideinderweg in Limmen tast de beeldkwaliteit van de dorpsrand met het dorpskerkje ernstig aan.

De doorzichten die nog in Limmen bestaan moeten gekoesterd worden om het zicht vanuit de bebouwde omgeving op het buitengebied te behouden.

Akersloot is ontstaan op twee smalle strandwallen die in het noorden samenkomen. Eventuele toekomstige woningbouw zou alleen op de strandwallen moeten plaatsvinden om de aardkundige verschijning van de twee gescheiden smalle strandwallen zichtbaar te houden. Om die reden zouden de overgebleven delen van de Binnengeesterpolder aan de Sluisweg en ten noorden van de Roemersdijk niet bebouwd moeten worden. Opvallend is dat de westzijde van de westelijke strandwal nauwelijks opgaande begroeiing heeft. Hier zijn wel restanten te vinden van hagen die vroeger de gewassen luwte moesten bieden en de zandige akkers tegen verstuiving moesten beschermen. Om het verleden met het heden te verbinden zou de overgebleven hagenstructuur in woningbouwplannen opgenomen kunnen worden. Aan de rand ligt de Kleine Polder waarin de waterberging Akervliet en een ijsbaan is opgenomen. Het Kerkmeer ligt verscholen achter de woonbebouwing, maar is wel te overzien vanaf een steiger aan het einde van de woonstraat Kerkmeer en een klein parkje aan de Waterzijde. Na de bouw van een wijkje met luxe woningen is de bereikbaarheid van en het uitzicht op het Achter-Kerkmeer verbeterd. Er kan in de Groot-Limmerpolder worden gekanoed en in de winter geschaatst. Natuurbelangen sluiten andere vormen van recreatie uit.

Achter-Kerkmeer.

Eventuele toekomstige woningbouw zou alleen op de strandwallen moeten plaatsvinden om de aardkundige verschijning van de twee gescheiden smalle strandwallen zichtbaar te houden.

Aan de oostzijde van oostelijke strandwal van Akersloot worden de Kerklaan en de Boschweg met bomenrijen omzoomd. Daaraan grenst de Klaas Hoorn- en Kijfpolder, een open gebied dat zich uitstrekt tot aan het Alkmaardermeer en ecologisch wordt beheerd. In het verlengde daarvan ligt in noordelijke richting een concentratie van recreatieve voorzieningen zoals terreinen voor oeverrecreatie en jachthavens. Direct grenzend aan het Alkmaardermeer ligt ook het terrein Ruigewaard, waar tot 1976 kalkovens stonden. Het was een rommelig en slecht toegankelijk terrein. Hier wordt nu woningbouw gerealiseerd, waarbij echter de kans is gemist

om Akersloot een ruim waterfront met het Alkmaardermeer te bieden. Het bouwplan 'De Skulper' omvat drie twee-onder-een-kap woningen en vier vrijstaande woningen met tuinen grenzend aan het Alkmaardermeer met eigen ligplaatsen voor boten. Tegen de opstallen van de jachthaven aan de noordkant komt een appartementengebouw met vier bouwlagen en op de begane grond enige winkels, gericht op recreatie en toerisme. Hier zal de meeroever wel voor iedereen toegankelijk zijn.

Jachthaven Laamens wordt her ontwikkeld tot een exclusieve woonlocatie waar wonen en varen gecombineerd worden. Na kennisname van de plannen zag de Stichting zich geconfronteerd met een ambitieus stedenbouwkundig plan dat niet paste bij de dorps bebouwingsmaat van Akersloot. Ook de gemeenteraad vond de gebouwen in het eerste inrichtingsontwerp deels te hoog en de bebouwingsdichtheid te groot. Mede na participatie met omwonenden is het plan enigszins aangepast. Op de plaats van de jachthaven komen aan het Alkmaardermeer zo'n negentig appartementen waarvan er 27 in sociale huur- en koopsector vallen. Deze woningen komen in drie appartementengebouwen van maximaal drie bouwlagen aan de Geesterweg te liggen. Aan de zuidkant komen vijf appartementengebouwen van drie en vier lagen hoog. Hierin komen duurdere appartementen. Op de begane grond is ruimte voor een horecagelegenheid met een terras aan het water. Dat terras ligt dan op een ondergrondse parkeergarage. De havenkom blijft nagenoeg geheel intact. In het meer drijven straks veertien recreatiearken. Het parkeerterrein aan de overkant van de Geesterweg blijft gehandhaafd. In Akersloot is de toegankelijkheid vanuit het dorp op het Alkmaardermeer matig. Daarom is het een pluspunt dat tussen het plan 'De Schulper' en 'Plan Laamens' een open gebiedje komt dat openbaar toegankelijk wordt.

Jachthaven Laamens wordt her-ontwikkeld tot een exclusieve woonlocatie waar wonen en varen gecombineerd worden. De havenkom blijft behouden.

Aan de noordoostzijde van Akersloot ligt een concentratie van recreatieve voorzieningen. Deze maken deel uit van de identiteit van Akersloot als waterrecreatiedorp. Boerencamping De Boekel is redelijk goed in het landschap opgenomen door het omringende groen en daardoor geen beeldverstoorder. Langs de Kanaalweg, voor het grootste deel gelegen in de

gemeente Heiloo, staan aan de noordzijde in de berm een rij bomen die het industriegebied Boekelermeer enigszins maskeren.

De Westwouderpolder is een eiland aan de oostkant van het Alkmaardermeer met de woonkernen De Woude en Stierop. Uitbreiding van bebouwing is daar niet toegestaan. Omstreeks 1630 werd bij de droogmaking van de Schermeer (Schermer) de Markervaart gegraven, om overtollig water te kunnen afvoeren. De nog niet bedijkte Westwouderpolder kwam hierdoor los te liggen van de Oostwouderpolder. In de Schermerboezem was inmiddels een hoger peil gerealiseerd waardoor het in de 17e eeuw noodzakelijk werd de polders rondom het Alkmaardermeer te bedijken. Zo ook de Westwouderpolder. Een overzetpont onderhoudt de verbinding met de vaste wal. Sinds januari 2014 is de pont in beheer bij de gemeente Castricum. Een vaste brugverbinding wordt door de bewoners niet gewenst. De direct aan het water gelegen camping De

Woude maakt deel uit van de informele sfeer die de kern De Woude uitstraalt. Ook de verderop gelegen bebouwing aan de Stierop ademt een sfeer van landelijkheid, ondanks de aanwezigheid van een groot agrarisch bedrijf. Om de Westwouderpolder kan een anderhalf uur durende wandeling worden gemaakt.

De dorpse sfeer van De Woude.

Voor De Woude zou een plan moeten komen voor een visuele opwaardering van de daar aanwezige voormalige scheepswerf.

Uitgeest is een compact gebouwd dorp met weinig opgaande begroeiing, een sfeervolle oude kern en enkele mooie doorzichten. Daartoe behoren het uitzicht van verschillende kanten op de molens De Kat en De Dog, de doorzichten bij de sluis met ophaalbrug aan de Meldijk en het uitzicht vanaf de Lagendijk op het landelijke gebied met de Tweede Broekermolen. Vanaf de oeverparken Dorregeest en Zwaansmeer kan het Uitgeestermeer worden overzien. Aan de westkant is De Dije als restant van de noordelijke geulboog van het Oer-IJ van grote natuurhistorische en landschappelijke waarde. Deze wordt gekruist door de Uitgeesterweg in de richting van Castricum. In dit gebied ligt ook de eeuwenoude eendenkooi. Gelukkig zijn de bouwplannen, waardoor de eendenkooi nu omringd zou zijn door een woonwijk, niet doorgegaan. Aan de noordwestzijde van Uitgeest ligt de Zierendijk vanwaar tijdens een wandeling van het landelijke gebied genoten kan worden. In het hoofdstuk Visuele kenmerken (7.3) is al gepleit voor handhaving van groene zones tussen de dorpen.

Om het zicht vanuit de dorpskernen op het buitengebied te behouden moeten doorzichten, waar die nog bestaan, niet worden dicht gebouwd.

12.12 Wonen in het buitengebied

De Uitvoeringsregeling Ruimte voor Ruimte (2015) is gericht op verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied. Dit gebeurt door bestemmingswijzigingen en sloop van storende of niet passende bebouwing in het landschap. Als tegenprestatie krijgt de aanvrager planologische medewerking voor nieuwbouw op een andere plek of op de saneringslocatie. Daar zijn voorwaarden aan verbonden voor de omvang van de nieuwbouw, de vormgeving en inpassing. De kern van de regeling is dat het te slopen gebouw storend is in het landschap en er niet meer woningen teruggebouwd mogen worden dan noodzakelijk is om de sloopkosten te dekken. De bewoning mag ook geen beperking opleveren voor omringende agrarische bedrijven. De opbrengsten uit de nieuwbouw zijn dus een tegemoetkoming voor opruimings- onderzoeks- en plankosten. Niet vallend onder de regeling Ruimte voor Ruimte is dat karakteristieke agrarische bebouwing kan worden herbestemd voor dubbele bewoning of voor de combinatie wonen en werken. Bij een authentieke (stolp)boerderij hoort een authentiek boerenerf. Maar hoe ziet dat eruit, wat voor bomen plant je en waar moet de sloot komen?

Een voorbeeld van wonen en werken in een voormalige kop-hals-rompboerderij. De erfbeplanting is in orde, maar een haag op de erf-rand zou een betere keuze geweest zijn dan het hekwerk.

Ontwerp uw eigen erf

Voor erfbeplanting bestaat een provinciale subsidie-regeling. In samenwerking met de gemeente Castricum en de Provincie Noord-Holland heeft Landschap Noord-Holland het handboek 'Ontwerp uw eigen erf – Maak van uw erf het visitekaartje van de gemeente Castricum' ontwikkeld. Het handboek geeft praktische tips om het erf nog mooier en waardevoller te maken, maar bovenal om het een streekeigen karakter te geven. Landschap Noord-Holland heeft voor alle gemeenten in Laag-Holland zo'n boek samengesteld.

Kastuinbouw is in de gemeente Castricum en Uitgeest flink teruggelopen. Soms worden ze gebruikt als caravanopslag. Soms mogen ze vervangen worden door woonhuizen. Ook daarvoor geldt de Uitvoeringsregeling Ruimte voor Ruimte.

12.13 Agrarisch grondgebruik

De landbouw is al eeuwenlang de grootste grondgebruiker en daarmee belangrijkste beeldbepaler van het Nederlandse landschap. Daarover gaat deze lange paragraaf. Vanuit de overheid in Nederland is decennialang vol ingezet op landbouw. Maar inmiddels is duidelijk dat met het huidige landbouwsysteem over grenzen is gegaan. Het agrarische landschap is monotoon, de weidevogelpopulatie is fors afgenomen en we zitten met een stikstofcrisis. De onzekerheid bij boerenbedrijven is groot nu allerhande klimaat- en stikstofmaatregelen neerdalen op de bedrijven. Boeren willen best veranderen, maar missen bij de overheden een lange termijnvisie.

Van oudsher is het agrarische gebied in de gemeente Uitgeest in gebruik als grasland en in de gemeente Castricum als grasland en in mindere mate als bollenland. Limmen was bekend om de bloembollenteelt en Akersloot vooral om de lelieteelt, eveneens een bolgewas. Van oorsprong was de bedrijfsvoering kleinschalig van karakter en de gebruiksgronden lagen nogal verspreid. Sinds de Tweede Wereldoorlog is er veel veranderd. Onder het motto 'nooit meer honger' werden de landbouw en het agrarische landschap in de vorige eeuw gemoderniseerd en gerationaliseerd, onder meer door grootscheepse ruilverkavelingen. Daarmee werd de agrarische productie sterk opgevoerd. De veehouderij werd gesaneerd en vrijkomende weidegronden werden aangekocht door overgebleven agrariërs, door natuurorganisaties of verdwenen onder dorpsuitbreidingen. Schaalvergroting en de intensivering van de veeteelt hadden gevolgen voor de bedrijfsvoering. Naast de traditionele stolpboerderijen werden moderne stallen gebouwd om gemakkelijker, sneller en met minder arbeidskrachten te kunnen werken. Door de ruilverkavelingen in de jaren zeventig van de vorige eeuw hebben agrariërs meer gronden bij elkaar liggen en zijn door demping van sloten de percelen vergroot. Watergangen zijn van belang voor het waterbeheer. Met demping of rechttrekken van sloten verdwijnt de historisch gegroeide verkaveling en het natuurhistorische patroon van waterlopen. Om een ideale bedrijfslocatie te verkrijgen zijn bedrijven naar het buitengebied verplaatst. Bij boerderijverplaatsingen naar het open weidegebied zijn materiaalkeuze en kleurgebruik van belang, maar ook het aanbrengen van streekeigen singelbeplanting.

Een voorbeeld van schaalvergroting en boerderijverplaatsing in Akersloot.

Koeien in de wei, dat zien we graag. Zuivelcoöperatie Friesland-Campina liet eind 2019 weten dat 83 procent van de aangesloten melkveebedrijven in Nederland een vorm van weidegang toepast. De weidepremies die zuivelondernemingen aan boeren geven zijn van belang om koeien zichtbaar te houden in het Nederlandse landschap. De bereidheid van de consument om daar iets extra's voor te betalen geeft een extra stimulans. In de gemeente Castricum, net als in andere gemeenten in Noord-Holland, ligt het percentage weidegang hoger. Volgens het CBS ligt het aandeel bedrijven met beweiding in Noord-Holland op 90 procent.

Grote melkveebedrijven verdringen bescheidener bedrijven. Bij toenemende bedrijfsgrootte is weidegang lastig in de bedrijfsvoering in te passen. De dieren verblijven veelal in een loop- en ligboxenstal met in het gunstige geval achter de boerderij een huiskavel voor een uitloopmogelijkheid naar buiten. Het gras op de verder gelegen weidepercelen wordt gemaaid en aan de koeien op stal gevoerd. Door het gras te maaien is de grasopbrengst hoger, omdat niets door vertreding en bevuiling verloren gaat. Er worden grassoorten ingezaaid die een grotere grasopbrengst opleveren. Dit wordt wel grasakkerbouw genoemd en brengt verschraving van de natuurwaarden met zich mee. De wintervoorraad gras wordt opgeslagen in grote ronde balen, stevig verpakt in plastic, of bewaard in langwerpige kuilen die worden afgedekt met plastic met daarop een laag zand of autobanden. Het zal niet eenvoudig zijn, maar meer biodiversiteit en hogere landschappelijke kwaliteit kan alleen verkregen worden met schaalverkleining. Dat wil zeggen een kleinere veestapel per bedrijf, meer kruidenrijke graslanden voor insecten en een gunstige grondwaterstand voor een gezonder bodemleven. Insecten en een gezond bodemleven zijn onmisbaar voor de weidevogelpopulatie. Wie zal de boer betalen voor schoner water, schone lucht en meer natuur? Stoppen met schaalvergroting is een eerste stap.

Koeien in de wei zien we graag.

Verbetering van de biodiversiteit en belevingswaarde van het agrarisch gebied zijn alleen mogelijk met schaalverkleining in de veehouderij. Hoe realistisch is schaalverkleining? Laten wij beginnen met het stoppen van schaalvergroting.

Het aantal melkveebedrijven in Nederland is minder geworden en zal volgens een onderzoek van Wageningen University & Research in 2020 de komende jaren nog verder afnemen. Daartegenover staat dat melkveebedrijven wel groter zijn geworden en de melkproductie per koe fors is toegenomen. De gemiddelde bedrijfsgrootte van een Nederlandse melkveehouderij is gestegen van 100 naar 140 melkkoeien, maar het areaal weidegronden is door woningbouw, wegeaanleg, aanleg van bedrijventerreinen en omzetting van weidegronden naar natuurgronden wel kleiner geworden.

12.14 Milieu

Hoe groter de veestapel, hoe meer problemen dit oplevert voor het milieu. Nederland kwam met een mestoverschot te zitten omdat het grote aantal dieren niet in verhouding stond tot de beperkte hoeveelheid landbouwgrond. In EU-verband is afgesproken dat Nederland maximaal 172,9 miljoen kilo fosfaat mag produceren uit veeteelt, waarvan 84,9 miljoen door de melkveehouderij. Na het loslaten van de melkquota in april 2015 en de komst van meer melkkoeien werd deze norm al in 2016 overschreden. De fosfaatproductie van de melkveestapel moest met 8,2 miljoen kilo omlaag. Omgerekend komt dat neer op 200.000 koeien minder. Het verkleinen van de veestapel en het zelf verbouwen van veevoer zijn belangrijke stappen in de richting van het oplossen van het mestprobleem. De overheid stelde in 2017 een opkoopregeling voor koeien in, ook wel stoppersregeling genoemd. In februari 2019 melde het Centraal Bureau Statistiek dat tussen 1 januari 2017 en 31 december 2018 de boeren 190.000 minder melkkoeien hielden. Het aantal stuks jongvee daalde zelfs met een kwart naar 300.000 stuks. De fosfaatproductie in dierlijke mest daalde met 12 miljoen kilo tot 160.7 miljoen kilo. Ruim onder de 172,9 miljoen kilo die de Nederlandse boeren mogen uitstoten. Ook in de varkenssector en bij het vleespluimvee daalde de fosfaatproductie. Bij legkippen steeg dit met 3 procent. Al met al is de agrarische sector in 2018 ruim onder de limiet voor fosfaatproductie gedoken. De stikstofafscheiding is ook gedaald, maar ligt met 506,1 miljoen kilo nog iets boven de gestelde grens.

Op innovatiecentrum Dairy Campus van Wageningen Universiteit & Research (WUR) in Leeuwarden worden data verzameld voor onderzoek dat uiteindelijk moet leiden tot een steeds schonere en efficiëntere melkveehouderij. Het belang van de WUR is misschien nog nooit zo groot geweest als nu. Onderzocht wordt hoe de uitstoot van methaan en ammoniak kan worden beperkt. De melkveehouderij wordt gezien als een van de grootste vervuilers van de landbouw. Tegelijk is het boeren en veevoeder- en zuivelbedrijven er alles aangelegen om de sector overeind te houden. Er wordt onderzoek gedaan naar diervoeding en efficiënt voeren, de impact op het milieu, er is gras en bodemonderzoek en er zijn fokprogramma's opgezet die worden geanalyseerd. Hoewel politiek Den Haag zich richt op inkrimping van de veestapel, is een kleinere veestapel op de Dairy Campus niet het uitgangspunt. "Een koe die er niet meer is, stoot natuurlijk niks uit, maar geeft ook geen melk", zo wordt daar geredeneerd. Ontleend aan een artikel in het NHD Alkmaarsche Courant 07-08-2021.

In een bindend advies van de commissie Grondgebondenheid Melkveehouderij in opdracht van de landbouworganisatie LTO en de Nederlandse Zuivel Organisatie staat dat melkveehouders voldoende eigen grond moeten hebben om zelf voor voer voor hun koeien te kunnen zorgen. Boeren mogen in 2025 nog maar voor een derde van de eiwitten die de melkkoeien nodig hebben, afhankelijk zijn van de diervoederindustrie. Melkveehouders die te weinig grond hebben, moeten buurtcontracten sluiten met boeren binnen een straal van twintig kilometer om zo in de behoefte aan voldoende eiwitrijke gewassen te kunnen voorzien. Zo hoeft er minder soja- en palmproducten te worden geïmporteerd. Daarmee kan de stikstof- en CO₂-uitstoot enorm worden teruggedrongen.

12.15 Kringlooplandbouw

Kringlooplandbouw is noodzakelijk om te komen tot minder overlast van broeikasgassen, geur, stikstof en gewasbeschermingsmiddelen. Kringlooplandbouw is er ook op gericht om verspilling in de voedselproductie tegen te gaan. Het gaat niet primair om een zo hoog mogelijke productie, maar juist ook om grondstoffen zoveel mogelijk 'uit de kringloop' te betrekken. Voor kringlooplandbouw is de grootte van de veestapel van essentieel belang: koeien, varkens en kippen zijn nodig om de cirkel rond te krijgen. Voldoende weidegronden om de koeien te kunnen laten grazen en een kleinere veestapel die qua omvang en milieubelasting past in Nederland is niet alleen goed voor onze gezondheid, maar ook voor die van de dieren. Met weidegang hebben de dieren de ruimte om hun natuurlijke gedrag te vertonen, zitten beter in hun vel en hebben minder stress. Bovendien wordt daarmee een bijdrage geleverd aan de 'aankleding' van het landschap. Met meer Nederlandse producten in de schappen en tegen een betere productieprijzen kunnen de kringloopboer en de circulaire landbouw een toekomst hebben.

Grondgebonden veehouderij is een gewenste keuze. Voerproductie, mestbehoefte en mestproductie zijn afgestemd op de beschikbare grond en daarmee is de kringloop gesloten.

Schaalvergroting en efficiënte bedrijfsvoering leiden niet altijd tot een beter inkomen. Boeren die willen uitbreiden moeten fosfaatrechten, koeien en grond hebben. Dat zijn allemaal factoren die van invloed zijn op de vaste kosten in de melkprijs. Bovendien is het agrarische inkomen sterk afhankelijk van de marktwerking. Ook allerlei Europese voorschriften maken het niet aantrekkelijk om voor het agrarische bedrijf te kiezen. De Europese en landelijke overheidsbemoeienis met de agrarische sector is groot. Tijdens massale boerenprotesten in oktober 2019 hebben agrariërs in Den Haag en bij de provinciehuizen duidelijk laten merken de wispelturigheid van de regelgevende overheden zat te zijn. Zij worden geconfronteerd met steeds veranderend overheidsbeleid, dus andere regelgeving. Zij vinden het moeilijk om daarmee hun boerenbedrijven te runnen. Zowel van de overheid als de burgers willen zij meer respect. Zij zorgen immers voor voedselzekerheid in eigen land. Daarnaast staat het kleine Nederland na de Verenigde Staten op nummer 2, als het gaat om landbouwexport.

Er worden niet alleen nieuwe stallen gebouwd om meer koeien te kunnen houden. Nieuwbouw kan ook nodig zijn als oude stallen niet meer voldoen aan de huidige eisen voor dierwelzijn, arbeidsgemak en bijvoorbeeld om de status van biologische melkveehouderij te kunnen behouden. Voor biologische boeren is duurzaamheid en natuurlijk evenwicht belangrijker dan een intensieve bedrijfsvoering. Daarom wordt er geen gebruik gemaakt van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen. Zij hebben grondgebonden bedrijven, dat wil zeggen, dat zij de mest die hun koeien produceren op eigen grond kwijt kunnen. Het aantal dieren is dus

afgestemd op de beschikbare grond. De overheden werken mee aan oplossingen om het agrarische landschap in stand te houden. Het stimuleren van biologische landbouw, verbreding van de bedrijfsvoering, zoals het toestaan van minicampings en marktontwikkeling voor streekeigen producten zijn enkele voorbeelden, maar ook het stallen van pensionpaarden. Deze mogelijkheden bieden zeker een aantal bedrijven overlevingskansen.

Biologische veeteelt, gericht op de binnenlandse markt, verdient de voorkeur.

Biologische veeteelt, gericht op de binnenlandse markt, verdient de voorkeur. Daarbij hoort een veestapel op maat en een eerlijke prijs voor producten van de boer.

12.16 Agrarisch landschapsbeheer

Gestimuleerd door de overheid, hebben organisaties voor natuurbeheer zich in de markt gezet. Vrij gekomen agrarische gronden hebben een natuurfunctie gekregen. Maar ook door natuurorganisaties aangekochte terreinen vergen onderhoud en beheer en daar is geld voor nodig. Vanouds was de boer of de tuinder de goedkoopste beheerder. Het agrarische product was belangrijk voor het inkomen; het bloemrijke agrarische landschap het bijproduct. Die koppeling is niet meer vanzelfsprekend, enerzijds omdat veel agrariërs het voor gezien houden, anderzijds door de schaalvergroting en intensivering van de landbouw. Als er onvoldoende agrarische hoofdberoepers actief zijn, is er heel veel energie en geld nodig om het beheer van het landschap en bijbehorende natuur in stand te houden. Om een aantrekkelijk agrarisch landschap te kunnen behouden en de biodiversiteit te bevorderen, zou het aanbieden van langdurende beheerovereenkomsten agrariërs meer toekomstzekerheid kunnen bieden. Passende verdienmodellen en het belonen van prestaties zorgen ervoor dat biodiversiteits-

herstel niet langer een kostenpost is maar een inkomstenbron. In onze regio is de Agrarische Natuurvereniging Water, Land en Dijken actief. Op het eiland Westwouderpolder werken Staatsbosbeheer en de laatst overgebleven agrariër samen. Door de geïsoleerde ligging is dit gebied tamelijk ongerept gebleven en zeer vogelrijk. Het is een van de weinige plekken in de gemeente Castricum, waar de kempfaan nog in behoorlijke aantallen voorkomt en de grutto en de veldleeuwerik nog in ouderwets hoge dichtheden te vinden zijn (telling 2019). Agrarische bedrijfsvoering en landschapsbeheer met behoud van de weidevogelpopulatie gaan hier samen.

Kleine boerenbedrijven behoren ook in de Westwouderpolder tot het verleden. Schaalvergroting, landschaps- en natuurbeheer gaan hier samen.

Passende verdienmodellen en het belonen van prestaties kan de natuurlijke rijkdom weer in het agrarische landschap terugbrengen.

Om het Natuurnetwerk Nederland te realiseren is in de loop van de tijd in het polderland veel natuur bijgekomen. Dat is mooi, maar al die natuurterreinen in de polders zorgen er wel voor dat natuurbelangen en agrarische belangen met elkaar conflicteren. Door aankopen van gronden door natuurorganisaties raakt het agrarische areaal opnieuw versnipperd en wordt weidegang bemoeilijkt. Zowel agrariërs als natuurorganisaties hebben belang bij grote aaneengesloten gebieden, met elk hun eigen favoriete waterpeil. De tegengestelde wensen betreffende het waterpeilbeheer maken het watersysteem complex.

In 2028 komt binnen het Natuurnetwerk Nederland het agrarisch natuurbeheer te vervallen en komt natuurbeheer daarvoor in de plaats. Dat zal strengere eisen met zich meebrengen. De provincie is van mening dat de uitvoering van agrarisch natuurbeheer door boeren in de praktijk

onvoldoende zekerheid biedt op het behalen van de natuurdoelstellingen. Agrariërs krijgen nog de mogelijkheid om in de periode 2023-2028 opnieuw contracten te sluiten voor agrarisch natuurbeheer op hun percelen binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Deze periode geldt als een overbrugging. Uiterlijk in 2028 moet het Natuurnetwerk zijn afgerond. Alle percelen die daarbinnen vallen zijn dan omgezet van 'landbouw' naar 'natuur'. Vanaf 2022 is de provincie met de betreffende agrariërs in gesprek gegaan over hoe de komende periode de volledige overstap gemaakt moet worden naar natuurbeheer op de percelen in het Natuurnetwerk en welke (financiële) mogelijkheden de provincie hierbij biedt. Nadat een perceel is omgevormd tot natuur, is het voor de grondeigenaar of pachter mogelijk subsidie aan te vragen voor het natuurbeheer. Natuurbeheer is nodig.

Langzaam ontstaat het inzicht dat we in Noord-Holland genoeg vee moeten overhouden om het landschap in stand te houden. Te lang hebben natuurbeheerders en agrariërs elkaar beschouwd als opponenten terwijl zij eigenlijk elkaar partners zouden moeten zijn. De landbouwsector staat aan de vooravond van een ingrijpende transitie. Consumenten worden steeds kritischer over schade aan milieu en natuur en over dierenwelzijn in de veeteelt.

Waalenburg, Texel

Zilte schijnpurrie, zeeaster en zwermen kievieten en smienten: ook in het najaar valt in natuurgebied Waalenburg veel bijzonders te zien. De resultaten van de ingrijpende werkzaamheden om de natuur terug te brengen naar de oorspronkelijke vorm zijn zichtbaar. Het gebied is zichtbaar natter door de verhoging van het waterpeil. De kreken, die werden gegraven naar hun oorspronkelijke vorm, kunnen veel meer water vasthouden. Dit is allemaal van belang om de natuur in drogere tijden van voedsel te kunnen voorzien: bloemen, insecten én weidevogels. Boerderij Plassendaal, die in Waalenburg is gebleven, werkt nauw samen met Natuurmonumenten. Een inspirerend voorbeeld van boeren die eigenhandig omschakelden naar natuurbeheer en nu bijdragen aan de weidevogels van Texel. Bewerkt artikel uit Nieuwsbrief NH Weekbericht, 16 september 2020.

Vijftien Noord-Hollandse organisaties (terreinbeheerders en overige natuur- en milieu-organisaties, landbouworganisaties, onderwijsinstellingen en financiële instellingen) hebben de handen ineengeslagen om een provinciale invulling te geven aan het landelijke Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Het plan heeft betrekking op landbouw- en natuurgebieden, goed voor zeventig procent aan landoppervlak in de provincie.

Het ideaalbeeld. Pinksterbloemen in kruidenrijk grasland.

Om de biodiversiteit te versterken en te beschermen moet natuur- en landschapsbeheer gezien worden in samenhang met thema's, zoals waterkwaliteit, bodemkwaliteit milieukwaliteit en natuurinclusieve landbouw.

Ruwvoederteelt, zoals maïsteelt, is een agrarische activiteit die gezien vanuit de agrarische bedrijfsvoering niet kan worden gemist. Omdat met ploegen voor de maïsteelt geleidelijk het microreliëf verdwijnt, moeten de teeltvoorwaarden (waar en hoeveel) duidelijk zijn. Dit laatste om de bescherming van de weidevogels, maar ook om het microreliëf en de openheid van het landschap te behouden. In 2008 is binnen de gemeente Castricum het Maisberaad ingesteld met het doel om de maïsteelt te reguleren en te komen tot afspraken over een maximum oppervlakte aan maïsteelt. Aan dat beraad namen naast de vertegenwoordigers uit de agrarische sector ook vertegenwoordigers deel vanuit de weidevogelbescherming, archeologie en cultuurhistorie.

Weidepercelen waarvan het natuur- en cultuurhistorisch bodemreliëf bewaard is gebleven, moeten behouden blijven, ook in het belang van de weidevogels.

Maïsberaad

Er zijn percelen in kaart gebracht die voor de maïsteelt benut mogen worden met een totale oppervlakte van 478 hectare. Daarbij is afgesproken dat jaarlijks niet meer dan op 125 hectare mag worden geteeld. Behalve dat er een maximum is gesteld voor het gehele gebied, is ook de teelt per bedrijf gemaximaliseerd: maïsteelt is toegestaan op hooguit 25% van het totale bedrijfsoppervlak van een individuele agrariër. In 2009 is deze regeling gaan gelden en functioneert sindsdien naar tevredenheid.

Maïsakkers geven intimiteit aan het landschap, maar te veel akkers belemmeren ook het uitzicht.

12.17 Bollenteelt

Bollenteelt was vooral te vinden in de duinzoom en op de strandwallen. Door uitbreiding van bebouwing zijn deze teelten in deze gebieden sterk in oppervlakte verminderd. Noord-Bakkum kent echter een lange traditie van bollenteelt. Op de Zanderij is de bollenteelt een aflopende zaak. In de omgeving van Egmond-Binnen is de teelt diep in de strandvlakte doorgedrongen. Voormalige weidepercelen zijn daarbij omgewerkt tot bollenland. Dit betekent dat diepere zandige grondlagen naar boven zijn gehaald. Bij dit zogenaamde omgronden wordt de natuurhistorische opbouw van de bodemlagen en het microreliëf vernield en vermindert de natuurlijke rijkdom. Gelukkig hebben binnen de gemeenten Castricum en Uitgeest nauwelijks omgroningen plaatsgevonden en lijkt deze activiteit tot het verleden te behoren. De Zanderij bij Castricum kent een lange traditie van bollenteelt. In 2019 heeft een gedeelte van de Zanderij een natuurbestemming gekregen. Daarvoor is de intensief bewerkte en voedselrijke toplaag verwijderd en reliëf aangebracht. Dat is goed voor de natuur en de ondergrond is daarbij onaangeroerd gebleven. In de toekomst zal ook Zanderij-Noord gefaseerd van bollenland omgezet worden naar natuurgebied. De zogenaamde 'reizende bollenkraam', waarbij steeds wisselende percelen grasland voor één jaar gebruikt worden voor de bloembollenteelt om daarna weer met gras te worden ingezaaid, is binnen de gemeentegrenzen van Castricum en Uitgeest gelukkig nauwelijks van betekenis. Bollenteelt behoort zo milieuvriendelijk te zijn. Gezien de milieueffecten van deze teelt zouden snel en veilig afbreekbare bestrijdingsmiddelen en terughoudend gebruik gemeengoed moeten zijn om de luchtkwaliteit rond de teeltgebieden en het grond- en oppervlaktewater minder te belasten. Consumenten weten nog onvoldoende van de positieve effecten van biologische bollenteelt op de waterkwaliteit, bodemweerbaarheid en biodiversiteit. Aangetoond is dat de vogelstand op biologische percelen is gestegen. Slechts een deel van de biologisch geteelde bollen in Noord-Holland wordt tegen een meerprijs aan de consument verkocht. Blijkbaar ontbreekt het aan goede consumentenvoorlichting? Andere branches doen dat. Waarom de bollenboeren niet?

Bollenteelt in de duinrandzone bij Noord-Bakkum.

Bollenteelt behoort zo milieuvriendelijk te zijn. De voorkeur gaat uit naar biologische bollenteelt.

12.18 Natuurbeheer te midden van agrarisch gebied

Van oudsher zijn boer en tuinder de grootste gebruikers van het landelijk gebied. Grote gebieden zijn echter in de afgelopen jaren aangekocht door, of in het kader van landinrichtingsplannen toegewezen aan, natuurbeschermingsorganisaties. Binnen de gemeenten Castricum en Uitgeest beschikken Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland en de Stichting De Hooge Weide over grote terreinen. Het beheer is er vooral op gericht om weidevogels broedgelegenheid te bieden en hun jongen groot te kunnen brengen. Om de broedende vogels en hun jongen te beschermen is het agrarisch medegebruik daarop aangepast, bijvoorbeeld door een uitgestelde maaidatum en met extensieve begrazing. Bovendien is in het broedseizoen veelal een schrikdraadafrastering nodig om vossen te weren. Weidegebieden en de daarin gelegen natuurgebieden moeten vrij blijven van bomen en struikgewas om roofvogels geen schuil- of nestelgelegenheid te bieden. Cultuurhistorische landschapselementen, zoals de eendenkooi bij Uitgeest en het Krengebos bij Castricum dienen echter gerespecteerd te worden. De veenweidegebieden die het Alkmaarder- en Uitgeestermeer omringen, hebben een grote natuur- en landschapswaarde. Veel terreinen zijn hier in handen van Staatsbosbeheer en Landschap Noord-Holland. De natuurwaarde is vooral gelegen in de weidevogelpopulatie en in de diversiteit van plantengemeenschappen.

Weidegebieden en de daarin gelegen natuurgebieden moeten vrij blijven van bomen en struiken om roofvogels geen schuil- of nestelgelegenheid te bieden.

12.19 Dag- en verblijfsrecreatie in het landelijk gebied

Van natuur en landschap kan men genieten door het te zien, te horen, te beleven en zich erover te verwonderen. Voor sommigen vormt dit de motivatie om zich in te zetten als vrijwilliger of als beroepskracht in het natuurbeheer of voor natuur- en milieueducatie vanuit lokale, regionale of landelijke organisaties. Vanaf boerenlandpaden kan het landschap anders beleefd worden dan vanaf de fiets of vanuit de auto. Landschapsbeleving, natuurbeleving en educatie is van groot belang voor het creëren van een maatschappelijk draagvlak voor de instandhouding van cultuur- en natuurlandschappen. Het ontsluiten van het landelijk gebied met boerenlandpaden, voet- en fietspaden maakt die beleving mogelijk. Aanleg en openstelling zijn echter afhankelijk van de aanwezige natuurwaarden. Ontoegankelijkheid is noodzakelijk als het bescherming van kwetsbare natuur betreft. Een voorbeeld is het natuurgebied Zeerijtdijkje, waarvan tijdens het broedseizoen slecht een klein gedeelte toegankelijk is. Een ander voorbeeld is de Klaas Hoorn- en Kijfpolder die juist in de winter is afgesloten om de overwinterende watervogels rust te gunnen. Agrariërs die hun land openstellen voor wandelaars kunnen hiervoor een vergoeding ontvangen. Recreatie Noord-Holland is uitvoerder van de boerenlandpadenregeling. Soms is het best lastig agrariërs te vinden die hieraan mee willen werken. Veel boeren willen geen vreemde mensen op hun land. Toch zijn de mogelijkheden voor het recreatief medegebruik van het agrarisch gebied in de loop van jaren verbeterd, onder andere door aanleg van fiets- en wandelpaden en het uitzetten van een kanoroute.

Het vinden van een goede balans tussen agrarisch landgebruik, natuur en natuurbeleving is onontbeerlijk.

Oude landschapselementen, zoals Korendijk en de dijk rond de Westwouderpolder, zijn in het recreatienetwerk opgenomen. Al veel langer bestaat het Zwaansmeepad, een recreatief fietspad op de dijk langs de zuidoever van het Uitgeestermeer. Het Alkmaardermeer is goed beleefbaar vanaf het fiets- en wandelpad op de dijk langs de Klaas Hoorn- en Kijfpolder in Akersloot.

Paden in weidevogelgebieden worden tijdens het broedseizoen afgesloten. Voor schaatsers en kanoërs is de Schulpvaart door de A9 afgesneden. Ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het jammer dat er onder de A9 een duiker in plaats van een brug is aangelegd. De Schulpvaart was vroeger een belangrijke vaarverbinding tussen de dorpen en het Alkmaardermeer. De doorsnijding van de A9 belemmert ook het migreren van dieren.

Rustpunten

Rustpunten zijn officiële voorzieningen voor recreanten en te vinden op boerenerven of bij particulieren op het platteland. Ze zijn te herkennen aan borden langs recreatieve routes. Als een rustpunt geopend is, is iedere passant welkom om uit te rusten, zelf meegebrachte boterhammen te nuttigen, gebruik te maken van het toilet en op basis van zelfbediening een kop koffie of thee te zetten tegen een kleine vergoeding en ook een fietspomp en een fietsreparatieset zijn aanwezig. Bovendien zijn er oplaadpunten voor de elektrische fiets.

Een boerenbedrijf kan nauwelijks economisch rendabel én kleinschalig tegelijk zijn. Neveninkomsten via bijvoorbeeld verblijfsrecreatie zijn voor die bedrijven van groot belang. Zolang een boerderijcamping een bijdrage vormt aan een gezonde bedrijfsvoering en zo de kwaliteit van het weidelandschap in stand gehouden kan worden, kunnen die voor toeristen ook bijdragen aan de beleving van het landschap. Al kort na de Tweede Wereldoorlog ontstonden er boerderijcampings in het landelijk gebied en in de loop van de twintigste eeuw is dit verschijnsel enorm toegenomen. Als regel geldt dat het agrarische bedrijf altijd de hoofdactiviteit dient te zijn en een boerderijcamping alleen als nevenactiviteit is toegestaan. Hiermede kan een aanvullende economische basis worden gevonden. Het aantal kampeerplekken voor boerderijcampings is binnen de gemeente Castricum geruime tijd geleden verruimd van 15 naar 30 staanplaatsen. In Uitgeest beschikt minicamping de Swaenebloem (Lagendijk 45) over 33 plaatsen en minicamping De Rodenburghoeve (Bus en Dam 22) over 15 plaatsen.

Juist het kleinschalige karakter en een goede inpassing in het landschap maakt het kamperen bij de boer aantrekkelijk. Verdere uitbreiding tast de kleinschaligheid en de aantrekkelijkheid aan voor de rust en ruimte minnende kampeerders.

Kamperen bij de boer moet kleinschalig blijven.

Alertheid is geboden als er een bestemmingswijziging van Agrarisch naar Recreatie wordt aangevraagd. Daarmee wordt immers de agrarische bedrijfsvoering als hoofdactiviteit opgeheven en is de kans groot dat het aantal kampeerplaatsen wordt uitgebreid.

Het Bestemmingsplan Buitengebied Castricum staat toe dat bij inlevering van 6 kampeerplaatsen er maximaal drie permanente recreatiehuisjes geplaatst mogen worden. Goed ingepast geeft een vast bouwwerk minder landschapsverstoring dan een vrijstaande caravan of camper. De kans bestaat echter dat er in de toekomst gevraagd wordt om ruimere mogelijkheden voor de bouw van permanente vakantieverblijven en dat deze accommodaties na verloop van tijd gebruikt gaan worden voor permanente bewoning. De Stichting is voor grote terughoudendheid bij het vergunnen van de bouw van vakantiehuisjes, want er zijn te veel voorbeelden van vakantiehuisjes die permanent worden bewoond. Een voorbeeld hiervan is het recreatiepark De Meerparel te Uitgeest, dat voor een belangrijk deel permanent wordt bewoond. Het is een voorbeeld van gedogen of oprekken van grenzen waardoor bewoning oprukt naar plekken waar dat niet de bedoeling is.

Drie recreatiehuisjes per boerenerf moet de norm blijven om te voorkomen dat boerderijerven de omvang gaan aannemen van groeikernen in het buitengebied. Vakantieverblijven zijn bedoeld voor recreatie en niet voor permanente bewoning.

De gemeente Castricum kent vele boerderijcampings. Het merendeel van de kampeerplaatsen liggen binnen een groensingel. Voor een kampeerder kan een vrij uitzicht over de weilanden aantrekkelijk zijn, maar de witte caravans en campers doen wel afbreuk aan het landschapsbeeld van het buitengebied en worden door wandelaars en fietsers als beeldverstoorders ervaren. Campings kunnen ontsierend zijn, caravanstallingen zijn dat vaak nog veel meer. Als caravanstallingen in de open lucht staan vormen ze een lelijke aanblik. Eigenaren kunnen hun campings of stallingen vanaf de openbare weg minder zichtbaar maken door het aanbrengen van gebiedseigen singelbeplanting en daarmee een kwaliteitsimpuls aan het landschap geven.

12.20 Recreatie op en rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer

De natuur- en landschapswaarden rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer zijn hoog. Het merengebied is een schakel in het Natuur netwerk 'Van Kust tot Kust'. De oevers zijn merendeels onbebouwd, met uitzondering van de oeverzone De Skulper en het jachthavengebied in Akersloot en het vakantiepark Meerparel, het Erfgoedpark De Hoop en de jachthaven Zwaansmeerpolder in Uitgeest. Het water en de oevers bieden een scala aan watersportmogelijkheden. Er zijn jachthavens, recreatieterreinen, is er agrarische bedrijvigheid en cultureel erfgoed zoals forten en molens. Wandel- en fietsroutes leiden recreanten over slingerende dijken en langs polders. Kortom, gelegen in de nabijheid van de Randstad is aan de oever of op het water de beleving van vrijheid en ruimte optimaal. Door concentratie van de voorzieningen voor de watersport blijven oeverzones op andere plekken bestemd voor de natuur. Er zijn natuurgebieden met grote aantallen broedvogels, vooral weidevogels. Daarnaast heeft het gebied in de winter een belangrijke functie als pleisterplaats voor wintergasten als vele duizenden smienten en vele andere watervogels. Het is aan beheerder het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer (RAUM) om een goede balans te bewaren tussen natuur en recreatie.

In de toekomstvisie van het Recreatieschap voor het Alkmaarder- en Uitgeestermeer (2020-2030) staat dat het gebied van het Alkmaardermeer meer gebruikt kan worden om toeristen te huisvesten, die dan uitstapjes maken naar Zaandam, Amsterdam en Haarlem. Ook moet de relatie over water met Alkmaar beter worden. De Metropoolregio Amsterdam (MRA) stroomt over van toeristen, zo stelt het Recreatieschap. Het Alkmaarder- en Uitgeestermeergebied kan een rol spelen in de spreiding van toerisme in en rond de Metropoolregio Amsterdam, rekening

houdend met draagkracht van bijvoorbeeld erfgoed, natuur en milieu en de persoonlijke leefomgeving. De ontwikkelruimte in het gebied is beperkt. Er is ook geen doel tot forse uitbreidingen, de visie is gericht op kwaliteitsverbetering en op enkele plekken ondersteunende verruiming van recreatief gebruik, passend bij de lokale natuurdoelen. Het Recreatieschap wil drie zones rond het meer verder ontwikkelen voor recreatief toerisme: Akersloot, de oostkant met de Woudhaven, De Woude en fort Markenbinnen, en de zuidkant tussen Uitgeest en Krommeniedijk. Door concentratie van voorzieningen voor de watersport en oeverrecreatie blijven de oeverzones op andere plaatsen bestemd voor de natuur.

De drie zones met recreatieve functies.

Een versterking van de functie van Akersloot als watersportdorp kan bijdragen aan het woon- en leefklimaat. Ook sluit het ontwikkelplan goed aan bij het beleid van de gemeente Castricum om het aanbod van recreatieve voorzieningen buiten de kustzone te versterken. Het recreatieschap heeft een aantal trends gesignaleerd: onder andere dat steeds minder mensen zelf een zeilboot hebben, maar die wel vaker huren, en ook dat de motorsloep in opkomst is. De eigenaars daarvan hebben minder behoefte aan bijvoorbeeld een jachthaven en meer aan

ligplaatsen en steigers langs het water. Het Recreatieschap wil dan ook meer openbare aanlegsteigers, maar zonder walstroomvoorzieningen om de jachthavens niet te veel te beconcurreren. Ook de bereikbaarheid van de recreatieplaatsen aan het meer moet worden verbeterd.

Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer maakt (sinds zomer 2018) deel uit van een uitgebreid vaarnetwerk voor sloepen. Natuurlijk kunnen ook fluisterboten en kano's van de routes gebruik maken. Het sloepennetwerk werkt net als het fietsknooppuntennetwerk. Langs vaarknooppunten kan gemakkelijk een mooie route worden samengesteld. Op www.sloepennetwerk.nl staat alle informatie om binnen Noord-Holland een eigen route te maken en de benodigde tijd te berekenen. Het recreatieterrein Uiterdam ligt ten noorden van Akersloot, aan de oever van het Noordhollandsch Kanaal. Hier kan niet worden gezwommen, maar het is een geliefde plek voor hengelaars en op mooie zomerse dagen kan men er gezellig zitten en bootjes kijken. Het recreatieterrein heeft een trailerhelling om bootjes te water te laten en vanuit het water op de trailer te trekken. Gelegen naast de oeverzone De Skulper ligt jachthaven Laamens. Dit jachthavengebied zal de komende jaren getransformeerd worden tot een exclusieve woonlocatie waar wonen en varen gecombineerd worden. Recreatieterrein De Hoorne is in 2021 opgewaardeerd en is vooral voor Akersloters een recreatievoorziening direct aan het Alkmaardermeer. Er is buitendijks een afgesloten zwembad met zwemsteigers aangelegd en in 2022 zal een amfitheater met ongeveer negentig zitplaatsen worden gerealiseerd en het bosplantsoen aan de noordwestkant wordt een speelbos met een houtsnipperpad. De ideeën daarvoor zijn ingebracht door een lokale initiatiefgroep en sluiten goed aan bij de beleidsambities van de gemeente en de ontwikkelstrategie van het recreatieschap. 't Hoorntje ligt op een prachtige locatie, midden in Akersloot. Deze voormalige boerderij met jachthaven en chaletpark geniet al decennialang bekendheid als gastvrije pleisterplaats voor liefhebbers van watersport. Verblijfsrecreatie en dagrecreatie gaan hier goed samen zonder dat het gebied te veel wordt belast.

Het in Uitgeest gelegen recreatieterrein Dorregeest kan met een geluidsscherm in combinatie met zonnepanelen langs de A9 aantrekkelijker worden gemaakt voor oeverrecreatie. Aantasting van de openheid is hier niet aan de orde want aan de andere kant van de snelweg ligt een bedrijventerrein en op het recreatieterrein ligt een groenstrook ter afscherming van de

A9. Vanaf het recreatieterrein Dorregeest begint een wandelroute over de slingerende dijk langs het Uitgeestermeer, die helemaal tot aan de Dorregeestermolen is te bewandelen.

Op zomerse dagen wordt het recreatieterrein Dorregeest druk bezocht.

Ten zuiden van het Uitgeestermeer liggen jachthavens en het oeverpark Zwaansmeer. Daarnaast de door bomen en riet omgeven camping Zwaansmeerpolder met de gelijknamige jachthaven en de minicamping De Swaenebloem. Dit zijn voorbeelden die laten zien dat verblijfsrecreatie goed in het buitengebied is in te passen. Grenzend aan het oeverpark Zwaansmeer lag het onvoltooide Industrieel Erfgoedpark De Hoop. Het twee hectare grote complex aan de rand van het water is eigendom van het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer. Het erfgoedpark had een eerbetoon aan Cornelis Corneliszoon van Uitgeest (ca. 1550 - ca. 1607) moeten worden. Hij was de uitvinder van de houtzaagmolen. Door middel van het toepassen van een krukas werd een draaiende beweging omgezet in een op- en neergaande beweging. Hiermee werden zaagbladen aangedreven en konden machinaal planken worden gezaagd. Het zagen ging zo sneller en maakte de productie groter, dan het met de hand zagen. Zo werd een grote bijdrage geleverd aan de welvaart in de Nederlandse Gouden Eeuw. Een houtzaagmolen, een replica van de paltrok molen De Hoop, die in Uitgeest stond en in 1911 ten onder is gegaan, is er niet gekomen. De gebouwen stonden jaren leeg en het terrein was met een hek afgesloten voor het publiek. In samenspraak met het recreatieschap heeft de gemeente Uitgeest in maart 2019 een bestemmingsplan vastgesteld dat voor het gebied meer mogelijkheden biedt. Uitgangspunt voor het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestemeer was dat de locatie van De Hoop een goede en duurzame bestemming zou krijgen, passend bij de locatie en inkomsten moest genereren. De hoofdbestemming is recreatie waarbij aanvullende functies zijn toegestaan, zoals horeca, verblijfsmogelijkheden, maatschappelijke en educatieve voorzieningen en alles wat met cultuur en ontspanning te maken heeft. In 2020 zijn twee ondernemers de nieuwe erfpachters van het erfgoedpark geworden. Zij hebben er een recreatiebedrijf van gemaakt met watersportfaciliteiten. Wat al in het park was, is gebleven. Er zijn 24 zogeheten glampingtenten neergezet voor 4 tot 8 personen. De vroegere werkloods De Juffer is flink verbouwd. In het voorste deel is de receptie, daarachter 6 bed & breakfast eenheden. Voor eten en drinken is er het dichtbijgelegen restaurant. Verder zijn er drie accommodaties voor 10 tot en met 16 personen. Op donderdag 17 juni 2021 is het park opengegaan. De winst voor het RAUM is dat er een recreatieve voorziening is gekomen, onderhoudskosten wegvallen en er geld wordt verdiend. De Stichting Cornelis Corneliszoon krijgt de beschikking over het fundament van de

molen. Hun intentie is dat er een werkende paltrok molen komt. In een monumentale houtdroogloods zal informatie gegeven worden over Cornelis Corneliszoon van Uitgeest en door de Stichting Oer-IJ een museale presentatie vormgegeven worden over de ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van het Oer-IJ gebied.

Nieuw leven voor Erfgoedpark De Hoop, gelegen aan de zuidoever van het Uitgeestermeer.

Aan oostzijde van het Alkmaardermeer ligt nabij De Woude de Woudhaven. Dit gebied zal een herontwikkeling ondergaan, gericht op de verbetering van de recreatieve en landschappelijke

waarden. Het plan voldoet aan het vereveningsbeleid van de gemeente dat stelt dat in ruil voor het toevoegen van een gebouw in het landelijk gebied ter compensatie een groene ontwikkeling moet plaatsvinden. De inrichting zal bestaan uit een restaurant, een havengebouw met bedrijfswoning, zes volwaardige camperplaatsen, plaats voor vijf kampeertenten, een permanente lighaven en een zelfbedieningspontje naar het golfbrekerseiland. De inrichting van het recreatieterrein zal bestaan uit gebiedseigen beplanting. Tijdens verbetering van het dijklichaam in 2022 zal een wandelpad gerealiseerd worden tussen Woudhaven en de Woude.

Het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestemeer ontvangt financiële bijdragen van de gemeentes Uitgeest, Castricum, Heemskerk, Beverwijk, Alkmaar, Heiloo, Zaanstad en de provincie Noord-Holland, maar moet ook zoeken naar andere financieringsvormen. Per recreatieterrein zal een heldere keuze gemaakt moeten worden waar extensieve recreatie gewenst is en waar de recreatie intensiever kan zijn. In de buurt van de natuurgebieden zal de

recreatie extensief moeten zijn. Door de ligging is de Woudhaven geschikt voor intensieve dagrecreatie. Naast oeverrecreatie en recreatievaart is het Alkmaarder- en Uitgeestemeer als verbinding tussen het Noordhollandsch Kanaal en de Zaan ook belangrijk voor de binnenvaart.

De omgeving van het Alkmaarder- en Uitgeestemeer is nagenoeg vrij gebleven van horizonvervuiling.

Meer recreatiezones of bebouwing buiten de al bestaande bebouwingslocaties langs het Alkmaarder- en Uitgeestemeer zijn vanuit het oogpunt van natuurbehoud en landschapsbeleving niet wenselijk.

12.21 Waterberging

Over de waterhuishouding zijn nieuwe denkbeelden ontstaan; meer opslaan en minder snel afvoeren en schoon oppervlaktewater uit de duinen en kwelwater vooral voor natuurgebieden benutten. Verbreding van bestaande waterlopen en herstel van verlande restgeulen van de vroegere Oer-IJ binnendelta kunnen bijdragen aan het beleid van minder snel afvoeren. De vormgeving van de waterlopen kan aangepast worden aan ecologische eisen door het aanbrengen van minder steile oevers. In de duinen heeft al herstel plaatsgevonden van natte duinvalleien.

Het Alkmaarder- en Uitgeestemeer is omzoomd met veenpoldertjes. Dit meer is in de middeleeuwen ontstaan als het Langemeer, toen de veenrivieren steeds breder werden en uitgroeiden tot grote meren in de Noord-Hollandse veengebieden. Het Langemeer stond vroeger in verbinding met de Schermer, maar is in de 17e eeuw aan inpoldering ontsnapt. Het meer was van grote betekenis voor de scheepvaart en de grillige vorm zou het bedijken tot een gecompliceerde zaak maken. Bovendien moest er voldoende bergingscapaciteit blijven

om het uit de polders opgemalen water te kunnen opvangen voordat het naar zee wordt afgevoerd. Om die reden behoort het Alkmaarder- en Uitgeestermeer tot de Schermerboezem. Ook aan het begin van de twintigste eeuw ontsnapte het Alkmaarder- en Uitgeestermeer aan drooglegging. Als extra argument gold toen dat er water nodig was voor inundatie van de Stelling van Amsterdam. Tegenwoordig is de Schermerboezem een waterreservoir om in tijden van droogte de polders in hun waterbehoefte te kunnen voorzien. Omdat vergroting van maalcapaciteit niet meer als enige oplossing wordt gezien om wateroverlast de baas te blijven,

is de waterbergingscapaciteit van het Alkmaarder- en Uitgeestermeer onverminderd van belang. Om ook in de toekomst droge voeten te houden is tussen 2016 en 2021 rondom 20 kilometer boezemdijk versterkt en 10 tot 20 centimeter opgehoogd. De dijk rondom het eiland Westwouderpolder was in 2021 het sluitstuk.

In 2017 zijn de 17e-eeuwse dijkes langs de Klaas Hoorn- en Kijfpolder versterkt en iets verhoogd.

Voor het behoud van voldoende waterbergingscapaciteit, maar ook vanuit het oogpunt van natuur en recreatie is het van belang om de huidige oppervlakte van het Alkmaarder- en Uitgeestermeer te behouden.

12.22 Slibberging

Slibberging is onvermijdelijk. Waterwegen moeten van tijd tot tijd weer op diepte worden gebracht en al het opgebaggerde slib moet ergens worden opgeslagen. Ondanks het verzet van de Stichting tegen het verhogen en versterken van de Sakerleidam in het Alkmaardermeer met bagger uit de Zaan, is er in 2012 toch 180.000 m³ baggerspecie uit de Zaan in de dam gestort. Door haar waakzaamheid is wel zorgvuldig op de kwaliteit van de bagger toegezien.

De Sakerleidam gereed om opgevuld te worden met baggerspecie uit Zaan.

Bij de locatiekeuze van slibberging behoort rekening gehouden te worden met het milieu en landschappelijke inpassing.

12.23 Wegen en fietspaden

De Nieuwe Strandwal is een samenwerkingsprogramma van de gemeenten Heiloo, Castricum, Alkmaar en de provincie. Het programma bestaat uit vier elementen:

- Een ruimtelijke samenhang waarbij de aanleg van een woonwijk met groene allure gepaard gaat met een aansluiting op de A-9 met bijbehorende toegangswegen.
- Een betere ontsluiting van het bedrijventerrein Boekelermeer.
- Natuurcompensatie.
- Recreatieve voorzieningen, zoals een fietspad over het viaduct van de A9.

De Kennemerstraatweg (Heiloo) krijgt via de Lagelaan een aansluiting op de A9. Deze aansluiting moet voorkomen dat de verkeersbelasting van de Rijksweg door Limmen en de Provincialeweg N203 zal toenemen en ook de Limmer Uitgeesterweg naar Akersloot en Limmen met nog meer sluipverkeer belast gaat worden. De Stichting had liever gezien dat er was gekozen voor een aansluiting via de noordelijker gelegen Kanaalweg omdat de gevolgen daarvan voor het landschap minder ingrijpend zijn. De Stichting heeft zich uitgesproken voor een tunnel op het kruispunt Lagelaan-Oosterzijweg, maar de plannenmakers hebben gekozen voor een rotonde. Procedures, verzet en juridisch getouwtrek hebben de aansluiting op de A-9 enorm vertraagd.

Afgezien van de afslag Lagelaan van de Kennemerstraatweg (Heiloo) naar de A9 moeten er niet meer nieuwe wegen worden aangelegd om het buitengebied niet nog meer te versnipperen.

Dan is er nog de kwestie over de aansluiting van de A8 met de A9. Als de plannen doorgaan heeft de komst van de verbindingsweg onomkeerbare gevolgen voor het steeds kleiner worden van het groene gebied tussen de oprukkende Metropoolregio Amsterdam aan de ene kant en dichtbebouwde kustzone aan de andere kant. In dat groene gebied ligt het UNESCO erfgoed Stelling van Amsterdam. Adviesorgaan ICOMOS van de UNESCO vindt dat de aansluitingsplannen tussen die snelwegen onacceptabele schade zal aanrichten. Er zijn al te veel aantastingen waardoor de Stelling reparatie behoeft. De aandacht is te veel uitgegaan naar de individuele forten en te weinig naar de verdedigingslinie als geheel. Juist de inundatielinie is het unieke aan de Stelling van Amsterdam. Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Noord-Holland is in mei 2018 tot de conclusie gekomen dat de Golfbaanvariant de beste oplossing biedt om de bereikbaarheid en leefbaarheid in het gebied tussen de A8 en A9 te verbeteren en de UNESCO-waarden van de Stelling van Amsterdam te herstellen (zie kaartje). Zij is tot dat oordeel gekomen op basis van de uitkomsten van diverse onderzoeken, gesprekken, aanbevelingen, ingediende zienswijzen en de financiële haalbaarheid. In april 2020 werd bekend dat de colleges van de gemeenten Heemskerk en Beverwijk deze variant accepteren.

De provincie heeft een landschapsplan laten opstellen met als doel om de verbinding tussen de A8 en de A9 zo goed mogelijk in te passen in het gebied met de Stelling van Amsterdam. Daarbij valt te denken aan het herstellen van de inundatiekeringen en van het verloren gegane gedeelte van de Groenedijk. In het eerste deel van het landschapsplan staat: *“Het deel in de IJmond is altijd een zwakke schakel geweest in de Stelling van Amsterdam. Het relatief open en stille landschap tussen de IJmond en de Zaanstreek kan en moet verbeterd worden.”* Zelfs nadat de Stelling aangemeld was als Werelderfgoed ging de aantasting verder. De A9 werd

verlegd voor de Wijkertunnel, het bedrijventerrein Wijkermeerpolder bij Beverwijk kwam er en delen van de hoogspanningsleiding doorkruisen het gebied.

Verbindingsvarianten A8-A9. De voorkeur van de provincie gaat uit naar de Golfbaanvariant. Deze zal de omgeving van fort Veldhuis ernstig aantasten.

Om de status van werelderfgoed te behouden en te versterken is een vrijwel volledig verdiepte aanleg tot en met de aansluiting op de A9 bij Heemskerk de meest kostbare. Een oordeel van Unesco over de A8-A9 kan nog wel even op zich laten wachten. Helderheid over de werelderfgoedstatus en garanties voor de financiering zijn voorwaarden voor aanleg. Een nieuwe snelweg van de A9 naar de A8 beschadigt het landschap onherstelbaar en de investering is veel te hoog voor drie minuten rijtijdwinst. Dat zegt de Groene Combinatie, een grote groep maatschappelijke organisaties agrarische ondernemers en bewonersgroepen.

Het is onaanvaardbaar dat het waardevolle open landschap, waarin ons natuurlijke kapitaal gebundeld is in natuur, cultuurhistorie en met de aanwezigheid van nog gave delen van de Stelling van Amsterdam, ernstig verstoord wordt door een verbindingsweg tussen de A8-A9.

Uit veiligheidsoverwegingen zijn soms vrij liggende fietspaden noodzakelijk, zoals het in 2012 gereedgekomen vrij liggend fietspad langs de Startingerweg naar Akerloot.

In oktober 2020 hebben de gedeputeerde van de provincie en de wethouders van de gemeenten Langedijk, Heerhugowaard, Bergen, Alkmaar, Heiloo, Castricum en Uitgeest een intentieverklaring ondertekend voor het verbeteren van regionale doorfietsroutes. De toename van het fietsgebruik voor het dagelijkse verkeer naar werk of school vervult een steeds prominentere rol, mede door het gebruik van de elektrische fiets. De provincie Noord-Holland heeft een duidelijke ambitie de groei in de mobiliteit in Noord-Holland voor een belangrijk deel op te vangen met de fiets en het openbaar vervoer. De plannen bestaan uit een doorfietsroute van Heerhugowaard via Alkmaar, Heiloo, Limmen en dan naar de Zaanstreek of via Castricum

naar de IJmond. De intentie is dat de fietser op die route zo weinig mogelijk obstakels tegenkomt. Logisch lijkt het om dit soort fietspaden zo veel mogelijk parallel aan bestaande wegen te positioneren. Het is echter niet uit te sluiten dat dergelijke fietspaden ook door het buitengebied aangelegd gaan worden.

Het plaatsen van tunnelsegmenten in 2010 voor de fietsverbinding Castricum-Akersloot.

12.24 Programma Hoogfrequent Spoorvervoer

In 2010 heeft het kabinet besloten om het nationale Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (PHS) te realiseren. Om de verwachte groei van het spoorvervoer in goede banen te leiden gaan er in de toekomst onder andere tussen Amsterdam en Alkmaar elke 10 minuten treinen rijden; het zogenaamde spoorboekloos reizen. Het zal in de spits gaan om 6 Intercity's Amsterdam-Alkmaar en 4 sprinters Amsterdam-Uitgeest. Buiten de spits zullen de treinen met dezelfde frequentie rijden, maar minder lang zijn. De gemeente Uitgeest heeft in augustus 2018 een besluit genomen voor een traverse in het stationsgebied die moet voldoen aan de doelstelling van het 'Programma Hoogfrequent Spoorvervoer'. Dit programma zou met zich meebrengen dat ook een opstel terrein nodig is: een emplacement waarop buiten de spits het overschot aan treinstellen kan worden geparkeerd, en waar 's nachts treinen worden schoongemaakt en nagekeken. Uiteindelijk is het opstel terrein voor sprintertreinen niet bij Uitgeest gekomen. Op 30 januari 2019 hebben ProRail, NS en het ministerie van Infrastructuur & Milieu gekozen voor Heerhugowaard. Een apart terrein aanleggen bij Uitgeest zou veel geld kosten terwijl Heerhugowaard toch al een opstel terrein voor intercity's zou krijgen.

Het sprinterstation Uitgeest.

De gemeente Castricum is met andere partijen al geruime tijd bezig zich voor te bereiden op de invoering van het hoogfrequent spoorvervoer. Het spoortracé tussen Castricum en Bakkum met vijf spoorwegovergangen zijn een bron van zorg, met name de spoorwegovergang Beverwijkerstraatweg. In het kader van een integraal verkeersplan worden vier opties onderzocht voor het wegverkeer. Daarnaast is in december 2021 door twee inwoners de zogenaamde Groene Variant aan de gemeenteraad voorgelegd. Hun voorstel is om het spoortracé vanaf Uitgeest buiten Castricum om, langs de N203 naar Limmen te verleggen. Hoewel in deze variant een aantal logistieke plussen zitten, zitten er ook landschappelijke nadelen aan vast. De Stichting De Hooge Weide zal een strook van hun natuurgebied langs de N203 moeten afstaan. In de Groot-Limmerpolder tussen Bakkum en Limmen liggen restanten van het Oer-IJ. De noordelijke geulboog van het Oer-IJ met haar vertakkingen, waarvan de Schulpvaart deel uitmaakt, wordt met dit plan onaanvaardbaar aangetast. Bovendien zal met dit tracé de smalle corridor van het Natuurnetwerk Nederland tussen Limmen en Castricum worden doorsneden. Daar zal het spoor met een tunnel onder de Zeeweg geleid moeten worden. Met het voorgestelde te bebouwen stationsgebied zal er verstening plaatsvinden waardoor Limmen en Castricum aan elkaar vast zullen groeien. Aanvankelijk vroegen de initiatiefnemers aan de raad om te besluiten hun variant aan de andere vier te onderzoeken varianten toe te voegen. De behandeling in de raadscommissie leidde bij de initiatiefnemers tot de conclusie dat het niet realistisch was om te verwachten dat de gemeente Castricum zelf over alle benodigde kennis beschikt. Zij kozen een andere strategie en kwamen met het voorstel aan de gemeenteraad om het College van B&W op te dragen De Groene Variant in te brengen in het bestuurlijk overleg tussen de samenwerkingspartners ProRail, het Ministerie

van Infrastructuur en Waterstaat en de Provincie Noord-Holland. Verder vroegen zij om na een strategische verdiepingsslag met de samenwerkingspartners de uitkomst daarvan aan de gemeenteraad voor te leggen. Op 23 december 2021 heeft de raad unaniem besloten het plan van de initiatiefnemers, inclusief de reacties die op het plan zijn ontvangen, bij de samenwerkingspartners in te brengen.

De noordelijke geulboog van het Oer-IJ, met haar vertakkingen in de Groot-Limmerpolder tussen Bakkum en Limmen.

De noordelijke geulboog van het Oer-IJ, met haar vertakkingen in de Groot-Limmerpolder tussen Bakkum en Limmen, wordt met de omlegging van het spoortracé naar de oostzijde van Castricum onaanvaardbaar aangetast. Bovendien zal met dit tracé de smalle corridor van het Natuurnetwerk Nederland tussen Limmen en Castricum worden doorsneden.

12.25 Energietransitie

Opwekking van hernieuwbare elektriciteit met windmolens en grondgebonden zonnepanelen en de bijbehorende hoogspanningsnetten hebben grote invloed op het landschap. Het is een uitdaging windmolens en zonnepanelen zodanig in het landschap in te passen dat hier onder de bevolking draagvlak voor is én dat de doelen voor de opwekking van hernieuwbare energie worden gehaald.

De energietransitie, economische groei en de teruglevering van stroom van private zonnepanelen en windmolens vragen steeds meer capaciteit van het elektriciteitsnet en maakt uitbreiding van de transportcapaciteit noodzakelijk. De vraag naar elektriciteit groeit hard doordat bijvoorbeeld steeds meer huizen van aardgas overschakelen op elektrische warmtepompen, door het groeiende aandeel elektrische voertuigen en datacenters die grote hoeveelheden energie verbruiken. Op steeds meer plekken worden grote hoeveelheden duurzame elektriciteit opgewekt door zonneweiden en windparken. Deze ontwikkelingen vragen veel extra capaciteit van het elektriciteitsnet. Vooral in het stedelijk gebied in Noord-Holland Zuid legt het geheel aan woonwijken, werklocaties, datacenters, forse mobiliteitsstromen en de luchthaven Schiphol druk op alle lagen van het elektriciteitsnetwerk. In Noord-Holland Noord vragen vooral de groei van datacenters en het groeiende aanbod van zon- en windenergie om uitbreiding van de capaciteit van het elektriciteitsnet. Verzwaring van het elektriciteitsnetwerk moet uitkomst bieden. In Noord-Holland gaat netbeheerder Liander de komende jaren minimaal tien nieuwe elektriciteitsverdeelstations bouwen en vijftientig stations uitbreiden. De netbeheerder wil ook dat particulieren gestimuleerd worden om een eigen opslag voor hun zonnestroom te laten installeren. Met een thuisbatterij kan de stroom van de eigen zonnepanelen, die niet direct kan worden gebruikt, worden opgeslagen. Die thuisbatterijen kunnen helpen om de druk op het netwerk te verlichten.

Stroomnetwerk op slot

Het elektriciteitsnetwerk van Liander in een groot deel van Noord-Holland is vol. Het netwerk in dat gebied is vanaf september 2021 voor vier jaar op slot gegaan. Er kunnen geen nieuwe grote stroomafnemers zoals bedrijven meer bij. Het besluit geldt voor Alkmaar en elf andere gemeenten om de stad, van Hollands Kroon tot Castricum en van Bergen tot Medemblik. Nieuwbouwwijken worden zoveel mogelijk ontzien, maar bestaat er wel onzekerheid over aansluiting van supermarkten en scholen. Liander is in veel gebieden al hard bezig om meer kabels de grond in te krijgen en meer elektriciteitsverdeelstations te bouwen. NHD Alkmaarsche Courant 16-09-2021

12.26 Windmolen- en Zonnepanelenparken

Het in 2019 gesloten Klimaatakkoord is de Nederlandse uitwerking van het VN-klimaatakkoord van Parijs (2015). Het doel: de opwarming van de aarde beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius, bij voorkeur zelfs tot maximaal 1,5 graden. Op dit moment is de aarde al 1,1 graden opgewarmd, dus de urgentie is hoog. Met het Klimaatakkoord zet Nederland stappen naar een totale energietransitie, met als einddoel 95% CO₂ reductie in 2050. De EU-lidstaten en het Europees Parlement hebben in 2021 een akkoord gesloten over het opschroeven van de klimaatdoelstellingen. De doelstelling is om in 2030 49 procent minder CO₂ uit te stoten dan in 1990 en, indien mogelijk op basis van nadere afspraken, met 55 procent. Na de overwinning in mei 2021 van Milieudefensie op Shell bij de rechter, ontkomen ook andere grote bedrijven er niet aan om hun CO₂-uitstoot in 2030 met 45% te verminderen.

Uit de klimaatop in november 2021 te Glasgow is gebleken dat er meer gedaan moet worden om de klimaatdoelen op tijd te halen. Verschillende landen waaronder; de VS, Groot-Brittannië, Canada, Italië, Denemarken en Nederland hebben een verklaring getekend waarin wordt beloofd uiterlijk eind 2022 te zullen stoppen met overheidssteun aan fossiele brandstofprojecten. China en de Verenigde Staten hebben in een gezamenlijke verklaring het belang van samenwerking onderstreept om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs te bereiken.

Voor het uitwerken en realiseren van de nationale doelen en afspraken is regionaal en lokaal maatwerk nodig, een regionale energiestrategie (RES). Het vraagt om nieuwe manieren van intensieve samenwerking tussen overheden, netwerkbeheerders, inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners. Het sluit aan bij de beweging die er al is. Denk aan de vele collectieve initiatieven in steden en dorpen. Energiecoöperaties zijn al jaren bezig woningen te verduurzamen, energie te besparen en collectieve windmolens en zonnecentrales te ontwikkelen. Regio Noord-Holland Noord (NHN) is één van 30 RES-regio's van Nederland. De energietransitie is echter niet alleen een technische en planologische opgave, maar ook een participatieopgave. Regio Noord Holland Noord heeft veel zonuren en door de ligging aan kust een grote potentie aan windenergie. Een zonnepaneel of windturbine in onze regio heeft daardoor een hoger rendement dan elders in Nederland. Maar hoe zit het met het recycleren van zonnepanelen en windturbines aan het eind van hun levensduur?

Windmolens en zonnepanelen zijn belangrijke vernieuwbare bronnen van energie, maar hebben impact op het landschap. Windmolens breken de horizon en zonnepanelen nemen ruimte in. Natuurlijk, het overschakelen op wind- en zonne-energie is noodzakelijk. In lijn met de nationale doelstelling wil de provincie in 2050 een klimaatneutrale provincie zijn. Elektriciteit zal op veel meer plekken dan we gewend zijn worden opgewekt, op land en op zee. Het grootste bezwaar tegen windmolens op het land komt voort uit de last die mensen ervan ondervinden, zoals horizonvervuiling, geluidsoverlast en schaduwwerking. Horizonvervuiling is in het Nederlandse vlakke en open landschap bij economische ontwikkeling vrijwel onvermijdelijk.

Het landschapsbeeld van kerktorens en molens, waarmee Nederland beroemd is geworden, is vanaf de tweede helft van de vorige eeuw drastisch veranderd. Een paar eeuwen geleden vormden de industrie-, meel- en watermolens een belangrijk onderdeel van de economie. Als die term toen had bestaan, zou men een paar eeuwen geleden dit misschien ook als horizonvervuiling hebben betiteld. In ieder geval geldt dit in onze tijd wel voor de moderne windturbines en niet alleen op het land maar ook voor windmolenparken op zee.

De provincie Noord-Holland zag aanvankelijk liever geen windturbines op het land, maar heeft haar beleid aangepast. De provincie wil dat het in de Metropoolregio Amsterdam mogelijk wordt om meer windmolens toe te staan. De belangrijkste regels die vervallen zijn de 600 meter afstandseis tot gevoelige bestemmingen, de drie op een lijn-eis en de maximale ashoogte van 120 meter. Buiten de RES-zoekgebieden zijn kleine windturbines (tot 15 meter) op agrarische bouwpercelen toegestaan en mogen bestaande windparken worden vervangen of vernieuwd. De Stichting is van oordeel dat gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland, de weidevogelleefgebieden, het Unesco werelderfgoed Stelling van Amsterdam en het aardkundig monument Alkmaarder- en Uitgeestermeer in het landelijk gebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest, geen tot weinig ruimte is voor windturbines en zonnepanelen. Die opvatting wordt door de gemeenten gedeeld. Zonnepanelen op een geluidsscherm

langs de A9 ter hoogte van het recreatiegebied Dorregeest kan een win-win situatie opleveren. Er kan elektriciteit opgewekt worden en dat gebied wordt voor oeverrecreatie stiller en dus aantrekkelijker gemaakt. Aantasting van de openheid is hier niet aan de orde, want aan de andere kant van de snelweg ligt een bedrijventerrein en op het recreatieterrein ligt een groenstrook ter afscherming van de A9. Ook het slibdepot bij het recreatiegebied Dorregeest kan benut worden voor het plaatsen van zonnepanelen. Solarcarports, zoals bij Bloemendaal aan Zee is een voorbeeld hoe ook het parkeerterrein bij Castricum aan Zee ingericht kan worden voor het opwekken van zonne-energie. Dakvlakken van huizen, kantoren, agrarische en andere bedrijfsgebouwen, maar ook parkeerterreinen, dijken en taluds worden nog onvoldoende voor zonnepanelen benut. In het kader van de RES zou in elk nieuw bestemmings- of omgevingsplan opgenomen moeten worden dat elk (nieuw) gebouw tenminste energie-neutraal moet zijn, of nog beter energie moet leveren. Dus behalve bouwkwaliteit, die voorgeschreven is, zonnepanelen, bodemwarmte etc.

In het landelijk gebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest is nauwelijks ruimte voor windturbines en in beperkte mate voor zonneakkers.

De Noordzee is het leefgebied van zeevogels, zeehonden en vissen. Dit leefgebied verandert rap met de windmolenparken. Windmolens op zee is rijksbeleid. Windturbines leveren niet alleen duurzame energie op maar windmolenparken vormen ook een nieuw landschap. Het windmolenpark voor de kust van Egmond ligt op 10-18 kilometer. Er komen drie nieuwe, grote windmolenparken op de Noordzee bij. Het gaat om zones op 18,5 tot 22 kilometer uit de kust, voor Zeeland, Zuid-Holland en ook Noord-Holland. Eén van de drie gebieden waar nieuwe (tot 190 meter hoge) windmolens komen, is voor de kust van Noord-Kennemerland (Hollandse Kust-noord). Het windpark komt op 18,5 kilometer van de kust bij Egmond aan Zee te staan.

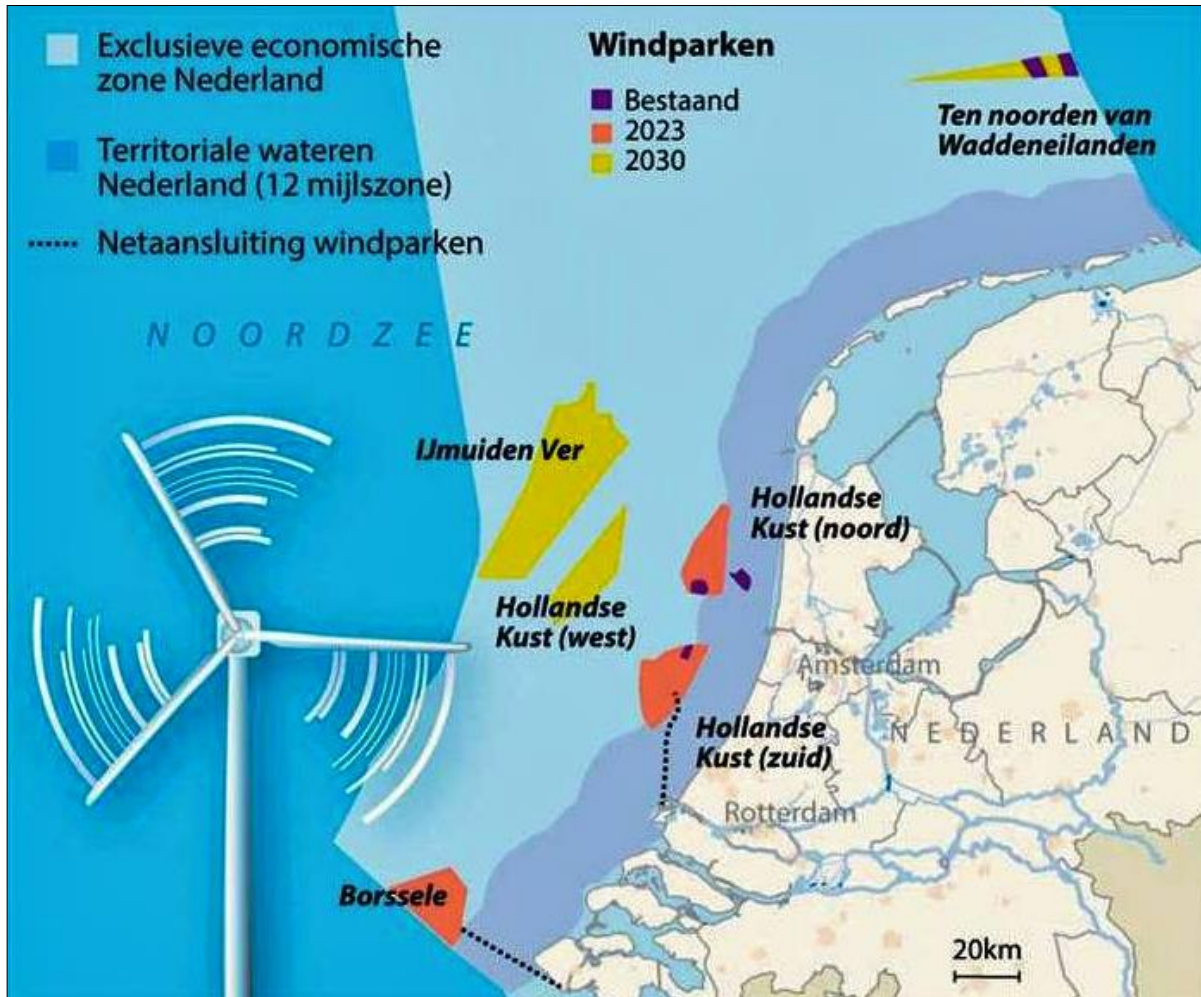
Bezoekers komen voor de natuur en het prachtige strand. De bouw van windmolenparken dichterbij de kust dan 18 kilometer is niet gewenst.

Het kabinet wil tussen 2024 en 2030 nog drie nieuwe (mega)windparken op de Noordzee bouwen, waarbij de huidige windmolenparken schril afsteken. Twee parken komen ruim vijftig kilometer uit de Noord- Hollandse kust: Hollandse Kust (west) en IJmuiden Ver. Het derde komt ruim vijftig kilometer boven Schiermonnikoog. Om rekening te houden met de talloze activiteiten op de Noordzee zegt het kabinet bij het opstellen van de 'Routekaart windenergie op zee' de belanghebbenden te betrekken, zoals de kustgemeenten en de visserij.

Provincie Noord-Holland, gemeenten en waterschappen hebben gekozen voor een ondergrondse verbinding van windpark Hollandse Kust, ten noorden van Wijk aan Zee, naar een transformatorstation op het terrein van Tata-Steel. Het is het kortste tracé en tast de omgeving het minst aan omdat het transformatorstation op een bestaand bedrijventerrein komt. In Beverwijk wordt de duurzaam opgewekte energie vervolgens aangesloten op het landelijke hoogspanningsnet.

Met de groei van het aantal windparken streeft de overheid ernaar de beschikbare ruimte op de Noordzee zo efficiënt mogelijk te benutten. Het openstellen van de windparken voor kleine scheepvaart moet daaraan bijdragen. Sinds 1 mei 2018 mogen schepen tot 24 meter overdag tussen de windturbines door kruisen. De schippers moeten zich wel aan strenge voorwaarden houden. Zo mogen ze in het gebied tussen de molens niet voor anker gaan en moeten ze altijd

minimaal vijftig meter afstand van de turbines houden. Met het Automatic Identification System (AIS) worden de schepen in de gaten gehouden. Nederlandse vissers zijn niet blij met de windmolenparken. Zij hebben al te maken met beschermde natuurgebieden, scheepvaart-routes, gas- en olievelden en defensiegebieden. Zij vinden dat ze van zee worden verdreven.

Windparken op zee gaan veertig procent van het huidige elektriciteitsverbruik opleveren.

Bron: NAP

Dat windmolenparken op zee de flora en fauna beïnvloeden staat vast, maar studies wijzen uit dat daarvan vrijwel geen ecologische schade wordt ondervonden (Wageningen Marine Research). Er zijn zelfs aanwijzingen van ecologische voordelen. De funderingen waarop de turbines zijn gebouwd vormen voor allerlei zeeleven, zoals mosselen, zachte koralen en zee-anjelierien een aantrekkelijke leefomgeving, wat weer garnaaftjes, kreeftachtigen en vissen aantrekt, zoals makreel en kabeljauw. Door bodemvisserij en door een oesterziekte die opdook met de introductie van de Japanse oester verdwenen de oesterbanken uit de Noordzee. Omdat bodemvisserij er verboden is bieden windmolenparken kansen om de oesterbanken weer terug te brengen. Stichting De Noordzee en Natuur & Milieu probeert met enkele ander partijen dat proces op gang te brengen.

Zeewier kan dé duurzame eiwitbron van de toekomst worden. De Stichting Noordzeeboerderij is in Nederland de aanjager van de zeewierteelt. Er bestaan zelfs plannen om zeewier te

gebruiken voor de productie van biogas. Omdat de Noordzee de drukst bevaren zee ter wereld is, zouden de zeewierboerderijen tussen de windturbines moeten komen. Het voordeel is dat dan geen aparte gebieden nodig zijn en het vergroot de veiligheid van de zeewierboerderijen. Daar tegenover staat dat sinds 1 mei 2018 schepen tot 24 meter overdag tussen de windturbines door mogen kruisen. Kortom op het land moeten doorlopend allerlei belangen tegen elkaar afgewogen worden, maar in toenemende mate ook op de Noordzee. Vissers vinden dat met de Noordzee wordt omgegaan alsof het een industrieterrein is.

Aanvankelijk werd gedacht dat zeevogels en landvogels nauwelijks hinder van de windmolens hebben. Vogels zouden goed zijn in het vermijden van botsingen met windturbines en aalscholvers zouden er welkome rustplekken vinden en vanuit de duinen er rechtstreeks naartoe vliegen. Hoe anders is de werkelijkheid. Soorten op het land die de meeste kans hebben op botsingen zijn roofvogels en uilen. Andere gevoelige families zijn leeuweriken, ooievaars, Kievieten. Op zee zijn de grotere vogels zoals de visarend en de zeearend gevoelig, maar ook plevieren, kraanvogels en meeuwen. Zwarte molenwieken zouden ertoe bijdragen dat minder vogels zich te pletter vliegen. In Noorwegen is daarmee een proef gedaan en met succes. Er is echter meer onderzoek nodig om aan te tonen of dat echt zo is, of dat het toeval was. Op sommige windmolenparken is een radar geplaatst, die waarschuwt voor zwermen vogels, zodat de windmolens tijdig stilgelegd kunnen worden bij massale vogeltrek. Zeezoogdieren, vooral bruinvissen, kunnen last hebben van onderwatergeluid. Het heien van de fundering van een windmolen zorgt voor bruinvissen en zeehonden voor zoveel geluidsoverlast dat het kan leiden tot tijdelijke doofheid, andere zwemroutes en verlies van leefgebied. Door het gebruik van dubbelschermen wordt het heigeluid gedempt.

Zonne-energie levert in toenemende mate een belangrijke bijdrage aan het opwekken van elektriciteit, maar om evenveel elektriciteit te leveren als 1 windturbine is 10 tot 23 hectare zonnedak of -veld nodig. De provincie was al voorstander van opwekking van duurzame energie door middel van zonnestroominstallaties op gebouwen, waaronder scholen, gemeentehuizen en op daken van bedrijfsgebouwen. De daken van de ongeveer tweehonderd bedrijven in de Boekelermeer kunnen een compleet zonnepanelenpark herbergen met een gezamenlijke oppervlakte van 35 hectare. Voor dit doel is in 2017 Stichting Boekelermeer Energiepositief opgericht. Een nieuwe vorm van landgebruik die zich voordoet, is de aanleg van zonneakkers. Drie procent van de oppervlakte van Nederland bedekt met zonnepanelen zou voldoende zijn voor alle benodigde stroom in ons land. De plannen voor zonneparken schieten als paddenstoelen uit de grond. Dat is gunstig voor de verduurzaming van de Nederlandse energievoorziening, maar vergroot de vraag naar toch al schaarse grond. In oktober 2018 is op een stuk braakliggend industrieterrein het 'Zonnepark De Vaandel' in gebruik genomen. Dit park is 10 hectare groot en omvat 34.000 panelen en zal naar schatting 2500 huishoudens in Heerhugowaard van stroom voorzien.

De provincie was aanvankelijk tegen zonneakkers in het landelijk gebied, maar geeft nu ruimte aan initiatieven die bijdragen aan het duurzaam opwekken van energie. Daarom zijn er voorwaarden en regels opgesteld die het bouwen van zonneparken ook in het landelijk gebied mogelijk maken (tot 25 hectare en grenzend aan stedelijk gebied). Volgens Gedeputeerde Staten kunnen zonneakkers in het landelijk gebied - in afwachting van efficiëntieverbetering in de opwekkingstechniek - vooral op korte termijn een bijdrage leveren aan de duurzaamheidsambities van de provincie. Belangrijk uitgangspunt van het provinciaal beleid is dat de zonne-installaties in het landelijk gebied een tijdelijke voorziening zijn van maximaal 25 jaar.

De bestemming van de grond blijft agrarisch. Na die periode moeten de initiatiefnemers de zonneakkers opruimen en het landschap naar z'n oorspronkelijke staat herstellen. Daarnaast geldt dat zonneakkers moeten passen binnen het landschap en qua omvang in verhouding staan tot de woonkernen in de omgeving. Er mogen geen zonneakkers worden aangelegd in gebieden die worden beschermd als Natuur Netwerk Nederland, het weidevogelleefgebied en het Unesco werelderfgoed. Dit neemt echter de zorgen van boerenorganisaties, omwonenden en tal van politieke partijen over de wildgroei van zonneparken niet weg. Er wordt grond onttrokken voor de voedselproductie, de grondprijzen schieten omhoog en dat is ongunstig voor jonge boeren die willen investeren.

De helft van 'Zonnepark De Vaandel' bij Heerhugowaard. Foto: Held drone service.

Het is de vraag hoe duurzaam zonneakkers zijn. Wat doet een zonnepark met de biodiversiteit en de kwaliteit van agrarische gronden? Zonneparken blijken een grote biodiversiteit te kunnen herbergen. Dat is de conclusie van onderzoekers van Naturalis Biodiversity Center in Leiden. Zij onderzochten in het voorjaar van 2019 de biodiversiteit op een 39 hectare groot zonnepark (76.000 panelen) van Shell in Moerdijk. Op de bodem van het zonnepark zaaiden de onderzoekers mengsels van verschillende planten in. Mits goed ingericht zijn de zonneparken voor de biodiversiteit beter dan de meeste landbouwgronden. Zonneparken bieden een mix van zon en schaduw, paden worden nauwelijks door mensen belopen en ze zijn vrij van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Dit geeft planten en dieren goede kansen. Hoe representatief is een eenjarig onderzoek? Tegenover de conclusie van het Naturalis-onderzoek staat de mening van onderzoekers in Wageningen. Zij zijn van mening dat de panelen zoveel schaduw op de bodem werpen dat de fotosynthese, dus het groeivermogen van de planten, tot wel 92% kan afnemen. LTO Nederland vreest dat voor zonneparken 'kostbare' landbouwgrond wordt opgeofferd. Bovendien legt een goed functionerende grasmat koolstof en dus CO₂ vast. Bij het bedekken van de bodem met zonnepanelen stagneert deze vastlegging.

Door het agrarisch landgebruik, natuurgebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland, weidevogelleefgebieden, het Unesco werelderfgoed Stelling van Amsterdam en het aardekundig monument Alkmaarder- en Uitgeestermeer is er in het landelijk gebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest in beperkte mate ruimte voor zonneakkers. Dakvlakken van huizen, kantoren, agrarische en andere bedrijfsgebouwen, dijken en taluds worden nog onvoldoende voor zonnepanelen benut. Uit een onderzoek in 2019 van het milieukundig adviesbureau 'Over Morgen' blijkt dat 93 procent van de bedrijfsdaken groter dan duizend vierkante meter in de regio Alkmaar niet wordt benut voor opwekking van zonne-energie. Deze regionale cijfers verschillen niet veel met de landelijke uitkomsten. Als vijftig procent van de bedrijfsdaken in Nederland wordt bedekt met zonnepanelen, zou daarmee de doelstelling van 2030 uit het Klimaatakkoord voor duurzame elektriciteitsproductie op het land voor tweederde kunnen worden behaald.

Zonneparken aanleggen op landbouwgrond moet worden gezien als de laatste optie. Eerst moeten daken van gebouwen en niet-productieve gronden zoveel mogelijk worden benut.

Er zijn al dakvlakken van agrarische bedrijfsgebouwen van zonnepanelen voorzien, maar nog meer grote dakvlakken, ook van andere bedrijfshallen, kunnen benut worden voor het opwekken van zonne-energie.

Zonne-energie kan op veel meer plekken dan alleen op daken. TNO Energietransitie werkt aan zonnepanelen van de toekomst. Panelen die energie opwekken maar die ook in alle vormen en kleuren beschikbaar zijn, zodat ze kunnen bijdragen aan het design van gebouwen.

Zo zijn er systemen in ontwikkeling voor zonnecellen op gevels, in ramen, boven parkeerplaatsen, op kassen, geïntegreerd in geluidschermen en zelfs voor auto's.

Zonneceldakpannen

Er verschijnen steeds meer zonnepanelen op particuliere woonhuizen. Het straatbeeld wordt er vaak niet mooier door. Er zijn nu ook dakpannen die als zonnepaneel dienst doen. De eerste 'zonnedaken' zijn al geplaatst. Dat ziet er een stuk beter uit. Voor de productie van de dakpannen wordt kwartsglas gebruikt. De kosten van zo 'n systeem zijn wel hoger dan van normale zonnepanelen. Daar tegenover staat de verwachting dat die dakpannen wel 50 jaar meegaan.

12.27 Waterstof

Veel wordt gevraagd van het elektriciteitsnet in Noord-Holland. De vraag naar elektriciteit stijgt enorm door het aantal huizen dat gebouwd gaat worden, de energie slurpende datacenters, het elektrisch autorijden en het toenemende gebruik door op duurzame energie overschakelende industrie. Er is veel stroom nodig en zonneweides en windmolenparken leveren dat wel, maar de energieopbrengst fluctueert. De hoop is gevestigd op waterstof, te maken via elektrolyse. Waterstof is een gasvormige energiedrager die kan worden opgeslagen én ook weer terug naar elektriciteit kan worden omgezet als op windstille of zonloze dagen weinig elektriciteit wordt opgewekt. Om de industrie rond het Noordzeekanaal te helpen bij hun klimaatdoelstellingen is volgens een onderzoek ook behoefte aan een waterstofnet. Waterstof kan een alternatief worden voor gas in industriële productieprocessen, brandstof voor transport en om duurzaam opgewekte energie op te slaan. Er is geen land met zo'n dicht aardgasnet als Nederland en dat netwerk is goed voor waterstof te benutten. Maar voor het produceren van waterstof is ook veel stroom nodig. Shell en de Gasunie gaan uit van honderden windmolens op zee om die stroom op te wekken voor zogeheten 'groene' waterstof. Dit is een tegenhanger van met fossiele brandstof gemaakte 'grijze' waterstof, of 'blauwe' waterstof, gemaakt met het afvangen van CO₂. Steeds vaker wordt ook gedacht aan kernenergie om 'paarse' waterstof mee te maken.

13 Visiedocument Stichting

13.1 Visie en missie

De visie van de Stichting is dat het gebied om en tussen de dorpen Bakkum, Castricum, Limmen, Akersloot, De Woude en Uitgeest, vitaal en open moet blijven. Het landschap bestaat al eeuwen, maar is allerminst statisch. Voortdurend vinden veranderingen plaats door natuurlijke processen, maar nog meer door menselijk ingrijpen. Het buitengebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest is waardevol voor de natuur, verbindt ons met het verleden en dient ons welzijn. De toekomst kent vele uitdagingen op het gebied van woningbouw, robuuste biodiversiteit, schone energie, voedselzekerheid, duurzaamheid en circulaire economie. Hierdoor staat buitengebied onder grote druk door veel sterk verschillende maatschappelijke belangen. Dat vereist aandacht: wat in eeuwen gegroeid is, kan in jaren worden vernietigd.

De missie van de Stichting is het streven naar kwaliteitsbehoud van de buitengebieden en waar nodig kwaliteitsverbetering te bevorderen. De Stichting doet dit door invloed uit te oefenen op overheden en andere partijen en door het geven van gevraagde en ongevraagde adviezen. Het is belangrijk om de natuurlijke en cultuurhistorische waarden te behouden en de kennis over, waardering voor en betrokkenheid met de eigen leefomgeving bij het publiek te versterken. Daarmee wordt het draagvlak voor het werk van de Stichting vergroot. Samen met andere partijen denkt de Stichting actief en constructief mee over landschappelijke projecten.

De Stichting is geen gebiedseigenaar of gebiedsbeheerder, werkt uitsluitend met vrijwilligers en heeft geen zakelijke belangen. Ze denkt en praat mee en geeft gevraagd en ongevraagd adviezen over landschappelijke, economische en maatschappelijke ontwikkelingen in haar aandachtsgebied. Haar motto is: 'Wakker, Waakzaam, Vasthoudend'.

13.2. Aandachtsgebied

Het aandachtsgebied van de Stichting bestaat uit het grondgebied van de gemeenten Castricum (met de dorpen Akersloot, Bakkum, Castricum, Limmen en De Woude) en Uitgeest (inclusief het buurtschap Dorregeest). Haar aandacht gaat voornamelijk uit naar het buitengebied van bovengenoemde gemeenten.

13.3 Kenmerken van het buitengebied

Het specifieke karakter van het buitengebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest kan als volgt kernachtig worden aangeduid:

- een groot duingebied langs de Noordzeekust
- bebouwde en gesloten strandwallen met oude geestdorpen en wegen
- open strandvlaktes met veel groen en water
- de Castricumerpolder en een deel van de Groot-Limmerpolder vormen het centrale deel van het mondingsgebied van het voormalige Oer-IJ, met veel microreliëf en slingerende waterlopen
- het Alkmaarder- en Uitgeestermeer
- de Westwouderpolder

- Een groot deel van het gebied - van oost naar west - valt onder het Nationaal Natuur Netwerk. Deze wordt gevormd door natuurgebieden, gebieden voor natuurontwikkeling en robuuste natuurlijke verbindingszones tussen deze gebieden.

Dit buitengebied wordt beheerd door:

- agrarische bedrijven
- natuurterreinbeheerders: PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer en Stichting de Hooge Weide
- Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
- Rijkswaterstaat (strand)

Natuurterreinbeheerder PWN (Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland) heeft het beheer over het Noordhollands Duinreservaat. Het duingebied valt onder de richtlijnen van Natura 2000, het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. Natura 2000 beschrijft habitat-richtlijn, waarin aanwijzingen staan omtrent de leefomgeving van speciale planten en dieren. Het gaat om soorten en leefgebieden die ook op wereldniveau belangrijk zijn.

Een groot deel van het buitengebied is in handen van agrarische bedrijven, met name melkveehouders. Het open weidegebied dat zij beheren is een cultuurlandschap, dat is ontstaan door eeuwenlange agrarische activiteiten. Als nevenactiviteit zijn er een aantal 'boerencampings' gevestigd. In ons werkgebied doet ook de agrarische natuurvereniging 'Water, Land en Dijken' aan natuurbeheer.

Het Alkmaarder- en Uitgeestermeer en de omgeving daarvan, worden beheerd door het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer (RAUM), waarin omliggende gemeenten en de provincie Noord-Holland samenwerken. Dit schap heeft vooral een recreatieve doelstelling, maar ook natuurbeheer behoort tot haar taken. Ook het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier speelt een belangrijke rol in het buitengebied, vooral op het gebied van de waterhuishouding. Met alle beheerders van het buitengebied onderhoudt de Stichting contacten.

13.4 Statutaire doelstelling

De Stichting heeft ten doel de natuurlijke, aardkundige, landschappelijke en cultuurhistorische waarden van de Alkmaardermeeromgeving, waartoe het gehele grondgebied van de gemeenten Castricum en Uitgeest gerekend wordt, te beschermen, te behouden en waar mogelijk te versterken. Dit geschiedt zowel ten behoeve van de natuur als ten behoeve van het welzijn van de mens. Als waardevol wordt tevens beschouwd die voortbrengselen van menselijke werkzaamheid, welke door hun ontstaanswijze, ligging of ouderdom de waarde van het landschap verhogen.

De Stichting kan in rechte optreden ten behoeve van de algemene en collectieve belangen die zij krachtens haar doelstelling en feitelijke werkzaamheden behartigt.

13.5 Zonering

De Stichting is voorstander van een zonering van het landschap in de vorm van een driedeling.

1. Gebieden met als hoofdfunctie agrarisch gebruik
2. Natuurgebieden met totaal geen verstoring door wat dan ook

3. Gebieden met gemengde functies, zoals bijvoorbeeld (agrarisch) natuurbeheer en stille recreatie: wandelen, fietsen en roeien/kanoën, vogelkijkhutten.

De belangrijkste gebruikers en beheerders van het buitengebied zijn de agrariërs en de natuurbeheerders. De Stichting wil dat agrariërs hier hun bestaansbasis kunnen behouden. Nevenactiviteiten kunnen daarvoor noodzakelijk zijn, maar mogen geen afbreuk doen aan de waarden van het buitengebied. In de overgangszone landbouw - natuur wordt agrarisch natuurbeheer bevorderd. Samenwerking tussen agrariërs en natuurbeheerders wordt gestimuleerd.

Door de goede bereikbaarheid per auto en openbaar vervoer is het toerisme een belangrijke economische factor geworden. Het landschap leent zich prima voor dag- en verblijfsrecreatie, ook als hoofdactiviteit van ondernemers, zoals horeca en campings. Tegelijk is verstoring van de landschapswaarden door te grootschalige recreatie een bedreiging. Dat vraagt om continue alertheid van de Stichting om in ontwikkelingen als belanghebbende te participeren.

13.6 Versterking van de natuurlijke waarden

De Stichting is positief over het voltooiën van het Nationaal Natuur Netwerk (NNN). Bij het versterken van de natuurlijke waarden bevordert de stichting het gebruik van historische dijken en waterlopen.

Bij het realiseren van de waterbergingsopgave is de Stichting voorstander van het inzetten van bestaande waterstructuren voor piekberging, zoals de waterlopen van het voormalige Oer-IJ. Deze mogen bij piekbelasting tijdelijk buiten hun oevers treden. Natuurontwikkeling langs de oude geulen versterken de herkenbaarheid van het Oer-IJ-systeem, dat kan daarmee een nog belangrijkere identiteitsdrager van het gebied worden.

De Stichting zet zich in om het verschil tussen natuurlijke waterlopen (slingerend) en gegraven waterlopen (recht) in stand te houden. Om zowel de belangen van de agrarische sector en de natuurbeheerders te behartigen, ondersteunt de Stichting de ontwikkeling van een systeem van gescheiden watersystemen.

Lichthinder in het buitengebied moet zoveel mogelijk worden voorkomen. De Stichting pleit voor geen verlichting, of een aangepaste vorm daarvan in het buitengebied.

Geluidshinder in het buitengebied moet zoveel mogelijk beperkt worden. De Stichting pleit voor maatregelen die geluidshinder voorkomen dan wel reduceren. De Stichting ziet toe op het respecteren van natuurbeschermingswetten en -verordeningen.

13.7 Versterking van de cultuurhistorische waarden

De Stichting streeft ernaar dat relaties tussen cultuurhistorische monumenten en hun omgeving benadrukt worden. Juist die relatie met de omgeving bepaalt in belangrijke mate de waarde van een monument. Zuinig zijn op ons buitengebied hoeft niet alleen in conserverende zin te gebeuren. Het kan ook met 'behoud door ontwikkeling', als daarmee de kwaliteit en de belevingswaarde van het buitengebied kunnen worden verhoogd, bijvoorbeeld door historische groene dijken op te nemen in wandelnetwerken.

13.8 Aanzicht vanuit het buitengebied op de dorpskernen

De Stichting pleit ervoor dat in omgevingsplannen voor de dorpskernen rekening wordt gehouden met het dorpsaanzicht vanuit het buitengebied en dat horizonvervuiling wordt voorkomen. De Stichting ziet erop toe dat rekening wordt gehouden met cultuurhistorische objecten: gebouwen, constructies, waterlopen, dijken en oude wegenstructuren. De Stichting streeft ernaar dat voor oude buurtschappen conserverende beleidsvisies worden opgesteld om verrommeling van die gebieden te voorkomen.

13.9 Versterking van het specifieke karakter van het landschap

De Stichting ziet erop toe dat de structuur van de oude strandwallen zichtbaar blijft. Het landschap wordt doorsneden door de spoorlijn, de provinciale weg en de A9. Verdere doorsnijdingen worden door de Stichting onwenselijk gevonden.

Voor het recreatief toegankelijk maken van het landschap dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van bestaande structuren. De Stichting is niet afwijzend, maar wel terughoudend, als het gaat om de aanleg van extra fiets- en wandelpaden voor recreatieve doeleinden. Zij is tegen dergelijke voorzieningen in weidevogelkerngebieden.

De Stichting pleit ervoor dat het weidelandschap openblijft. Aanplant van bomen, behalve rond ontsierende bouwsels of langs de rand van bedrijventerreinen, wordt afgewezen. Bestaande hoog opgaande beplanting op plaatsen die de openheid aantasten ziet de Stichting liever verwijderd worden. In dit verband pleit de Stichting ervoor dat het 'maïskonvenant' wordt nageleefd en daardoor de omvang van de hoog opgaande maïsteelt in het buitengebied niet toeneemt.

Omzetting en egalisering van 'oude graslanden', het dempen van waterlopen, egalisatie en omgroningen zijn ontwikkelingen die het landschap verarmen en zijn daarom voor de Stichting ongewenst.

13.10 Behoud van het bodemarchief

Hierbij is voor de Stichting het volgende van belang:

- kennisvergroting van de aanwezigheid van archeologische waarden
- geen omzetting, omgroning en egalisering van gronden in verband met aardkundige waarden
- geen grondwaterpeilverlaging in gebieden met archeologische waarden

13.11 Verantwoord recreatief medegebruik van de groene ruimte

Zonering van het landschap maakt goede bescherming van kwetsbare natuurgebieden mogelijk. Middeleeuwse dijkrestanten kunnen benut worden als groene wandelpaden. De Stichting is geen voorstander van aanlegsteigers of recreatieveldjes in natuurgebieden.

Bij de bevordering van het toerisme gaat de voorkeur van de Stichting uit naar ecotoerisme.

13.12 Vitaal houden van het buitengebied

De Stichting beseft dat een teveel aan regulering en beperkingen een gebied economisch en qua leefbaarheid kan beschadigen. Soms zijn concessies noodzakelijk. In voorkomende gevallen zal de Stichting altijd positief meedenken.

13.13 Uitgangspunten

De Stichting zal zich altijd oplossingsgericht opstellen en daarbij trachten alternatieven aan te reiken. Dat houdt in dat de Stichting nauwlettend de plannen en strategieën volgt die de overheden (gemeenten, provincie, recreatieschap en hoogheemraadschap) voor het betreffende gebied ontwikkelen. Zij denkt mee, en daar waar het volgens de Stichting gaat om aantasting van de karakteristieke waarden van het gebied, zal zij gevraagd en ongevraagd haar bezwaren naar voren brengen, om zo te proberen de plannen om te buigen of te voorkomen.

Dat betekent niet dat alles zo moet blijven als het is, maar wel dat verandering op een verantwoorde manier moet gebeuren. Eerbied voor het historisch gegroeide karakter van de omgeving en behoud of versterking van de identiteit is daarbij van groot belang. Dat wil zeggen: bescherming van de bijzondere natuurwaarden, handhaving van het open landschappelijk karakter van de polders, behoud van de herkenbaarheid van de dorpen Akersloot, De Woude, Limmen, Bakkum, Castricum en Uitgeest, en behoud van en versterken van de herkenbaarheid van cultuurhistorisch erfgoed zoals verkavelingspatronen en dijken.

De Stichting gaat overleg met gemeenten, provincie, rijk, hoogheemraadschap en recreatieschap niet uit de weg. Ook onderhoudt de Stichting banden met natuur- en milieuorganisaties en onderhoudt contacten met agrarische organisaties.

13.14 Overige aspecten

De Stichting:

- signaleert tendensen en ontwikkelingen en reageert daarop
- richt zich op het beleid van gemeenten, recreatieschap, hoogheemraadschap, provincie en rijk
- communiceert met en informeert bovengenoemde bestuurslagen
- is en blijft onafhankelijk van politieke en commerciële partijen
- werkt waar nodig samen met de Milieufederatie Noord-Holland en andere relevante organisaties
- identificeert op provinciaal- en rijksniveau en binnen het recreatieschap en hoogheemraadschap beïnvloeders en houdt deze over landschappelijke zaken geïnformeerd
- is 'hard naar de zaak' en 'zacht naar de mensen'
- blijft hoe dan ook in contact en blijft communiceren en beïnvloeden
- maakt geen gebruik van subsidies, maar kent wel donateurs en ontvangt incidentele schenkingen

oktober 2020

14. Nota's en andere bronnen

Aardkundige waarden van het Oer-IJ gebied, Stichting Oer-IJ (2021)
Agenda Groen, Licht op groen! Provincie Noord-Holland (2013)
Als parels aan een snoer, Verkenning van de robuuste verbinding van kust tot kust, provincie Noord-Holland (2002)
Archeologiebeleid gemeente Castricum, Vestigia BV (2011)
Atlas van het Oer-IJ gebied, Stichting Oer-IJ in samenwerking met Stichting Uitgeverij Noord-Holland (2018)
Atlas van Nederland in het Holoceen, landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu, P. Vos e.a. (2011)
Vitale duinen, bron van genieten, Beheernota PWN 2015-2025
Beleidskader Participatie gemeente Castricum 2022, versie december 2021
Bestemmingsplan Buitengebied Castricum (2012)
Beleidsnota Actualisatie watercompensatie in Castricum vanaf 2016
Bestuursopdracht Integraal Verkeersplan Castricum, Gemeente Castricum (2020)
Binnenduindracht natuur, Bosch/Slabbers, PWN (2019)
Buitensporen, Pilot Buitenpoorten, Metropoolregio Amsterdam en provincie Noord-Holland (2017)
CaanZee, gebiedsvisie, Castricumse strandondernemers (2015/16)
Castricum aan Zee, onderzoek naar identiteit en kernwaarden, provincie Noord-Holland (2013)
Concept visie Recreatiegebieden Alkmaarder- en Uitgeestermeer, RAUM (2020)
...die water keert. 800 jaar regionale dijkzorg in Hollands Noorder-Kwartier, H.S. Danner (1994)
Groenbeleidsplan, Gemeente Castricum 2021-2031 (2021)
Groene Variant, De, verlegging van het spoor naar de N203, Burgerinitiatief (2021)
Deltaplan Biodiversiteitsherstel, In actie voor een rijker Nederland, div. organisaties (2018)
Duinzoom Castricum, Ten Haaf en Bakker, 2016
Een gezonde en eerlijke landbouw met toekomst, Milieudefensie (2015)
Een groene MAL voor CAL, NHL, PWN, SBB (2000)
Erfgoed is van ons allemaal. Beleidsnota erfgoed voor de gemeente Castricum 2019.
Erfgoedverordening, gemeente Castricum 2019
Factsheet Emissies en depositie van stikstof in Nederland, TNO, oktober 2020
Gebiedsbeschrijving Van Oldenbarneveldweg en omgeving, Stichting tot behoud van natuurlijke en cultuurhistorische waarden in de Alkmaardermeeromgeving en de gemeente Castricum (2013)
Groenbeleidsplan gemeente Castricum 2021-2031
Groen Goud - Naar een Deltaplan Biodiversiteitsherstel voor Noord-Holland (2019)
Hoofdlijnen Kadernota Zanderij Noord, gemeente Castricum (2017)
Inspiratiebeeld Oer-IJ-gebied, Stichting Oer-IJ en Vista landschapsarchitectuur en stedenbouw (2019)
Inventarisatie Kaders en Ontwikkelingen Strand, Gemeente Castricum (2021)
Krantenberichten
Kadernota Buitengebied gemeente Castricum (2010)
Kadernota Strandgebied Castricum, Grontmij (2011)
Kennemer dijkgeschiedenis, J. Westenberg (1974)

Kompas voor de Kust, Nationale Visie Kust, ministerie van infrastructuur en milieu (2013)

Leidraad Landschap & Cultuurhistorie, Prachtlandschap Noord-Holland (2017)

Maak plaats, werken aan knooppuntenontwikkeling in Noord-Holland, provincie Noord-Holland en Vereniging Deltametropool (2013)

Natuurbeheerplan 2016, Provincie Noord-Holland (2015)

Natuurontwikkeling in de Zanderij, PWN (2017)

Natuurontwikkeling Zanderij Noord, voorlopig ontwerp, Eelerwoude (2021)

Nieuwsbrieven NH Weekbericht, Provincie Noord-Holland (digitaal)

Notitie Biodiversiteit in parken en bermen, Gerard Brinkman (2019)

Omgevingsvisie NH2050, Provincie Noord-Holland (2018)

Omgevingswet en De omgeving van het monument, Gelders Genootschap (2018)

Ontwerp uw eigen erf, Landschap Noord-Holland, gemeente Castricum en provincie Noord-Holland (2014)

Paleolandschap en archeologie van het PWN-duingebied bij Castricum, P. Vos, Deltaris (concept 2009)

Parkeren aan zee, strandrecreatie in goede banen geleid, website PaanZee

Perspectief voor de zon in Noord-Holland, juni 2016

Programma Hoogfrequent Spoorvervoer, presentatie te Castricum op 19 juni 2014

Provinciaal Meerjarenprogramma Groen 2017-2021 (2016)

Raadsvoorstel kaderstellend besluit Woudhaven, Kogerploder 1 (2019)

Rapportage systeemstudie energie-infrastructuur Noord-Holland 2020-2050, CE Delft, TNO/ECN en Studio Marco Vermeulen (2019)

Regionaal Waterprogramma 2022-2027, Provincie Noord-Holland (2021)

Startnotitie Regionale Energiestrategie NHN (2019)

Stormenderland, Canon waterstaatsgeschiedenis Holland boven het IJ 700-2008, Diederik Aten (2009)

Strandzoning 2015 Noord-Hollandse Noordzeekust (2017, concept)

Strategienota 2017-2020 Recreatie en Toerisme, Gemeente Castricum

Structuurvisie (geactualiseerd) 'Castricum op weg naar 2030' (2014)

Structuurvisie, inrichtingsontwerp en beeldkwaliteitsplan Duin en Bosch, Vollmer & partners (2009)

Toekomstperspectief 2040 Noord-Hollandse Noordzeekust (2018)

Toekomstvisie 2030 van het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer (2021)

Uitgangsnote Schoonwatervallei, Hoogheemraadschap en Landschap Noord-Holland (concept 2012)

Uitvoeringsregeling Ruimte voor Ruimte, provincie Noord-Holland (2015)

Waterbeheer 21e eeuw, Unie van Waterschappen (2002)

Water boven water, Regionaal Waterplan Bergen, Castricum, Heiloo, ir. J. Kollen e.a., Grondmij Nederland bv (2012)

Waterrecreatieplan gemeente Castricum, Recreatie Noord-Holland NV (2014)

Welstandsnota, gemeente Castricum (2013)

'Windenergie binnen 12 mijl' in relatie tot ecologie, IMARES Wageningen UR

Wonen in het groen, Ruimtelijk plan landelijk gebied, MTD landschapsarchitecten (2006)

Zanderij, De, ecologisch inrichtingsplan terrein PWN, Ten Haaf en Bakker (2017)

Zicht op verlichting, Beleidsplan Openbare Verlichting Uitgeest 2019-2028

Zicht op verlichting, Beleidsplan Openbare Verlichting Uitgeest 2020-2029

Zorg voor landschap. Naar een landschapsinclusief omgevingsbeleid
Den Haag, 2019 PBL-publicatienummer: 3346 (Planbureau voor de Leefomgeving)

Dit is de geactualiseerde informatiebundel van de Stichting tot behoud van natuurlijke en cultuurhistorische waarden in de Alkmaardermeeromgeving. Deze Stichting waakt over de landschappelijke kwaliteiten binnen de gemeentegrenzen van Castricum en Uitgeest. De Stichting volgt nauwlettend de ontwikkelingen die het landschap kunnen schaden en schroomt niet om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan. Dat betekent niet dat de Stichting tegen elke verandering en vernieuwing is. Wel vindt zij dat dit op een verantwoorde manier moet plaatsvinden met inachtneming van de cultuurhistorische en de bijzondere natuurwaarden. Daarbij horen handhaving van het open landschappelijke karakter van de polders en het behoud van de herkenbaarheid van de dorpskernen Bakkum, Castricum, Limmen Akersloot, De Woude en Uitgeest.

